

**Recueil voor den civiel geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indie /
samengesteld door E.W.A. Ludeking.**

Contributors

Ludeking, E. W. A. 1830-
Dutch East Indies.

Publication/Creation

Batavia : H. M. van Dorp, 1871.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/d2v6kpuq>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

E. W. A. LUDEKING

22102367274

Med
K23165

III 170.

C. 12. 84

RECEUIL

VOOR DEN

CIVIEL GENEESKUNDIGEN DIENST.

BOOKE II

VOOR DEK

42600

RECUEIL

VOOR DEN

CIVIEL GENEESKUNDIGEN DIENST

IN

NEDERLANDSCH-INDIE,

samengesteld door

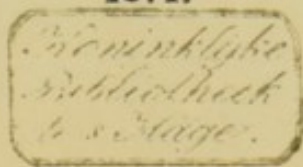
E. W. A. LUDEKING.

BATAVIA,
H. M. VAN DORP.

—

1871.

12995

14836142

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	weIMOmec
Call	
No.	WA

De voorschriften, die op den Civiel Geneeskundigen Dienst betrekking hebben, zijn en zeer verspreid en voor een groot deel nedergelegd in bronnen die, — althans wat geneesheeren betreft — niet in ieders bezit zijn.

Met de bedoeling een algemeen overzicht te vergemakkelijken, heb ik getracht die voorschriften te ordenen en onder zekere hoofden te brengen; en daarbij, gebruik makende van de mij ten dienste staande middelen, die bepalingen opgenomen, wier naleving of meer in het bijzonder aan geneesheeren enz. ten pligt gesteld, of aan hoofden van gewestelijk bestuur enz. opgedragen is.

BATAVIA, 15 April 1871.

E. W. A. LUDEKING.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/b28115491>

Inhoud.

I

*Bestuur van den Civiel Geneeskundigen Dienst. Toelating tot de
uitoefening enz.*

§	Pag.
1 De civiel geneeskundige dienst sorteert onder het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid . . .	1
2 Bevoegdheid tot uitoefening van den civiel geneeskundigen dienst	1
3 Akte van toelating	2
4 Wet, regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulpapotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw	2
5 Waar de examens worden afgenomen en samenstelling der kommissien met het afnemen belast	12
6 Akte van toelating voor eervol ontslagen officieren van gezondheid	13
7 Toelating van apothekers	13
8 Medicinae doctores. Diploma verkregen aan eene buitenlandsche Akademie	14
9 Afnemen van het examen aan vreemdelingen	15
10 Wie het diploma van geschiktheid uitreikt	15
11 Geneeskundige eed	15
12 Officieren van gezondheid vrijgesteld van den geneeskundigen eed	16

VIII

§		Pag.
13	Eed voor de apothekers in N. I.	16
14	Strafbepalingen op de uitoefening van eenigen tak der geneeskunde door niet bevoegden	17
15	Afleggen van den ambtseed vóór het aanvaarden der betrekking.	18
16	Door wie de civiel geneeskundige dienst wordt uitgeoefend	18
17	Toeziigt over de uitoefening van dezen dienst	18
a	door den chef over den geneeskundigen dienst	18
b	door dirigerende en gewestelijk eerstaanwezende officieren van gezondheid	19

II

Plaatselijke kommissien van Geneeskundig Onderzoek en Toezicht.

§		Pag.
18	Zamenstelling dezer kommissien	20
19	Hare pligten en diensten	21

III

Stadsgeneesheeren.

§		Pag.
20	Te Batavia	23
21	Nadere bepaling omtrent het gratis behandelen van ambtenaren te Batavia	24
22	Stadsgeneesheeren te Samarang en Soerabaya.	27
23	Bepalingen omtrent de geneeskundige behandeling van ambtenaren. (Buiten Batavia.)	27
24	Nadere regeling der verhouding van stadsgeneesheeren tegenover den chef en de dirigerende officieren van gezondheid	28

IV

Partikuliere geneesheeren belast met den civiel geneeskundigen dienst.

§		Pag.
25	Dienstregeling. Belooning	30

IX

§		Pag.
26	Daggelden en kosteloos gebruik van postpaarden voor in kommissie reizende burgerlijke geneeskundigen . . .	32
27	Instructie voor de plaatselijke heelmeeesters in de verschillende residentien van het eiland Java en de buitenkantoren	32

V

Officieren van Gezondheid belast met den civiel geneeskundigen dienst.

§		Pag.
28	Omschrijving hunner diensten	34
29	Hunne reizen zijn spoedreizen	35
30	Geneesmiddelen, ten behoeve hunner partikuliere praktijk.	35
31	Behandeling van gevangenen, bannelingen en veroordeelden.	36
32	Mutatiestaat van officieren van gezondheid	36

VI

Veeartsen en Veterinaire dienst.

§		Pag.
33	Opleiding van 's landswege	37
34	Formatie van burgerlijke veeartsen	37
35	Verplichting tot militaire diensten	38
36	Tarief van betaling aan Europesche veeartsen voor de behandeling van zieke of gebrekkige paarden	38
37	Rekwisitie van een veearts door hoofden van gewestelijk bestuur	39
38	Opleiding van inlandsche veeartsen te Soerabaija	39
39	Reiskosten	40
40	Epizootieën. Voorziening omtrent besmettelijke veeziekten in N. I.	40
41	Veeziekten. Voorschriften betreffende het begraven of verbranden van aan besmettelijke veeziekten gestorven, of	

§		Pag.
	wegens zoodanige ziekten afgemaakt vee . . .	43
42	Berigt aan de Regering omtrent veeziekten . . .	45

VII

Vroedvrouwen.

§		Pag.
43	Europesche vroedvrouwen	46
44	Instructie voor de stadsvroedvrouwen te Batavia . . .	46
45	Tarief van betaling aan de stadsvroedvrouw te Batavia .	47
46	Inlandsche vroedvrouwen. Opleiding aan de verloskundige school te Batavia	47
47	Toelating tot de praktijk. Toezigt	48
48	Onderstand	48
49	Gratis verleen van verloskundige hulp	49
50	Verstreking van instrumenten en geneesmiddelen aan ge- ëxamineerde vroedvrouwen	49
51	Rapport der verrigtingen van deze vroedvrouwen . . .	52
52	Mutatien	54

VIII

Inlandsche Geneeskundigen. Doktors Djawa.

§		Pag.
53	Opleiding aan de geneeskundige school te Batavia. . .	55
54	Aanstelling. Plaatsing	55
55	Toezigt	56
56	Inkomen	56
57	Onderstand	56
58	Reiskosten	57
59	Verstreking van een medicijnkist	57

IX

Vaccine.

§		Pag.
60	Toeziqt	60
61	Inspektiereizen van opzieners der vaccine	60
62	Deklaratien van daggelden voor opzieners der vaccine	61
63	Vaccine rapporten	62
64	Rapporten van den inspekteur der vaccine op Java en Madura	63
65	Doktors Djawa. Vaccinateurs	63
66	Inkomen	63
67	Reglement op de uitoefening der koepok-inënting in N. I.	64
68	Instruktie voor inlandsche hoofden en vaccinateurs	67
69	Kort onderrigt in de koepok-inenting	69
70	Nadere vaccine-regeling	75
71	Toelichting op het opmaken der vaccine-rapporten	84
72	Hulpvaccinateurs. — Niet aanstellen of in dienst houden	
	Voorziening ingeval van afwezigheid, ziekte of ontstentenis van den vaccinateur	86
73	Inlandsche geestelijken als vaccinateurs	88
74	Vaccine-lancetten	88
75	Aanbeveling tot stipte toepassing der voorschriften betreffende de vaccine	88

X

Bijzondere gestichten.

§		Pag.
76	Gezondheidsgestichten	90
" a	Gadok	90
" b	Sindanglaija	90
77	Stedelijke gestichten	91
" a	Chineesch hospitaal te Batavia	91
" b	" " " Samarang	92

XII

§		Pag.
78	Krankzinnigen	93
79	Gesticht te Petjarongan (Chineesch hospitaal Samarang) nadere regeling	95
80	Lepra-gestichten	96

XI

Gevangenissen Gevangenen en bannelingen.

§		Pag.
81	Bevordering der hygiène in gevangenissen	98
82	Systeem Moulé	99
83	Stroomend water in gevangenissen	99
84	Geneeskundige behandeling van gevangenen, bannelingen en veroordeelden	100
85	Keuring van gekondemneerden en gevangenen	101
86	Wekelijksche Geneeskundige inspectie van dwangarbeiders	102
87	Dwangarbeiders te Tjilatjap	102
88	Bannelingen onder militair beheer	103
89	Geneeskundige behandeling van gegijzelde personen	104

XII

Prostitutie.

§		Pag.
90	Reglement tot wering van de schadelijke gevolgen, welke uit de prostitutie voortvloeijen	105
91	Waar dat reglement van toepassing is verklaard, en nadere bepalingen daarmede in verband staande	107

XIII

Geregtelijk Geneeskundige Dienst.

§		Pag.
92	Requisitie door den officier van Justitie	117
93	" " " regter-kommissaris	118

XIII

§		Pag.
94	Militaire geneeskundigen, in zake van burgerlijke strafverdering	118
95	Geheimhouding	119
96	Pligt van dorpschouten	119
97	Visum repertum. Leiddraad tot het opmaken van — .	120
98	Leiddraad tot het opmaken van proces-verbaal van gerechtelijk scheikundige onderzoekingen	124
99	Tarief van deklaratiegelden voor verrigte scheikundige onderzoekingen	126
100	Onderzoek van beklaagden	130
101	Beëdiging van verklaringen	130
102	Geneeskundige eed	131

XIV

Verpleging van burgerlijke zieken in militaire hospitalen.

§		Pag.
103	Specificatie der personen	132
103	Toelichting	134

XV

Schutterijen.

§		Pag.
105	Reglement voor de schutterijen op Java	135
106	" op het visiteren van manschappen voor den schutterlijken dienst	136

XVI

Artsenijmengkundige Dienst.

§		Pag.
107	Apotheken en apothekers	142
108	Apothekersleerlingen en hulpapothekers	143

§		Pag.
109	Inspektien over de apotheken	144
110	Voorschrijven en afleveren van geneesmiddelen	144
111	Kostelooze verstrekking van geneesmiddelen	146
112	Verifikatie van apothekersrekeningen	146
113	Deelgenootschap van genees- of verloskundigen in apothe- ken is verboden	147
114	Bereiden en leveren van geneesmiddelen door genees-, heel- en verloskundigen	147
115	Verbod aan civiele geneesheeren en Ds. Djawa, geneesmid- delen uit 's lands voorraad voor partikuliere praktijk te gebruiken	148
116	Verstrekking van geneesmiddelen door plaatselijke heelmee- sters uit 's lands voorraad	148
117	Verstrekking van geneesmiddelen uit 's lands voorraad, voor partikuliere praktijk door officieren van gezondheid	149
118	Verstrekking van geneesmiddelen uit 's lands voorraad door officieren van gezondheid ten behoeve van op 's lands kos- ten verpleegde personen	150
119	Verstrekking van medicijnkistjes aan gezagvoerende ambtenaren	150
120	Aanvragen van geneesmiddelen, in triplo	151
121	" " " per telegraaf	151
122	Aanbeveling om den kinaboom te verspreiden	151
123	Verstrekking van geneesmiddelen in Epidemieën	152
124	Verstrekking van geneesmiddelen aan gevangenen, gegijzelden, en bannelingen	152
125	Verstrekking van medicijnkistjes aan Ds. Djawa en vroed- vrouwen	152
126	Verstrekking van medicijnkistjes aan de Gouvernements-Marine	152
127	Verstrekking van geneesmiddelen aan de brigade's der mi- litaire verkenningen	153
128	Verstrekkings van geneesmiddelen uit den voorraad van het departement van onderwijs, eeredienst en nijverheid, aan andere departementen	153
129	Afkeuring van geneesmiddelen, chirurgische instrumenten enz.	155

XVII

Berigten, Rapporten, Verslagen — Geneeskundige Certificaten.

§		Pag.
130	Berigten en aantekeningen	158
131	Brievenboek en agenda. Ziekenregister	158
132	Korrespondentie	162
133	Opmaken en indienen van ziekenrapporten	163
134	„ „ „ „ ziekteverslagen	163
135	Leiddraad voor het opmaken van het jaarlijksch ziekteverslag	164
136	Jaarlijks verslag van den chef over den geneeskundigen dienst.	168
137	Geneeskundige certificaten	168
138	Aangifte van sterfgevallen en opgenomen lijken in zieken- gestichten	170
139	Indiening van bescheiden betrekking hebbende op den civiel geneeskundigen dienst, door hoofden van gewestelijk bestuur	170
140	Bevolkingsstaten	171

XVIII

Epidemieën.

141	Kennisgave van het uitbreken van epidemieën, en in- diening van epidemie-rapporten door, met den civiel ge- neeskundigen dienst, belaste geneesheeren	174
142	Indiening van epidemie-rapporten door hoofden van gewes- telijk bestuur	175
143	Berigt omtrent het uitbreken van epidemische of besmette- lijke ziekten door de residenten aan den chef over den G. D.	176
144	Overleg van hoofden van gewestelijk bestuur met den chef over den geneeskundigen dienst, bij pokken-epidemieën	176
145	Berigt van hoofden van gewestelijk bestuur aan de regering omtrent epidemieën en den gezondheidstoestand der bevol- king in het algemeen	176

§		Pag.
146	Cholera-berigten en rapporten	177
147	Leiddraad om bij het ontstaan en de verspreiding van cholera, zooveel mogelijk tot eene juiste kennis daarvan te geraken	178

Bijvoegsel en verbeteringen	185
Bladwijzer van behandelde bepalingen	187
Gebezigde verkortingen	199
Alphabetisch register	200

I

BESTUUR VAN DEN CIVIEL GENEESKUNDIGEN DIENST. TOELATING TOT DE UITOEFENING, ENZ.

§ 1. *De civiel geneeskundige dienst sorteert onder het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.*

Stbl. 1866, No. 127.

De burgerlijke geneeskundige dienst, waartoe o.a. behooren toelating van burgerlijke geneeskundigen, doktors-djawa, vaccineurs en inlandsche vroedvrouwen, alsmede de opleiding van dat personeel; besmettelijke ziekten, stadsverbanden, ziekeninrigtingen, civiele apotheken en burgerlijke veeartsenij-dienst, sorteert onder het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

§ 2. *Bevoegdheid tot uitoefening van den civiel geneeskundigen dienst.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68, art. 17. — G. B. dd. 25 Julij 1867 No. 7.

Niemand zal vermogen eenige genees-, heel-, verlos- of artsenij-mengkundige praktijk uit te oefenen, zonder daartoe, na magtiging van den Gouverneur-Generaal en op voordragt

van den chef over den geneeskundigen dienst, eene akte van toelating van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid te hebben bekomen.

§ 3. *Akte van toelating.*

R. C. G. D. art. 4—18. — Stbl. 1827, No. 68.

De akte van toelating, bedoeld in § 2, zal niet worden verleend, dan nadat de chef over den geneeskundigen dienst zich van de genoegzame bekwaamheid en kunde van den aspirant zal hebben overtuigd, hetzij door het viseren van zijne getuigschriften, hetzij door hem een examen voor de daartoe bestemde kommissie te hebben doen afleggen.

G. B. 35 Julij 1867, No. 7.

Bij het gemis van wettelijke voorschriften en in afwachting eener algeheele regeling van den burgerlijken geneeskundigen dienst, zullen aan personen, die niet voldoen aan de voorwaarden, daartoe in Nederland gesteld bij de wet, regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid als geneeskundige (Ned. Stbl, 1865, No. 59), geene akten van toelating tot uitoefening van den geneeskundigen dienst verleend worden.

Stbl. 1820, No. 39.

De akte van toelating voor het uitoefenen van geneeskunde wordt geschreven op een zegel van f 50, die voor verlos- of artsenij-mengkunde op een van f 24.

§ 4. *Wet, regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw.*

WIJ WILLEM III, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is, de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid als geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw bij de wet te regelen.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang, of der artsenijsbereidkunst als apotheker, hulp-apotheker of leerling-apotheker, of der verloskunst als vroedvrouw, zijn in het geheele Rijk bevoegd zij, die door het afleggen van een examen op de wijze door deze wet geregeld, den graad van genees-, heel- en verloskundige of van apotheker, hulp-apotheker of leerling-apotheker of van vroedvrouw verkregen hebben.

Voor hen, die aan eene Nederlandsche hoogeschool het doktoraal examen in de geneeskunde hebben afgelegd en tot de promotie zijn toegelaten, bepaalt zich, in afwachting dat de wet op het hooger onderwijs anders beschikke, het examen tot verkrijging van den graad van genees-, heel- en verloskundige, overeenkomstig art. 3, tot het praktisch examen in de genees-, heel- en verloskunde, bedoeld in art. 5 dezer wet.

Art. 2. Tot officieren van gezondheid worden alleen benoemd zij, die volgens de wet bevoegd zijn tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang in het geheele Rijk.

Art. 3. De graad van genees-, heel- en verloskundige wordt verkregen ten gevolge van:

- a. een natuurkundig en
- b. een geneeskundig examen.

Art. 4. Tot het natuurkundig examen worden alleen zij toegelaten, die aan de kommissie voor dit examen voldoende bewijzen leveren van kennis der Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen en van de wis- en stekunst, als voorbereiding tot beoefening der natuurkundige wetenschappen.

Het examen betreft:

- a. de natuurkunde;

- b.* de scheikunde;
- c.* de plantenkunde;
- d.* de natuurlijke geschiedenis van dieren en delfstoffen;
- e.* de kennis der geneesmiddelen als waren;
- f.* de ontleedkunde, vergelijkende ontleedkunde en physiologie.

Art. 5. Het geneeskundig examen betreft:

- a.* de ziektekunde en ziektekundige ontleedkunde;
- b.* de geneesmiddelleer;
- c.* de gezondheidsleer;
- d.* de geregtelijke geneeskunde;
- e.* de genees-, heel- en verloskunde;
- f.* de artsenijmengkunde.

Het examen in de genees-, heel- en verloskunde is theoretisch en praktisch. Bepaaldelijk worden ook voldoende bewijzen gevorderd van praktische kennis aan het ziekbed, in het verrigten van heel- en verloskundige operaties, en in het gereedmaken van recepten.

Vóór de toelating tot het geneeskundig examen moet de verklaring van een hier te lande bevoegd geneeskundige worden overgelegd, dat de kandidaat gedurende minstens twee jaren de genees- en heelkundige behandeling van zieken gevolgd heeft, en het bewijs dat hij in tegenwoordigheid van eenen verloskundige hier te lande minstens tien gewone en twee buitengewone verlossingen verrigt heeft.

Art. 6. Vrijgesteld zijn:

1. Van het examen in art. 4 bedoeld zij, die aan eene Nederlandsche Hoogschool den graad van kandidaat in de geneeskunde hebben verkregen en van het onderzoek in de vakken onder de letters *a*, *b* en *c* zij, die het voorbereidend examen voor de geneeskunde aan eene Nederlandsche Hoogschool hebben afgelegd;

2. Van de examens, omschreven in art. 4 en in art. 5, *a*, *b* en *c*, en van het overleggen van eene verklaring, dat zij gedurende minstens twee jaren de genees- en heelkundige behandeling van zieken gevolgd hebben, zij, die, na afgelegd examen, het regt tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang in een ander Rijk verkregen hebben.

Art. 7. De bevoegdheid van leerling-apotheker wordt verkregen na het afleggen van een examen.

Dit examen betreft de beginselen der Nederlandsche en latijnsche talen en der rekenkunde, en het bewijs, dat de kandidaat de kennis en geschiktheid bezit, noodig tot het gereedmaken van recepten.

Art. 8. De bevoegdheid van hulp-apotheker wordt niet verkregen dan na aflegging van een natuurkundig examen.

Tot dit examen worden alleen zij toegelaten, die aan de kommissie voor dit examen voldoende bewijzen leveren van de kennis der Nederlandsche, Latijnsche, Fransche en Hoogduitsche talen en van de wis- en stelkunst, voor zoover noodig tot beoefening der natuurkundige wetenschappen.

Het examen betreft:

- a. de natuurkunde;
- b. de scheikunde;
- c. de plantenkunde;
- d. de natuurlijke geschiedenis van dieren en delfstoffen;
- e. de kennis en geschiktheid, noodig tot het gereedmaken van recepten.

Van de verpligting om het in dit artikel bedoelde natuurkundig examen af te leggen zijn, tot dat de wet ter regeling van het hooger onderwijs anders zal hebben beschikt, vrijgesteld zij, die aan eene Nederlandsche Hoogeschool den graad van kandidaat in de natuurkundige wetenschappen hebben verkregen. Zij erlangen echter de bevoegdheid van hulp-apotheker niet, dan na alvorens het bewijs te hebben geleverd van de kennis en geschiktheid, onder letter *e* bedoeld.

Art. 9. Om de bevoegdheid als apotheker te verkrijgen wordt vereischt:

A. het bewijs van minstens twee jaren als hulp-apotheker binnen dit Koninkrijk werkzaam te zijn geweest;

B. een theoretisch en praktisch schei- en artsenijsbereidkundig examen, hetwelk zich uitstrekt over de volgende vakken:

- a. de kennis der geneeskrachtige planten;
- b. de artsenijskennis;
- c. de artsenijsbereidkunde;

d. de praktijk der artsenijbereidkunde, ook in het laboratorium;

e. de onderscheiding en opsporing van vergiften.

Voor hen, die aan eene Nederlandsche Hoogeschool het doktoraal examen in de pharmacie hebben afgelegd en tot de promotie zijn toegelaten, bepaalt zich, tot dat de wet tot regeling van het hooger onderwijs anders beschikke, het examen tot verkrijging der bevoegdheid van apotheker tot het praktisch examen in B. bedoeld.

Art. 10. De rang van militair apotheker wordt niet verleend dan aan hen, die de bevoegdheid van apotheker volgens de wet hebben verkregen.

Art. 11. Om de bevoegdheid als vroedvrouw te verkrijgen wordt vereischt:

a. het bewijs dat zij als leerlinge in de verloskunde, onder de voorwaarden door ons vastgesteld, bij een geneeskundigen inspekteur ingeschreven en minstens tien gewone verlossingen in tegenwoordigheid van eenen verloskundige of van eene vroedvrouw verrigt hebbe;

b. een examen in de theoretische en praktische verloskunde.

Art. 12. Zij die voldaan hebben bij het examen als geneeskundige, apotheker, hulp-apotheker, leerling-apotheker of vroedvrouw, leggen, vóór dat zij als zoodanig worden toegelaten, in handen van den voorzitter der examinerende commissie, den volgenden eed (of belofte) af:

„Ik zweer (beloof) dat ik de genees-, heel- en verlos- (artsenijbereid-, verlos-) kunst, volgens de daarop wettelijk vastgestelde bepalingen, naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen, en dat ik aan niemand zal openbaren wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of ter mijner kennis is gekomen, tenzij mijne verklaring als getuige of deskundige door den regter gevorderd of ik anderzins tot het geven van mededeeling door de wet verplicht worde.

„Zoo waarlijk helpe mij God almachtig!” („Dat beloof ik.”)

Art. 13. De bovengenoemde examens, uitgezonderd die voor leerling-apotheker en vroedvrouw, worden minstens twee maal des jaars afgenomen door Rijkskommissien, waarvan de leden,

en uit dezen de voorzitter en sekretaris, voor ieder jaar door Ons worden benoemd.

Voor ieder lid wordt door Ons een plaatsvervanger benoemd.

De leden genieten reis- en verblijfkosten en presentiegeld, door Ons te bepalen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken bepaalt de plaats en den tijd van de zamenkomst dezer kommissien.

Art. 14. Het examen als leerling-apotheker en dat als vroedvrouw wordt afgenomen door kommissien, zamengesteld uit den geneeskundigen inspekteur der provincie, waarin het examen wordt gehouden, als voorzitter, en uit twee leden, te benoemen door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, en wel twee apothekers voor het eerstgenoemde examen en twee verloskundigen voor het laatstgenoemde.

De leden genieten reis- en verblijfkosten en presentiegeld, door Ons te bepalen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken bepaalt de plaatsen waar, en den tijd waarop die kommissien bijeenkomen.

Art. 15. De examens worden in het openbaar gehouden, met uitzondering van die aan het ziekbed, in het scheikundig laboratorium, en die in de verloskunde, welke alleen kunnen worden bijgewoond met vergunning van den voorzitter der examinerende kommissie.

Al hetgeen verder de examens betreft, wordt bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

Art. 16. Aan hem, die een voldoende examen volgens art. 4 heeft afgelegd, wordt een diploma uitgereikt.

Acten van bevoegdheid worden verkregen na voldoende examen volgens artt. 5, 7, 8, 9 en 11.

De bevoegdheid, verkregen volgens art. 5, geeft het regt den titel van *arts* te voeren.

Art. 17. Het diploma, vermeld in het eerste lid van het vorig artikel, wordt uitgereikt tegen betaling van f 40.

Acten van bevoegdheid worden uitgereikt tegen betaling van:

f 60 voor eene acte van genees-, heel- en verloskundige;

„ 10 voor eene acte van leerling-apotheker;

„ 30 voor eene acte van hulp-apotheker;

f 50 voor eene acte van apotheker;

„ 10 voor eene acte van vroedvrouw.

De gelden, voor diplomata en acten betaald, worden, na aftrek van de kosten der vergadering van de kommissie, waaronder echter niet gerekend worden de reis- en verblijfkosten en vakatiegelden, in 's Rijks schatkist gestort.

Van de betaling dezer gelden zijn vrijgesteld zij, die den graad van *medicinae* doktor of dien van *artis pharmaceuticae* doktor aan eene Nederlandsche Hoogeschool verkregen hebben.

OVERGANGSBEPALINGEN.

Art. 18. Zij, die bij de invoering dezer wet aan eene Nederlandsche Hoogeschool den graad van kandidaat in de geneeskunde hebben verkregen, kunnen nog volgens de bepalingen, tot aan dat tijdstip geldende, de bevoegdheid erlangen tot uitoefening van die takken der geneeskunst, waarin zij den graad van doktor verkrijgen.

Art. 19. De bepaling van art. 2 verbindt niet ten aanzien van hen, die vóór den 1sten September 1865 als kweekeling tot 's Rijks kweekschool voor militaire geneeskundigen waren toegelaten.

Art. 20. Zij, die vóór de invoering dezer wet toegelaten zijn als doktor in de genees-, heel- of verloskunde, behouden hunne bevoegdheid, met dien verstande, dat onder de bevoegdheid van den doktor in de geneeskunde begrepen wordt het behandelen van heelkundige gebreken, door het plaatselijk aanwenden van geneesmiddelen, waaronder ook het aanleggen van verbanden ter bestrijding van plaatselijke gebreken, als gewrichtsziekten, huid- en adergezwellen, gerekend wordt; het doen van aderlatingen en plaatselijke bloedontlastingen, het openen van abcessen, wondhechting en het onderbinden van bloedende slagaderen; het reponeren van beenbreuken en het aanleggen van een provisioneel verband, in dringende gevallen ook van ontwrichtingen; het inbrengen van uitgezakte breuken na opheffing van beklemming, zonder bloedende kunstbewerking en het aanleggen van eenen breukband; het aan-

wenden van een katheter bij terughouding van urine; het doen van tandheelkundige kunstbewerkingen. Andere kunstbewerkingen mogen door hen niet dan in geval van nood worden verrigt, onder verpligting daarvan binnen vier en twintig uren kennis te geven aan den inspekteur.

Deze bepaling is ook toepasselijk op hen, die aan eene buitenlandsche Hoogeschool een diploma verkregen hebben, en vóór de invoering dezer wet, krachtens art. 8 der wet van 12 Maart 1818 (*Staatsblad* no. 16) zijn toegelaten.

Art. 21. Tot uitoefening der geneeskunst of harer takken zijn, in alle gemeenten van het Rijk, bevoegd de, uiterlijk vier maanden vóór de invoering dezer wet, toegelaten:

- a. plattelands heel- en vroedmeesters;
- b. plattelands-heelmeesters;
- c. stedelijke heel- en vroedmeesters;
- d. stedelijke en plattelands-heelmeesters;
- e. vroedmeesters;
- f. apothekers;
- g. tandmeesters;

en wel die onder:

- a. tot uitoefening der geneeskunst in haren geheelen omvang;
- b. tot het verleenen van genees- en heilkundigen bijstand;
- c. tot het verleenen van heel- en verloskundigen bijstand;
- d. tot het verleenen van heilkundigen bijstand.

Onder de bevoegdheid tot het verleenen van heilkundigen bijstand in alinea c en d wordt begrepen die tot het voorschrijven en toedienen van in- en uitwendige geneesmiddelen bij gebreken, waarvan de behandeling tot het gebied der heilkunde behoort.

- e. tot het verleenen van verloskundigen bijstand.

Onder de bevoegdheid tot het verleenen van verloskundigen bijstand wordt begrepen die tot het voorschrijven en toedienen van in- en uitwendige geneesmiddelen aan barenden en kraamvrouwen.

- f. tot het uitoefenen der artsenijbereidkunst;
- g. tot het uitoefenen der tandheelkunst.

Onder de bevoegdheid der tandmeesters is begrepen het afleveren van mond- en tandmiddelen.

Art. 22. De uiterlijk vier maanden vóór invoering dezer wet toegelaten scheepsheelmeesters zijn bevoegd tot het verleen van genees- en heilkundigen bijstand aan de passagiers en bemanning van koopvaardijschepen. Zij hebben daarenboven de bevoegdheid van stedelijken heelmeeester.

Art. 23. Zij, die bij de invoering dezer wet of ingevolge de bepaling van art. 19 den rang hebben verkregen van officier van gezondheid, zijn bevoegd tot het verleen van genees- en heilkundigen bijstand:

a. aan allen die behooren tot 's Rijks zee- of landmagt en in dier huisgezinnen;

b. aan niet-militairen, die aan de zieken-inrigtingen tot 's Rijks zee- en landmagt behooren, of aan 's Rijks werven en werkplaatsen in dienst zijn, en in dier huisgezinnen;

c. in de gevangenissen en aan de beambten daarbij aangesteld, en in dier huisgezinnen, wanneer Onze Minister van Justitie dit noodig oordeelt;

d. wanneer zij daartoe door den geneeskundigen inspekteur, op magtiging van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, met toestemming en door tusschenkomst van Onzen Minister van Marine of van Oorlog, zijn uitgenoodigd;

e. in elk geval waarin geneeskundige hulp op een oogenblik noodig is, waarop die door geen ander verleend kan worden;

f. wanneer hun raad of hunne hulp door volgens deze wet bevoegde geneeskundigen wordt ingeroepen. Zij zijn tevens bevoegd tot het verrigten van den pharmaceutischen dienst in de militaire apotheken.

Art. 24. De officieren van gezondheid der 1e of 2e klasse, die op het tijdstip van de invoering dezer wet gepensioneerd zijn, of op andere eervolle wijze den dienst verlaten hebben, en de officieren welke op het tijdstip van de invoering dezer wet nog in dienst zijn, wanneer zij met dien rang en op die wijze den dienst verlaten, zijn bevoegd tot uitoefening der genees- en heilkunde in het geheele Rijk.

Zij, die bij de invoering dezer wet den rang van militairen

apotheker bezitten of bezeten hebben, en op eervolle wijze den dienst hebben verlaten, hebben zonder nader examen bevoegdheid van apotheker.

Deze bepalingen zijn ook van toepassing op de officieren van gezondheid en de militaire apothekers, die met gelijken rang en op gelijke wijze ontslag uit den kolonialen dienst hebben bekomen.

Art. 25. De bij de invoering dezer wet bestaande vroedvrouwen hebben de bevoegdheid tot uitoefening van haar beroep in alle gemeenten van het Rijk.

Art. 26. Van het leveren der bewijzen, voorgeschreven in de eerste zinsnede van art. 4 en in de tweede zinsnede van art. 8, en van het examen in art. 7 bepaald, zijn zij vrijgesteld, die het bewijs overleggen dat zij twee jaren vóór de invoering dezer wet als leerlingen in de genees- of in de artsensijbereidkunde bij eene geneeskundige provinciale of plaatselijke kommissie waren ingeschreven.

Art. 27. Het examen van hen, die bij de invoering dezer wet bevoegd zijn tot de uitoefening van eenig deel der geneeskunst en die bevoegdheid verder wenschen uit te breiden dan in artt. 20, 21 en 22 is omschreven, strekt zich uit over die gedeelten, welke hun ontbreken.

Zij leggen dat examen af voor de Rijkskommissie, belast met het examen in art. 5 genoemd.

Art. 28. Van de examens, omschreven in art. 4 en in art. 5, *a*, *b*, *c* en *f*, en van *e* voor zooveel de genees- en heilkunde betreft, zijn vrijgesteld zij, die bij de invoering dezer wet den rang van officier van gezondheid bezitten of bezeten hebben.

Slotbepalingen.

Art. 29. De wetten en verordeningen, in strijd met de bepalingen dezer wet, zijn ingetrokken.

Art. 30. Deze wet treedt in werking vóór of op den 1sten Januarij 1866.

Lasten en bevelen, enz.

§ 5. *Waar de examens worden afgenomen en samenstelling der kommissien, met het afnemen belast.*

G. B. 19 Januarij 1871, No. 31.

1o. *a.* Het examen in de genees- en heelkunde wordt uitsluitend te Batavia afgenomen.

b. De kommissie daartoe is zamengesteld uit:

Den president der plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht, als voorzitter.

Den 1sten en 2den stadsgeneesheer, en twee officieren van gezondheid der 1ste klasse als leden, zullende de 2de stads-geneesheer tevens als sekretaris fungeren.

2o. Het examen in de verloskunde blijft op den tot heden gebruikelijken voet geregeld.

G. B. 19 Januarij 1871, No. 30.

a. Het examen tot het verkrijgen eener akte van toelating tot de arts-enij-mengkundige praktijk, als burgerlijk apotheker, zal uitsluitend te Batavia worden afgenomen, doch tot dat voor hulp-apotheker wordt gelegenheid gegeven te Batavia, Samarang en Soerabaya.

b. De kommissie, belast met het afnemen van het examen in de arts-enij-mengkunde, is zamengesteld als volgt:

1o. Voor dat ter verkrijging eener akte van toelating als burgerlijk apotheker uit:

den president der plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht;

den eersten apotheker, eersten laborant bij het scheikundig laboratorium;

een door den chef over den geneeskundigen dienst aan te wijzen militairen apotheker der 1ste klasse, en twee civiele apothekers aan te wijzen door den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid, zullende voor het geval hij geen belanghebbende is, de stads-apotheker bij voorkeur als lid worden gekozen.

2o. Voor dat ter verkrijging eener akte van toelating als hulp-apotheker uit:

den president der plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht;

een door den chef over den geneeskundigen dienst aan te wijzen militairen apotheker, zoo mogelijk van de eerste klasse;

den stadsapotheker of bij ontstentenis of verhindering van dezen een ander door den resident aan te wijzen civiel apotheker.

c. De sub *b* bedoelde kommissien zullen tweemaal 's jaars voor het afnemen dezer examina zitting houden.

§ 6. *Akte van toelating voor eervol ontslagen officieren van gezondheid.*

Stbl. 1864. No. 24.

Eene akte van toelating kan aan eervol ontslagen officieren van gezondheid van het Nederlandsche en van het Nederlandsch-Indische leger, of van de Nederlandsche marine worden verleend met bepaling, dat zij om de verloskunde uit te oefenen daarin examen zullen moeten hebben afgelegd.

§ 7. *Toelating van Apothekers.*

G. B. 11 Nov. 1855, No. 11. — BB. 1620.

De Gouverneur Generaal is van gevoelen, dat bij voldoende bewijzen van bekwaamheid de konkurrentie zoo vrij mogelijk moet worden gelaten en niemand zonder afdoende redenen belet, om zich ergens als apotheker te vestigen;

dat het b. v. te Batavia en welligt op andere plaatsen wenschelijk zou zijn, dat zich meer apothekers aldaar vestigden, doch dat naar den toestand waarin N. I. en ook bepaaldelijk Java in het algemeen verkeert, de Gouverneur-Generaal niet zou wenschen aan te bevelen het beginsel om, ook bij voldoende bewijzen van bekwaamheid, de konkurrentie van apothekers, *overal onbeperkt* toe te laten.

En naar aanleiding van den wensch van den Gouverneur-

Generaal om met 's ministers zienswijze ter zake te worden bekend gemaakt, te kennen gevende:

dat hij minister geheel deelt het gevoelen van den Gouverneur-Generaal omtrent de toelating der konkurrentie van apothekers in het algemeen, en dat, naar zijn inzien de redenen van *niet-toelating* van zeer afdoenden aard zouden moeten zijn, zoodat de zorg der regering in deze zich hoogst zeldzaam verder kome uit te strekken dan dat worde gewaakt, dat het genoemd bedrijf uit een wetenschappelijk oogpunt door geene onbevoegden worde uitgeoefend.

§ 8. *Medicinae. — Doktores. — Diploma verkregen aan eene buitenlandsche akademie.*

G. B. 5 Junij 1859, No. 5. — BB. No. 749.

Bij Gouvernementsbesluit van 2 Oktober 1858, No. 105, is, als beschikking op een aan den minister van kolonien gedaan rekest van N. N., officier van gezondheid 2e klasse, te kennen gegeven, dat, volgens de artikelen 8 en 9 der wet van 12 Maart 1818 (Ned. Stbl. No. 16) in verband met het koninklijk besluit van 26 December 1822, niemand de regten, verbonden aan een diploma van medicinae doktor, verkregen aan eene buitenlandsche akademie, in Nederland zal mogen uitoefenen, dan na het afleggen van een nader examen in de geneeskunde aan eene van 's Rijk's Hoogeschoolen aldaar, en dat alzoo aan zijn verzoek, om den titel van doktor, welken graad hij aan de akademie te Giessen (Groothertogdom Hessen) verworven heeft, zoowel in als buiten dienst te mogen voeren, niet kan worden voldaan.

Als een gevolg hierop is bij gouvernementsbesluit dd. 5 Junij 1859, No. 5 aan den chef over den geneeskundigen dienst te kennen gegeven, dat de regering het noch noodig noch raadzaam acht, door toepassing van het besluit van 2 Oktober 1858, No. 105, op andere personen, aan welke sedert vele jaren is toegelaten het voeren van den doktoralen titel, hoezeer aan eene vreemde Hoogeschool gepromoveerd, daaraan

eene uitbreiding te geven, welke niet blijkt in de bedoeling te hebben gelegen; zoodat hij er zich toe bepalen kan, dat besluit tot leiddraad te nemen voor het toekomende.

§ 9. *Afnemen van het examen aan vreemdelingen.*

G. B. 25 Julij 1867, No. 7.

Bij het examen van een vreemdeling, die de Nederlandsche taal niet voldoende magtig is, zal de kommissie, die het examen afneemt, ten zijnen koste, zich kunnen voorzien van een zoodanigen tolk als zij nuttig zal achten.

§ 10. *Wie het diploma van geschiktheid uitreikt.*

Miss. Gouv. Sekret. 15 September 1862, No. 2207. BB. No. 1249.

Volgens de bepalingen moeten de plaatselijke kommissien van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt nagaan en derhalve beslissen of personen, die zich daartoe aanmelden, voldoende geschiktheid bezitten om op te treden als civiel-geneesheer of als burgerlijk apotheker.

In weerwil daarvan is betwist de bevoegdheid van de bedoelde kommissien, om, na afloop van het gehouden onderzoek, bij welslaging aan den geëxamineerden uit te reiken een getuig-schrift (diploma) even als zulks gebruikelijk is in Nederland bij kommissien van dien aard.

De Gouverneur-Generaal is van oordeel, dat dergelijke bewijsstukken uitsluitend behooren te worden afgegeven door het ligchaam, hetwelk het examen afneemt en heeft doen te kennen geven, dat die regel zal moeten worden gevolgd.

§ 11. *Geneeskundige eed.*

Resolutie 13 November 1829, No. 12.

10. Genees- en heilkundigen zullen den eed van getrouwheid, in de behandeling hunner patienten en in het opmaken

der van hen zoowel *in* als *buiten* regten gevorderd wordende certifikaten, verklaringen, visa reperta en diergelijke, alsmede den eed van geheimhouding moeten afleggen en wel voor den raad van justitie, in de ressorten alwaar zij hunne toelating verkrijgen of voor zooveel de partikulieren aangaat, waar zij zich willen vestigen, alvorens aan hen eene akte van toelating wordt uitgereikt.

2o. Door deze bepaling zullen de geneeskundigen voor den vervolge ontheven zijn, van de verplichting om in zaken van justitie, persoonlijk voor de regtbanken te kompareren en nader de in voege voorschreven, onder eede af te leggen verklaringen te beëedigen. (Zie § 4, art. 12.)

§ 12. *Officieren van gezondheid vrijgesteld van den geneeskundigen eed.*

Miss. Alg. Sekr. 19 Aug. 1851, No. 2281. BB. No. 315.

De geneeskundige eed in voorgaande § bedoeld, is niet verplichtend voor officieren van gezondheid.

§ 13. *Eed voor de Apothekers in Nederlandsch Indie.*

Stbl. 1852. No. 58.

In afwachting van nadere voorschriften, te geven bij een *Reglement op den civiel geneeskundigen dienst*, zullen de apothekers in N. I. in handen van de plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht, den eed afleggen, voorgescreven bij art. 19 van het koninklijk besluit van 31 Mei 1818, No. 63, houdende als volgt:

„Ik beloof en zweer mijne kunst, ingevolge de gearresteerde geneeskundige wetten en verordeningen hiertoe betrekkelijk, zoo verre mij aangaat, allezins en altijd naar mijn beste vermogen en geweten te zullen uitoefenen: de geheimen der lijdes, die bij het uitoefenen mijner kunst tot mijne kennis zullen komen, en welker ontdekking tot schande of schade van de-

zelve of van anderen zouden strekken, nimmer aan iemand dan aan den regter, zoo zulks gerequireerd wordt, te zullen openbaren en mij in alles zoodanig te zullen gedragen, als een regtgeaard en menschlievend apotheker betaamt en verplicht is". (Zie § 4, art. 12.)

Stbl. 1862, No. 67.

Apothekers, die zich vestigen op plaatsen waar geene geneeskundige kommissie van onderzoek en toezicht zich bevindt, leggen dezen eed af in handen van het hoofd van gewestelijk bestuur.

§ 14. *Strafbepalingen op de uitoefening van eenigen tak der geneeskunde door niet bevoegden.*

Stbl. 1853, No. 68.

1o. Alle onbevoegde personen, eenigen tak der geneeskunde, hoe ook genaamd, uitoefenende, onder de Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen, zullen verbeuren eene boete van 25—100 gulden, met konfiskatie hunner geneesmiddelen; voor de tweede maal achterhaald wordende, betalen zij het dubbele daarvan; bij de derde overtreding zullen zij worden gestraft met gevangenis van niet meer dan *acht* dagen.

2o. Zij, die een anderen tak van geneeskunst of op eene andere wijze de geneeskundige praktijk uitoefenen dan waartoe zij, volgens den inhoud der wet gerechtigd zijn, verbeuren voor de *eerste* maal 25 en voor de *tweede* maal 50 gulden en zullen bij de *derde* maal, door intrekking van hunne akte van toelating voor een naar omstandigheden door den regter te bepalen tijd van niet korter dan *zes* weken, en niet langer dan *een* jaar, gestraft worden

Stbl. 1853, No. 99.

Deze strafbepalingen zijn niet toepasselijk op Inlanders en daarmede gelijkgestelde personen, en mede niet op Europeanen of met hen gelijkgestelden, die bij ontstentenis, afwezigheid of belet van bevoegde genees- of heilkundigen, eene hulp aan zieken of gewonden hebben verleend door toediening van geneesmiddelen als anderzins.

G. B. 2 September 1847, No. 2. BB. No. 809.

Alle overtredingen van het reglement voor den civiel genees-

kundigen dienst (Stbl. 1827, No. 68), moeten voor de respectieve raden van justitie in Nederlandsch Indie gebragt, beoordeeld en daaromtrent bij vonnis beslist worden, tot welk einde de door de bevoegde kommissien van onderzoek opgemaakte processen-verbaal van bevinding door de dirigerende officieren van gezondheid, door tusschenkomst van de betrokken hoofden van het plaatselijk bestuur, aan de ambtenaren van het publiek ministerie bij die regtbanken, zullen moeten toegezonden worden, om daarmede te handelen, zooals zij zullen vermeenen te behooren.

§ 15. *Afleggen van den ambtseed vóór het aanvaarden der betrekking.*

Stbl. 1857, No. 7.

Een ieder, die gehouden is een ambtseed, mitsgaders dien van geheimhouding, enz., af te leggen, moet het bewijs van die aflegging overleggen, alvorens toegelaten te kunnen worden tot de aanvaarding zijner bediening. (Zie § 11 en § 13).

§ 16. *Door wie de civiel geneeskundige dienst wordt uitgeoefend.*

De burgerlijke geneeskundige dienst is te Batavia, Samarang en Soerabaya aan bezoldigde van gouvernementswege aangestelde, stadsgeneesheeren en stadsvroedvrouwen opgedragen, elders aan de officieren van gezondheid van de ter plaatse aanwezige garnizoenen of aan partikuliere geneesheeren, onder genot van eene toelage uit 'slands kas, verder aan inlandsche geneeskundigen, inlandsche vroedvrouwen, civiele of militaire apothekers en veeartsen.

§ 17. *Toeziht over de uitoefening van dezen dienst.*

a. DOOR DEN CHEF OVER DEN GENEESKUNDIGEN DIENST.

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68 (Stbl. 1866, No. 127.)

Art. 1. Het toeziht over de geregelde uitoefening van den civiel geneeskundigen dienst, alsmede van de vaccine is onder hooger toeziht van het Dep. van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid opgedragen aan den chef over den geneeskundigen dienst.

Art. 3. De chef zorgt, dat de genees-, heel-, verlos- en artsenijmengkunde op eene geregelde wijze door bevoegde personen worde uitgeoefend, en de daartoe bestaande verordeningen stipt worden nagekomen.

Art. 5. Hij zal zich bekend maken met alle openlijke ziekenhuizen en geneeskundige etablissementen en derzelver inrigtingen, zonder onderscheid, en aan het gouvernement de verbeteringen voordragen, welke hij zal vermeenen, dat in dezelve behooren gemaakt te worden; alsmede (art. 7), zoodanige voorstellen doen, als tot instandhouding eener goede uitoefening der geneeskunde in al derzelver deelen dienstig zijn; verder (art. 6.) voor alle geneeskundige ambtenaren, alsmede voor de openlijke ziekenhuizen, voor welke bij vorige verordeningen geene of onvolledige instructien zijn gearresteerd, de noodige bepalingen ontwerpen.

Art. 9. Hij zal voor zoo veel noodig in briefwisseling treden met de hoofden van gewestelijk bestuur, enz., die verplicht zijn hem alle berigten en inlichtingen te doen toekomen, die hij verlangen zal, en aan eene goede vervulling zijner werkzaamheden dienstig zijn, en (art. 10) eens in het jaar, gelijktijdig in zijne militaire betrekking, eene reis over Java doen, ten einde op alle plaatsen in persoon onderzoek te doen naar alles wat op den civiel geneeskundigen dienst en de vaccine betrekking heeft. (Zie *inspektie* apotheken.)

b. DOOR DIRIGERENDE EN GEWESTELIJK EERSTAAANWEZENDE
OFFICIEREN VAN GEZONDHEID.

R. C. G. D. (Stbl. 1827, N. 68), art. 2.

De onderdirektie en het onmiddelijk toezigt op Java en Madura, alsmede op de buitenbezittingen, is opgedragen aan de aldaar geplaatste dirigerende (of gewestelijk eerstaanwezende) officieren van gezondheid.

G. B. 16 April 1852, No. 3.

Aan elken dirigerend officier van gezondheid wordt voor zijn burgerlijken dienst f 350 's jaars voor schrijffoonen en schrijffbehoeften toegekend.

II

PLAATSELIJKE KOMMISSIEN VAN GENEESKUNDIG ONDERZOEK EN TOEVOORZIGT.

§ 18. *Zamenstelling dezer kommissien.*

R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68) art. 13.

In de hoofdplaatsen, alwaar zulks uithoofde van het meerder aantal personen, die aldaar geneeskundige praktijk uitoefenen mogelijk is, zal eene plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toevorzig worden ingesteld.

Stbl. 1829, No. 51. — Stbl. 1865, No. 107.

Deze kommissie zal te Batavia, Samarang en Soerabaya bestaan uit den dirigerend officier van gezondheid der militaire afdeeling als president, den eersten en tweeden stadsgeneesheer als leden en den stadsapotheker als sekretaris.

Miss. 1e Gouv. Sekretaris 11 Dec. 1868, No. 2205. — BB. 2194.

Indien de dirigerend officier van gezondheid der afdeeling als zoodanig afgetreden, en zijne betrekking in afwachting eener definitieve voorziening aan een ander officier van gezondheid is opgedragen, is deze officier niet alleen bevoegd, maar verplicht als voorzitter van de kommissie op te treden en zou hij zich aan pligtverzuim schuldig maken, wanneer hij zich daaraan onttrok.

Alleen dan treedt het oudste lid als voorzitter op, wanneer,

de titularis van het ambt van dirigerend officier van gezondheid door tijdelijke afwezigheid of andere wettige oorzaken verhinderd is, de zitting der kommissie bij te wonen.

§ 19. *Hare pligten en diensten.*

R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68.) art. 14.

Deze kommissien zullen aan den chef over den geneeskundigen dienst dienen van berigt consideratien en advies, op alle stukken, die hij haar tot dat einde in handen zal stellen.

G. B. 13 Mei 1868, No. 24.

Zij behooren den chef over den geneeskundigen dienst te erkennen als den persoon, die onder het hooger toezigt van het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid belast is met het toezigt over den burgerlijken geneeskundigen dienst, hebbende de kommissien derhalve zijne voorschriften en aanschrijvingen op te volgen.

Provisineel R. C. G. D. (Resolutie 7 Maart 1817).

R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68.) art. 16.

Deze kommissien zijn verder belast met het afnemen der examina en uitreiken der diploma's aan hen, die tot de uitoefening der civiele genees-, verlos- of artsenij-mengkundige praktijk wenschen te worden toegelaten.

Zij zullen toezien, dat geene onbevoegden de praktijk uitoefenen: hen die toegelaten zijn in hare registers inschrijven, in 't algemeen zorgen, dat de uitoefening naar behooren geschiedt, op gezette tijden de civiele apotheken inspekteren, zooveel mogelijk waken voor alles wat op den openbaren gezondheidstoestand betrekking heeft, en bij het uitbreken van epidemien, de oorzaken opsporen en de middelen beramen om de verspreiding te voorkomen en te voorzien in de behoefte aan geneeskundige hulp.

Zij zullen afgeven de gezondheidsbrieven, voorgeschreven bij Stbl. 1832, No. 9, en luidende als volgt:

GEZONDHEIDSBRIEF.

De ondergeteekenden, uitmakende de kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht te , verklaren mits deze, ten behoeve van den kapitein voerende het schip dat tijdens zijn vertrek van hier, noch in de stad, noch op de reede eenige contagieuse of epidemische ziekte aanwezig was, en genoemde kapitein met eene gezonde equipage van hier vertrokken is.

Te

Gezien en geverifieerd door mij,
Resident van

III

STADSGENEESHEEREN

§ 20. *Te Batavia.*

Provisioneel R. C. G. D. Resolutie 7 Maart 1817, art. 20.

G. B. 31 Aug. 1861, No. 3. BB. 1080.

De uitoefening van de genees- en heilkunde ten behoeve der stad Batavia en ommelanden, zal aan drie medicinae et chirurgiae doktores, onder den titel van 1sten, 2den en 3den stadsgeneesheer zijn opgedragen.

Tot deze betrekkingen zijn bij ontstentenis van daartoe geschikte medicinae et chirurgiae doktores, ook benoembaar, met of zonder pensioen eervol ontslagen officieren van gezondheid van het leger in N. I., en wel die der

1ste klasse of hoogeran rang tot 1sten stadsgeneesheer.

2de " " " " " 2den "

3de " " " " " 3den "

De stadsgeneesheeren moeten vóór hunne benoeming als zoodanig voorzien zijn van eene behoorlijke akte van toelating tot uitoefening der verloskunde.

Instruktiën voor stadsdokters en stadsheelmeesters. (Resolutie 11 Julij 1817). — G. B. 3 September 1823, No. 9. — Stbl. 1821, No. 21a.

Zij zijn onder genot van een vast inkomen in het algemeen gehouden tot het verleenen van genees- en heilkundige hulp

in de verschillende civiele lands- en stadsgestichten, waarbij zij minstens eenmaal daags, des morgens, die zieken moeten bezoeken.

Zij zullen verder:

bij het uitbreken van besmettelijke ziekten, kennis geven aan de plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht;

op requisitie van de bevoegde autoriteit de noodige lijkschouwingen doen;

alle behoeftigen behandelen, voor dat doel hun aangewezen; belast zijn met de vaccine;

toezien, dat hunne voorschriften door de stadsapothekers behoorlijk gereed gemaakt worden;

de stadsvroedvrouwen in belangrijke bevallingen bijstaan;

elkander in belangrijke ziekten of operaties assisteren, en vrije geneeskundige hulp verleen en aan alle ambtenaren, die daarop aanspraak hebben, ieder voor zich voor zoo ver hunne dienstverdeeling aanwijst.

§ 21. *Nadere bepaling omtrent het gratis behandelen van ambtenaren te Batavia.*

Resolutie 22 Februarij 1825, No. 5. — Stbl. 1825, No. 9.

a. Alle burgerlijke ambtenaren ter hoofdplaats Batavia, wier maandelijksche bezoldiging *f* 150 of daarbeneden bedraagt, zullen, des verkiezende, gratis door de stadsgeneesheeren behandeld worden; van deze behandeling zijn echter *venerische* ziekten uitgesloten.

Stbl. 1870, No. 104.

Onder deze ambtenaren zijn ook begrepen ambtenaren op *wachtgeld* of *onderstand*, die in aktieven dienst eene bezoldiging van *meer* dan *f* 150 's maands hebben genoten, doch wier *wachtgeld* of *onderstand*, *minder* dan *f* 150 per maand bedraagt.

b. Ambtenaren, genietende *f* 150 tot *f* 350 inclusief 's maands, kunnen desverkiezende door de stadsgeneesheeren behandeld worden voor de *helft* van het hierna te melden tarief.

c. De behandeling bedoeld in *a* en *b* strekt zich mede uit tot wettige vrouwen en kinderen, met uitsluiting van alle verdere nabestaanden.

d. De ambtenaren in de termen vallende *geheel gratis* te worden behandeld, zullen ter erlanging van genees- of heilkundige hulp, op een bepaald uur, zich moeten vervoegen ten huize van den naastbijwonenden stadsgeneesheer indien de toestand des lijders zulks gedooft.

e. De stadsgeneesheeren zijn slechts dan verplicht een lijder in de voorgaande termen vallende met hun eigen rijtuig te bezoeken, als deze voorzien is van een bewijs van zijne superieuren of van zijne bureu, dat hij buiten staat is aan het voorgaand artikel te voldoen.

f. De stadsgeneesheeren zullen ook alle behoeftigen behandelen die hen van bestuurswege worden aangewezen.

Stbl. 1867, No. 172.

Onder deze *behoeftigen* worden verstaan personen, die geen middel van bestaan hebben en in hun levensonderhoud moeten voorzien door de liefdadigheid van anderen dan wel ten laste van den lande komen.

Ter verkrijging van de bedoelde kosteloze behandeling moeten zij voorzien zijn van een certificaat van het plaatselijk bestuur, konstaterende den staat van behoefte, en zich voorts moeten onderwerpen aan dezelfde regelen als ten aanzien van de ambtenaren is voorgeschreven sub *d* en *e*.

g. De stadsgeneesheeren zijn gehouden alle zieken van bederfelijken aard die of geheel gratis of voor de helft van het tarief moeten behandeld worden, minstens eenmaal in de 24 uren te bezoeken.

h. Houdt een stadsgeneesheer zich overtuigd, dat de genezing van eenig ambtenaar die gratis moet worden behandeld, in deszelfs woning bijzondere hinderpalen ontmoet, en zijne behandeling beter in het militair hospitaal te Weltevreden zou kunnen plaats vinden, dan staat het hem vrij, den lijder derwaarts te verwijzen, voorzien van een schriftelijk bewijs, bevattende de noodige inlichting omtrent den toestand van den zieke en de ingestelde behandeling.

i. Behoeftige lijders, in die omstandigheden verkeerende, worden in de stedelijke gestichten opgenomen.

B. 12 Maart 1828, No. 17, art. 53.

Lijken van drenkelingen worden zoo spoedig mogelijk ten huize van den Stadsgeneesheer gebragt.

k. Is een stadsgeneesheer door ziekte of gewigtige bezigheden verhinderd alle of sommigen onder zijne behandeling zijnde lijders te bezoeken, dan zal hij daartoe onverwijld een der andere stadsgeneesheeren uitnoodigen, door wien alsdan de behandeling zal worden voorgezet, tot tijd en wijle de eerste die kan hervatten.

Instruktie voor den stadsdokter te Batavia art. 13. Resolutie 11 Julij 1817.

Hij zal aan de requisitie van daartoe bevoegde personen moeten voldoen, indien zijne tegenwoordigheid op plaatsen, verre van de stad gelegen, mogt vereischt worden, de opgaaf der reiskosten, met overlegging der requisitie, zal aan het gouvernement worden ingezonden.

l. De ambtenaren bedoeld sub *a* en *b* worden behandeld door den stadsgeneesheer van de wijk, waartoe zij behooren.

m. Stadsgeneesheeren mogen aan niemand voor eene visite (gewigtige operatien uitgezonderd) meer in rekening brengen dan 2 tot 6 gulden, mits de lijder wone in de stad of voorsteden van Batavia, uitmakende het noorderkwartier der residentie van dien naam; zullende op grooteren afstand, behalve de transportmiddelen, kunnen worden in rekening gebragt:

van 6—10 palen	f	6—18 per visite	
" 11—15	"	11—	" "
" 16—20	"	15—12	" " ¹⁾

p. Ontmoet een stadsgeneesheer zwaarigheden om overeenkomstig het vastgesteld tarief betaling van eenig ambtenaar te erlangen, dan zal dadelijk korting op het traktement van dezen verleend worden.

q. Iemand, zich door een stadsgeneesheer benadeeld achtende staat het hem vrij, zijne klagten in te brengen bij den resident.

¹⁾ deze prijzen der visites zijn blijkbaar foutief en moeten zeer vermoedelijk gelezen worden f 6—8, f 11, f 16—20.

Instruktie voor den stadsheermeester Resolutie 11 Julij 1817.

Voor de behandeling van gegijzelde personen zal hij aan dezen of hunne krediteuren de visites mogen in rekening brengen.

§ 22. *Stadsgeneesheeren te Samarang en Soerabaija.*

Te Samarang bevinden zich een 1ste en een 2de, te Soerabaija een 1ste, een 2de en een 3de stadsgeneesheer. Hunne dienstpligten in het algemeen komen met die der stadsgeneesheeren te Batavia overeen, zooals geformuleerd is in het slot der § 20. Ook te Samarang worden lijken van drenkelingen ten huize van den stadsgeneesheer gebragt. (Resolutie 18 Maart 1830, No. 19 art. 17.)

G. B. 24 Julij 1863, No. 13, B.B. 1434.

Ambtenaren en geemploijeerden van het Marine etablissement te Soerabaija, in de stad wonende, worden kosteloos behandeld door een der stadsgeneesheeren, en genieten vrij geneesmiddelen uit de stadsapothek.

§ 23. *Bepalingen omtrent de geneeskundige behandeling der burgerlijke ambtenaren (Buiten Batavia).*

Resolutie 16 Nov. 1824, No. 12. Stbl. 1825, No. 9.

a. Alle burgerlijke ambtenaren, wier maandelijksche bezoldiging f 150 of daar beneden bedraagt, zullen desverkiezende door de van gouvernementswege aangestelde en bezoldigde plaatselijke geneeskundigen en heelmeesters gratis behandeld worden; van zoodanige behandeling zijn echter uitgesloten *venerische* ziekten.

b/c. Ambtenaren, genietende meer dan f 150 tot f 250 inclusief 's maands, zullen desverkiezende voor de helft van het hierna te melden tarief behandeld worden; daaronder niet begrepen geneesmiddelen.

d. De plaatselijke heelmeesters mogen aan niemand, voor eene visite (gewichtige operatien echter uitgezonderd) meer in rekening brengen dan 2 gulden, mits de afstand van den geneesheer tot den lijder niet grooter zij dan 2 palen, zullende

ingeval van grooteren afstand, behalve de transportmiddelen, kunnen worden in rekening gebragt:

van	3	tot	5	palen	f	4	per	visite
"	6	"	10	"	"	6	"	"
"	11	"	15	"	"	10	"	"
"	16	"	20	"	"	14	"	"
"	21	"	30	"	"	20	"	"

e. (Dit artikel moet als vervallen beschouwd worden. Zie *artsenij-mengkundige dienst*.)

f. De voorschriften van geneesmiddelen voor elken lijder zullen op eene afzonderlijke lijst worden aangeteekend, en berekend met eene winst van 50 pCt. van hetgeen zij aan den plaatselijken heelmeester hebben gekost.

g. Iemand, die vermeent in iets tot zijne behandeling betrekkelijk door den plaatselijken heelmeester te zijn benadeeld, zal het vrij staan daarover klagten in te brengen bij den resident, die deze klagte ten fine van onderzoek zal doen toekomen aan den kommissaris over den burgerlijken geneeskundigen dienst.

§ 24. *Nadere regeling der verhouding van stadsgeneesheeren tegenover den chef en de dirigerende officieren van gezondheid.*

G. B. dd. 7 Junij 1858, No. 1.

De Gouverneur Generaal verlangt, dat in afwachting dat eene voorgenomene herziening van het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst en de uitoefening der koepok-inenting in Nederlandsch Indie, (Stbl. 1827, No. 68), haar beslag zal hebben gekregen, en ten einde de geregelde werking van dat reglement te verzekeren, de navolgende regelen worden opgevolgd, dat:

„de stadsgeneesheeren aan den chef over den geneeskundigen dienst ondergeschikt zijn in alles, wat het zuiver wetenschappelijke van den geneeskundigen dienst betreft en aan den resident in al het overige;

de resident, niet de dirigerende officieren van gezondheid der militaire afdeeling voor den plaatselijken dienst over de stadsgeneesheeren beschikt;

de uitnoodigingen, om bij inspektien tegenwoordig te zijn, opdragten van specialen aard, aan de stadsgeneesheeren wel van dirigerende officieren van gezondheid in de militaire afdeelingen kunnen uitgaan, maar door tusschenkomst van de residenten, die dus daarin moeten gekend worden;

de bevelen, voorschriften en opmerkingen nopens de geneeskundige behandeling der zieken en wat overigens het wetenschappelijke van het vak betreft, regtstreeks van de dirigerende officieren van gezondheid in de militaire afdeelingen (zoowel als van den chef over den geneeskundigen dienst) kunnen uitgaan en door de stadsgeneesheeren behooren te worden opgevolgd;

de toegang tot de ziekingestichten en verdere inrigtingen van dien aard, den dirigerende officieren van gezondheid niet mag geweigerd worden, vermits hun het onmiddellijk toezigt en de onderdirektie over de geregelde uitoefening van den burgerlijken geneeskundigen dienst in het algemeen, dus ook in de ziekingestichten, bij het reglement van 1827, (Stbl. no. 68) is opgedragen.

IV

PARTIKULIERE GENEESHEEREN BELAST MET DEN CIVIEL GENEESKUNDIGEN DIENST.

§ 25. *Dienstregeling. Belooning.*

G. B. 20 September 1853, No. 7. — BB. 433.

Partikuliere geneesheeren in het genot van eene belooning of tegemoetkoming uit 's lands kas, zijn verplicht:

1o. Zonder verdere belooning te behandelen de behoeftigen, gevangenen en bannelingen ter plaatse hunner vestiging en te voldoen aan c hieronder.

2o. Binnen het gewest of de afdeeling, waar zij geplaatst zijn, reizen te doen in het belang der inlandsche bevolking bij het uitbreken van epidemische ziekten, tegen vergoeding van reis- en verblijfkosten, overeenkomstig de algemeene bepalingen deswege.

Die geneesheeren zijn onderworpen aan de voorschriften, betreffende den burgerlijken geneeskundigen dienst.

c. De geneeskundige dienst bij garnizoenen, waar zij niet bepaaldelijk door officieren van gezondheid behoort te worden verrigt, en bij detachementen, pradjoerits en djaijang-secars, wordt aan de voormelde geneesheeren opgedragen.

d. De belooning of gemoetkoming voor die partikuliere geneesheeren wordt vastgesteld naar reden van de diensten,

welke zij *ten behoeve van den lande* verrigten, tenzij met hen voor eene bepaalde som uitdrukkelijk mogt zijn overeengekomen.

Ten dien aanzien wordt uitgegaan van het beginsel, dat gemeenten, daartoe in staat, hare geneesheeren zelve bekostigen en 's lands kas niets betale dan diensten aan den lande bewezen.

Waar dus die geneesheeren aanvankelijk eene grootere belooning uit 's lands kas trekken, dan die in evenredigheid staat tot de gevorderde diensten, wordt de belooning — mits de met de geneesheeren gemaakte overeenkomst zulks toelate — verminderd bij toeneming der gemeente in talrijkheid en welvaart.

G. B. 25 November 1852, No. 1.

Deze geneesheeren zijn geen ambtenaren met regt op pensioen, doch blijven *partikuliere* personen, die uit 's lands kas, voor diensten ten behoeve van den lande, beloond, dan wel gesubsidieerd zijn.

Miss. Dir. v. Fin. 6 Feb. 1862, No. 1241. — BB. No. 1146.

Zij kunnen nimmer aanspraak maken op pensioen voor zich of hunne weduwen en weezen.

G. B. 9 April 1852, No. 15. BB. 278.

Het geneeskundig onderzoek waarvan de aanneming van inlandsche rekruten voor het leger afhankelijk is wordt werkstelligd door den met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer, die hierin de militaire voorschriften volgt.

G. B. 12 Maart 1862, No. 40.

De waarneming van den militair geneeskundigen dienst op plaatsen waar geen officieren van gezondheid bescheiden zijn, is een der uitdrukkelijke voorwaarden, waarop aan partikuliere geneesheeren eene toelage uit 's lands kas wordt toegelegd en dat derhalve allen, die daarop aanspraak hebben — dus ook gepensioneerde officieren — door die geneesheeren kosteloos moeten worden behandeld.

Van het denkbeeld om aan *burgerlijke* gepensioneerden kosteloze geneeskundige behandeling toe te kennen, wordt vooralsnog afgezien.

§ 26. *Daggelden en kosteloos gebruik van postpaarden voor in kommissie reizende burgerlijke geneeskundigen.*

Stbl. 1850, No. 12.

Burgerlijke geneeskundigen, geen ambtenaar zijnde en al of niet belast met den geneeskundigen dienst en het toezigt over de vaccine, wanneer zij op last der plaatselijke of andere bevoegde autoriteiten, in buitengewone omstandigheden, ten dienste der bevolking of der justitie in kommissie reizen, zullen genieten een daggeld van 7 gulden, benevens het kosteloos gebruik der postpaarden, waar die van gouvernementswege gesteld zijn, of ten koste van hetzelfde kunnen verstrekt worden (onverschillig of die reizen al dan niet op verder dan 12 palen van hunne woonplaats geschieden.)

Circ. Chef G. D. aan H. G. B. 30 Jan. 1867, No. 223.

Declaraties voor reizen in het belang der zieke bevolking moeten steeds afzonderlijk opgemaakt worden, en afgescheiden blijven van declaraties voor reizen in het belang der vaccine.

§ 27. *Instructie voor de plaatselijke heelmeeesters in de verschillende residentien van het eiland Java en de buitenkantoren.*

Stbl. 1821, No. 20a.

Art. 1. De plaatselijke heelmeeesters zijn in het algemeen aan den resident, doch meer onmiddellijk aan den chef over den geneeskundigen dienst ondergeschikt, en zullen aan alle door hem gegeven orders voldoen en alle aanvragen hunnen dienst betreffende aan hem inzenden.

Art. 2. Zij zullen op de hoofdplaats der residentie wonen.

Art. 3. Alle lijders met in- en uitwendige gebreken, hun door den resident aangewezen, onderzoeken en onder behandeling nemen.

Art. 4. Op vordering van den resident en in tegenwoordigheid eener daartoe benoemde kommissie, schouwing en ope-

ning van lijken doen, en daarna eene behoorlijke akte van schouwing opmaken.

Art. 5. Bij moeilijke of gewigtige heelkundige kunstbewerkingen zooveel mogelijk de hulp en den raad inroepen van hunne in de nabijheid wonende kunstgenooten.

Art. 8. Zoveel mogelijk zich met de geneeswijze en middelen der doekoens bekend maken.

Art. 9. bij het uitbreken eener epidemie den resident en den chef over den geneeskundigen dienst onverwijld kennis geven en inmiddels zooveel mogelijk de oorzaak en verspreiding opsporen.

Art. 10. Bijzonder letten op den voortgang van syphilis en hiertegen, in overleg met den resident, de meest gepaste maatregelen nemen, na dezelve alvorens aan den chef over den geneeskundigen dienst te hebben bekend gemaakt en voorgedragen.

Art. 11. Het opzigt uitoefenen over de vaccine, en zich dienaangaande naar de bestaande reglementen gedragen.

Art. 15. Kosteloos behandelen (en uit 's lands voorraad van geneesmiddelen voorzien) officieren der land- en zeemagt, die zich bepaaldelijk of voor korten tijd in de residentie ophouden.

Art. 12. Zij zullen zich op eigen kosten moeten voorzien van de noodige instrumenten en benoodigdheden, (de aanvragen tot verstrekking daarvan uit 's Rijks magazijn van geneesmiddelen evenzeer als van geneesmiddelen voor hunne civiele praktijk, zijn in strijd met de comptabiliteitswet. Zie artseni-mengkundige dienst.)

Art. 20. Zij zijn onderworpen aan de algemeene bepalingen vervat in het R. C. G. D., Stbl. 1827, No. 68, (waarbij de resolutie van 11 April 1820, No. 10, Stbl. 1820, No. 16 is ingetrokken.)

V

OFFICIEREN VAN GEZONDHEID, BELAST MET DEN CIVIEL GENEESKUNDIGEN DIENST.

§ 28. *Omschrijving hunner diensten.*

R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68).

Art. 42. In alle residentien op Java (en Madura) en de buiten-etablissemmenten, behalve te Batavia, Samarang en Soerabaija (en daar waar partikuliere geneesheeren daarmede belast zijn) zal de civiel geneeskundige dienst en het opzicht over de vaccine door de aldaar gestationeerde officieren van gezondheid worden waargenomen.

Art. 43. Deze betrekkingen zullen altijd opgedragen zijn aan den oudsten officier van gezondheid, die haar bij eventueele verplaatsing aan zijn opvolger zal overgeven.

Art. 44. De met deze betrekking belasten zullen in alles den civiel geneeskundigen dienst en het opzicht over de vaccine betreffende, ondergeschikt zijn aan den resident, doch meer onmiddelijk aan den chef over den G. D. en den dirigerend (of gewestelijk eerstaanwezend) officier van gezondheid.

Art. 45. Zij zullen verplicht zijn alle lijders met in- en uitwendige gebreken, hun van bestuur 's wege aangewezen, te onderzoeken en onder behandeling te nemen.

Art. 46. Zij zullen op vordering van de bevoegde autoriteit (resident of andere civiele autoriteit) en in tegenwoordigheid eener daartoe benoemde kommissie, schouwing en opening van lijken doen, en daarna eene behoorlijke akte van schouwing opmaken.

Art. 47. Bij moeilijke en gewigtige heelkundige operatien zullen zij zoo veel mogelijk de hulp en den raad inroepen van hunne in de nabijheid wonende kunstgenooten.

Art. 48. Zie ziekenrapporten, § 133.

Art. 49. Zie vaccine, § 63.

Art. 51. Zie ziekteverslagen, § 134.

Art. 52. Zij zullen zich, zooveel mogelijk, met de geneeswijze en de middelen der Inlandsche doekons zoeken bekend te maken, en hieromtrent iets belangrijks ontdekkende, hetwelk bij onze geneeswijze aanwendbaar konde zijn, daarvan aan hunne superieuren kennis geven.

Art. 53. Bij het uitbreken eener epidemische of besmettelijke ziekte zullen zij daarvan onverwijld kennis geven aan den resident en den chef over den G. D., daarbij zooveel mogelijk de oorzaken en vergezellende omstandigheden vermeldende.

Art. 54. In het bijzonder zullen zij letten op den voortgang en de verspreiding der syphilis en hiertegen, in overleg met den resident, de meest gepaste voorzorg nemen, na dezelve alvorens aan den chef over den G. D. voorgedragen te hebben.

§ 29. *Hunne reizen zijn spoedreizen.*

G. B. 29 Nov. 1870, No. 14.

Alle reizen van officieren van gezondheid in het belang van den civiel geneeskundigen dienst zijn *spoedreizen*.

§ 30. *Geneesmiddelen ten behoeve van hunne partikuliere praktijk.*

Zie: *Artsenijmengkundige Dienst*, § 117.

§ 31. *Behandeling van gevangenen, bannelingen en veroordeelden.*

Zie § 84.

§ 32. *Mutatiestaat van officieren van gezondheid.*

Miss. D. O. E. N. 22 Jan. 1869, No. 491.

Ten einde zoo min mogelijk vertraging te ontmoeten in de uitbetaling van ordonnancien ten behoeve van officieren van gezondheid, wordt door den chef G. D. aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid een halfmaandelijks mutatie-rapport aangeboden.

VI

VEEARTSEN EN VETERINAIRE DIENST.

§ 33. *Opleiding van 's landswege.*

Stbl. 1871, No. 9.

Op 's Rijks veeartsenij-school te Utrecht kunnen eenige kweekelingen worden opgenomen, ten einde voor den civielen veterinairen dienst in Nederlandsch-Indie te worden opgeleid.

Ingeval die veeartsen binnen den tijd van vijf jaren, gerekend van den dag van aankomst in N.-Indie, uit 's gouvernements dienst worden ontslagen, op eigen verzoek of door eigen toedoen (het geval van wel bewezen ziels- of ligchaams, gebreken uitgezonderd) zullen zij de kosten van opleiding, overvoer en gratifikatie van uitrusting moeten terug betalen, enz.

§ 34. *Formatie van burgerlijke veeartsen.*

Regerings-almanak pag. 307.

Hun getal bedraagt vijf. Hunne standplaatsen zijn Batavia, Samarang, Soerabaija (respektievelijk voor de 1ste, 2de en 3de afdeeling op Java) en Padang, voor den dienst ter Sumatra's Westkust, en Palembang, Benkoelen en de Lampongsche distrikten, terwijl een veearts ter beschikking wordt gehouden

voor den dienst op plaatsen, waarvoor geen veearts bescheiden is, en verder om derwaarts te worden gezonden, waar zijne hulp wordt noodig geacht.

§ 35. *Verplichting tot militaire diensten.*

G. B. 18 Jan. 1855, No. 4. — BR. 107.

Veeartsen in 's gouvernements burgerlijken dienst, zullen in dringende gevallen gehouden zijn om ter plaatse waar zij zich bevinden, zonder geldelijke tegemoetkoming, militaire veeartsenijkundige hulp te verleenen, tot welk einde zij gebruik kunnen maken van 's lands geneesmiddelen.

§ 36. *Tarief van betaling aan Europesche veeartsen, voor de behandeling van zieke of gebrekkige paarden.*

Stbl. 1854, No. 48.

1o. Voor ieder onderzoek van een paard, indien de veearts zich daartoe op een afstand van niet meer dan drie palen van zijn woonhuis heeft moeten begeven, *twee* gulden. Bij verderen afstand worden transportmiddelen verleend of vergoed.

2o. Voor ieder onderzoek van een paard, dat aan de woonplaats van den veearts gebragt wordt, *een* gulden.

3o. Voor het doen van eene aderlating, het zetten eener dragt, het openen van andere gezwollen en andere kleine operaties, *twee* gulden.

4o. Voor castreren, *vijf* tot *tien* gulden.

5o. Voor eene verlossing *tien* gulden.

6o. Voor de bereiding en levering van geneesmiddelen 25% boven den inkoopprijs.

7o. Geschillen omtrent dezen inkoopprijs worden beoordeeld door de plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht.

(Voor het keuren van remontepaarden *twee* gulden.)

§ 37. *Requisitie van een veearts door hoofden van gewestelijk bestuur.*

G. B. 3 April 1867, No. 1. — BB. 1964.

Wanneer bij het uitbreken eener epizootie in eenig gewest, door de hoofden van gewestelijk bestuur de zending derwaarts van een veearts wordt noodig geoordeeld, zullen zij ter bekoming van zoodanig ambtenaar zich regtstreeks wenden aan het Dep. van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

(Aan veeartsen, in kommissie reizende, wordt een reiswagen verstrekt.)

§ 38. *Opleiding van Inlandsche veeartsen te Soerabaya.*

G. B. 1 Augustus 1860, No. 1.

Op de hoofdplaats Soerabaya zal eene proef worden genomen om eenige geschikte Javaansche jongelieden, onder leiding van den civielen veearts, tot inlandsche veeartsen te bekwamen.

G. B. 12 Mei 1867, No. 5.

Ook inlandsche jongelieden van gewesten buiten Java afkomstig worden toegelaten.

G. B. 18 Februarij 1865, No. 8.

Jaarlijks zullen de leerlingen der veeartsenijkundige school te Soerabaya aan een vergelijkend examen worden onderworpen, voor welk examen zich in kommissie zullen vereenigen de civiele veearts, de militaire veearts en een geneesheer.

G. B. 15 November 1865, No. 32. — BB. 1740.

Ten vervolge op het gouvernements besluit dd. 18 Februarij 1865, No. 8, kan bij ontstentenis van een militairen veearts, een der veeartsen voor 's gouvernements burgerlijken dienst op Java, in kommissie gesteld worden, ten einde als mede-examinator deel te nemen aan het eindexamen der kweekelingen bij de veeartsenijschool te Soerabaya.

G. B. 12 Mei 1867, No. 5.

De bekwaamste der leerlingen bij dit examen, krijgt een tijdelijken onderstand van f 15 per maand, waartegenover het

gouvernement zich voorbehoudt, zoo noodig over zijne diensten te beschikken.

§ 39. *Reiskosten.*

Stbl. 1857 . No. 83. — BB. 1441.

Élèves voor den veeartsenijdienst mogen voor reizen met den veearts, met hunne opleiding belast, déclareren *f* 0,50 daags, benevens een heerenpaard en een koelie.

§ 40. *Epizootieën — voorziening omtrent besmettelijke veeziekten in N. I.*

Stbl. 1869, No. 122.

Art. 1. Zoodra in een of ander gedeelte van Nederlandsch-Indie aan den ambtenaar, die gesteld is aan het hoofd van een gewest, is gebleken, dat binnen zijn gewest eene besmettelijke veeziekte is uitgebroken, geeft hij daarvan kennis aan den Gouverneur-Generaal, en neemt onmiddellijk de volgende matregelen:

1e. hij doet niet alleen het aangetaste vee, maar ook het vee, dat verdacht is van door die ziekte te zijn aangetast, of van met aangetast vee in aanraking te zijn geweest, onmiddellijk in beslag nemen en afmaken, de gedoode dieren in diepe kuilen begraven, verbranden of op andere wijze vernietigen, en de kralen, stallen en toebehooren, zoomede alles wat door of voor de afgemaakte dieren is gebruikt, desinfekteren, op andere wijze onschadelijk maken of, zoo die voorwerpen daarvoor vatbaar zijn en eene geringe waarde bezitten, vernietigen.

2e. hij bepaalt de kringen, buiten welke geen vee uitgevoerd en binnen welke geen vee van elders ingevoerd mag worden, en zorgt, dat de grenzen dier kringen behoorlijk worden bewaakt; hij kan daartoe beschikken over de hem ten dienste staande politie-middelen, de gewapende magt, de heeren dienst-pligtigen en, zoo dit nog niet voldoende is, over elk en een iegelijk, die behoort tot de inheemsche en met deze gelijkgestelde bevolking.

Hij maakt de uitgestrektheid der door hem aangewezen kringen met alle hem ten dienste staande middelen onder de bevolking bekend.

Bij de beslissing of de uitgebroken ziekte besmettelijk is, volgt hij de hem van regeringswege medegedeelde handleidingen en raadpleegt hij den plaatselijk aanwezigen veearts of, indien een zoodanige niet ter plaatse aanwezig is, een geneeskundige, wanneer een zoodanige zich ter plaatse bevindt.

Ter des infectie worden opgevolgd de voorschriften, gegeven bij de aan deze verordening gehechte handleiding. ¹⁾

Art. 2. Zij, wier vee of wier kralen, stallen of andere voorwerpen, ingevolge Art. 1, No. 1, worden onteigend, hebben aanspraak op schadeloosstelling.

Het besluit tot onteigening moet den eigenaar van het vee vermelden of de verklaring inhouden, dat die eigenaar den betrokken ambtenaar onbekend is, en dat vee alsmede die voorwerpen zelve omschrijven.

Het bedrag der schadeloosstelling wordt bepaald door een kommissie bestaande uit het hoofd van het distrikt, het hoofd der kampong en een daartoe door het hoofd van plaatselijk bestuur aan te wijzen Europeschen ambtenaar of beampte.

De kommissie moet bij het afmaken van het vee tegenwoordig zijn, en elk stuk vee te voren schatten, daarbij in acht nemende, dat een reeds door de ziekte aangetast stuk vee minder waarde heeft dan een, dat wel verdacht, maar op dat oogenblik nog gezond is of schijnt.

Zij moet ook de te onteigenen voorwerpen vooraf schatten.

Van deze schattingen maakt zij een behoorlijk door hen, die schrijven kunnen, onderteevend verbaal op, waarop elk ter onteigening aangewezen stuk vee of voorwerp afzonderlijk staat vermeld.

Wanneer de eigenaar van de ter onteigening aangewezen dieren of voorwerpen met de schatting geen genoegen neemt, beslist het hoofd van plaatselijk bestuur in het hoogste ressort, die kan vorderen, dat de schatters hun verbaal van schatting zullen beëedigen.

¹⁾ In afwachting eener wijziging, achterwege gelaten.

De toegewezen som wordt aan den eigenaar aangeboden en, bij weigering of ontstentenis van den eigenaar, in handen van den ambtenaar, die het gewest bestuurt, gedeponeerd.

Art. 3. Wanneer de afstand der plaats, waar de besmettelijke veeziekte is uitgebroken, te ver is om zonder nadeel de bevelen van den ambtenaar, die het gewest bestuurt, in te wachten, neemt de ambtenaar, die plaatselijk het gezag voert, voorloopig de maatregelen, waartoe anders alleen het hoofd van gewestelijk bestuur bevoegdheid bezit.

Art. 4. Vervoer van vee, zoowel levend als dood, van vleesch, versche huiden en van allen afval, als: haar, horens, wol, vet, mest, enz., van koedekken, hooi, stroo en gebruikt stalgereedschap uit de aangewezen kringen van afsluiting naar buiten, alsmede invoer van vee over de lijnen van afsluiting, is verboden.

Zij, die met de bewaking der kringen belast zijn, zijn bevoegd hen, die zich daar buiten begeven, aan visitatie te onderwerpen, ten einde zich te overtuigen of vervoer van de in dit artikel aangewezen voorwerpen plaats heeft.

Art. 5. Binnen de lijnen van afsluiting is het houden van markten en openbare verkooping van vee verboden.

Art. 6. Binnen de lijnen van afsluiting en in de daaraan grenzende afdeelingen zijn de veehouders verpligt, overeenkomstig de aanwijzing van het hoofd van plaatselijk bestuur en op de door dezen te stellen tijden, de stallen en kralen van hun vee tot wering van smetstof of tot beveiliging daartegen te reinigen en in gereinigden staat te houden.

Art. 7. De overtreding van de eerste zinsnede van artikel 4 en die van artikel 5 worden, naar gelang van den landaard der schuldigen, gestraft met gevangenis of ten arbeidstelling aan de openbare werken voor den tijd van één tot drie maanden.

Hetgeen in strijd met die artikelen vervoerd of verkocht is en hetgeen, waarin of waarmede de overtreding is begaan, wordt in beslag genomen en door den regter bij veroordeeling verbeurd verklaard, en voor zooveel zulks in het belang der gezondheid of tot wering van besmetting noodig is, wordt daarvan tevens de vernietiging of onschadelijkmaking bevolen.

Dit laatste geschiedt ook bij vrijspraak of ontslag van regtsvervolging, wanneer het algemeen belang dit raadzaam maakt, tegen schadeloosstelling, door den regter bij zijne beslissing te begrooten en vast te stellen.

Art. 8. Zij, die handelen in strijd met artikel 6, worden, naar gelang van hunnen landaard, gestraft met gevangenisstraf of tenarbeidstelling aan de openbare werken van één week tot één maand.

Art. 9. De bepalingen, voorkomende in de artikelen 381, 382 en 383 van het wetboek van strafregt voor Europeanen, zijn toepasselijk op Inlanders en met dezen gelijkgestelden, behoudens dat, in stede van gevangenisstraf in het geval van het eerstgenoemde artikel, wordt opgelegd ten arbeidstelling aan de openbare werken en, in de gevallen van de beide andere, dwangarbeid buiten den ketting, en dat met opzigt tot de bij die artikelen bedreigde geldboete toepasselijk is de laatste zinsnede van art. 35 Bepalingen ter regeling van eenige onderwerpen van strafwetgeving.

Art. 10. Onder vee worden in deze verordening verstaan runderen, buffels, schapen, varkens, bokken en geiten.

§ 41. *Veeziekten. Voorschriften betreffende het begraven of verbranden van aan besmettelijke veeziekten gestorven of wegens zoodanige ziekten afgemaakt vee.*

Stbl. 1869, No. 123.

Art. 1. Een stuk vee, tengevolge van eene besmettelijke veeziekte gestorven of volgens de ordonnantie van heden, (Stbl. No. 122) afgemaakt, wordt onverwijld begraven of verbrand, met inachtneming der volgende voorschriften:

De begraving geschiedt op het erf of land, waar het beest gestorven of afgemaakt is, ter plaatse door of namens het hoofd van gewestelijk bestuur aan te wijzen.

Wanneer het aan diegene, die de aanwijzing moet doen, blijkt, dat de begraving op het erf of land onmogelijk is, wijst hij daartoe eene andere plaats aan.

De grafkuil behoort, voer zooveel de gesteldheid van den bodem dit toelaat, ten minsten twee ellen diep te zijn.

Het gestorven of afgemaakte beest wordt daarin geworpen, opengesneden en de huid diep ingekorven, zoodat zij geheel onbruikbaar wordt.

Daarna wordt het met ééne palm dikke laag ongebluschte kalk overdekt; hierover wordt een laag hooi, stroo, drooge klapperbladeren, alang-alang of dergelijke gebragt en de kuil met aarde ter dikte van ten minste vijf palmen digtgemaakt, welke sterk wordt aangestampt; alleen dan wanneer geen ongebluschte kalk dadelijk te bekomen is, kan worden volstaan met het aanvullen van den kuil met eene laag sterk aangestampte aarde van ten minste vijf palmen dikte.

Wanneer de omstandigheden, ter beoordeeling van hem, die de aanwijzing doet, de begraving op deze wijze onmogelijk of minder wenschelijk maken, wordt het beest verbrand op de volgende wijze:

In de onmiddellijke nabijheid van een grafkuil ter diepte van ten minste één el, wordt op eene laag rijshout, takkebossen of andere brandstof, als stroo, riet, enz., te zamen of afzonderlijk, het te verbranden beest gelegd, nadat de brandstof rijkelijk met de eene of andere soort van brand-olie of eenige andere brandbare vloeistof is overgoten. De huid wordt diep ingekorven, het beest opengesneden en uit- en inwendig met de brand-olie of andere brandbare vloeistof overgoten.

Een en ander wordt met eene in de brandbare vloeistof gedrenkte laag hooi, stroo, drooge klapperbladeren, alang-alang of dergelijke bedekt. De verkoolde overblijfselen worden in den grafkuil geworpen en, waar deze te verkrijgen is, met eene laag chloor of ongebluschte kalk bedekt, waarna de kuil wordt aangevuld met vast aangestampte aarde.

Art. 2. De grafkuil mag binnen één jaar niet geopend, noch de aarde omgewoeld worden.

Art. 3. Behalve wanneer de verbranding op de in art. 1 voorgeschreven wijze is geschied, wordt de begraafplaats op bevel van hem, die de aanwijzing gedaan heeft, onmiddellijk na de begraving door eene stevige omheining, die voor vee

ondoordringbaar is, afgesloten en gedurende een jaar afgesloten gehouden.

Het binnentreden van de omheinde begraafplaats of het ontsluiten der omheining is binnen dat tijdperk verboden, behalve met verlof of op last van dengene, die de aanwijzing heeft gedaan, of van hem, die in diens plaats getreden is.

Overtreding van dit verbod wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste f 25 en bij wanbetaling, wanneer de overtreder een Europeaan of met dezen gelijkgestelde is, met gevangenisstraf van ten hoogste acht dagen, en anders met ten arbeidstelling aan de openbare werken, mede van ten hoogste acht dagen.

Art. 4. Het hoofd van gewestelijk bestuur is bevoegd, naar gelang van plaatselijke omstandigheden eenige afwijking van de in art. 1 gegeven voorschriften, of ook eene andere wijze van vernietiging van gestorven of afgemaakt vee toe te laten of te gelasten.

Van zoodanige afwijking wordt onmiddellijk kennis gegeven aan het betrokken hoofd van algemeen bestuur.

§ 42. *Berigt aan de regering omtrent vee-ziekten.*

G. B. 17 Nov. 1869, No. 33. BB. 2346.

De hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madura, aangeschreven om, afgescheiden van het berigt, bedoeld bij art. 2 G. B. 16 April 1869 No. 27 BB. 2230. (Zie § 145) bij het uitbreken van gevaarlijke of epidemische ziekten onder den veestapel, onverwijld mededeeling te doen aan de Regering onder bekendstelling van hetgeen ter zake is verrigt, en nader behoort gedaan te worden.

G. B. 27 Dec. 1869, No. 11. BB. 2349.

En naar aanleiding van de voorste alinea van art. 1 der voorzieningen omtrent vee-ziekten (§ 40) in ieder voorkomend geval van besmettelijke vee-ziekte, de bevelen of de beslissing der regering te vragen.

G. B. 3 April 1867, No. 1. BB. 1964.

Het rapport omtrent epizootieën moet worden ingediend aan het Departement van Binnenlandsch Bestuur.

VII

VROEDVROUWEN.

§ 43. *Europesche vroedvrouwen.*

Op de hoofdplaatsen en in een paar binnenplaatsen van Java bevinden zich Europesche vroedvrouwen, die volgens de bepalingen op de toelating van de uitoefening van genees-, heel- en verloskundige praktijk geëxamineerd en geadmiteerd zijn. In zoo verre zij als stadsvroedvrouw fungeren, zijn zij bezoldigd en aan bijzondere bepalingen onderworpen.

§ 44. *Instruktie voor de stads-vroedvrouwen (te Batavia.)*

Resolutie 11 Julij 1817.

Zij zijn verplicht:

- 1e. aan behoeftige kraamvrouwen gratis hulp te verleen.
- 2e. bij moeilijke en gevaarlijke verlossingen de hulp in te roepen van een stadsgeneesheer.
- 3e. aan Europesche en inlandsche vrouwen, die zich daartoe aanmelden, het noodig onderwijs in de verloskunde te geven en onder hare leiding praktisch te bekwamen.

Voor iedere vrouw, aldus opgeleid en door de plaatselijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezicht na af-

gelegd examen ter uitoefening van verloskunde bekwaam verklaard, wordt eene premie toegekend van *f* 50.

5e. aan personen welke zich in civiel arrest bevinden en hare hulp behoeven, den noodigen bijstand verleen en tegen belooning van de patiente of hare krediteuren.

6e. bij requisitie van een of ander college van justitie aan het verlangen van hetzelfde gratis te beantwoorden.

§ 45. *Tarief van betaling aan de Stadsvroedvrouw (te Batavia).*

Stbl. 1825, No. 9, *n, o, p, q.*

De kraamvrouwen van behoeftigen of van ambtenaren wier maandelijksche bezoldiging *f* 150 of daar beneden bedraagt zullen desverkiezende door de stadsvroedvrouw *gratis* worden behandeld.

Van de kraamvrouwen van ambtenaren met *f* 150 tot *f* 350 's maands, zal de stadsvroedvrouw voor elke verlossing genieten *f* 25, en van de ambtenaren boven *f* 350 per maand, *f* 75, of naar verkiezing van zoodanige ambtenaren meer, behalve de transportkosten, wanneer zij buiten het noorderkwartier ontboden wordt.

Zoodra zij zwarigheden ontmoet om overeenkomstig het tarief van eenig ambtenaar betaling te erlangen, zal dadelijk korting op zijn traktement verleend worden.

Vermeent iemand door de stadsvroedvrouw te zijn benadeeld, dan staat het hem vrij zijne klagt in te dienen bij den resident.

§ 46. *Inlandsche vroedvrouwen, opleiding aan de verloskundige school te Batavia.*

Aan deze school bestaat gelegenheid meisjes of vrouwen uit de inlandsche bevolking op te leiden tot vroedvrouw; het onderwijs is opgedragen aan eene stadsvroedvrouw.

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java 30 Jan. 1866, No. 167.

De voorwaarden aan de opzending en het verblijf in het gesticht verbonden zijn: goed gedrag, jeudige leeftijd, dien van 20 tot 25 jaren niet te boven gaande. Ter voorkoming van onzedelijk gedrag is het wenschelijk bij voorkeur jonge gehuwde vrouwen als élève's te kiezen doch hunne mannen hebben geen toegang tot de school.

Vrije overtocht heen en terug van en naar de plaats harer afkomst, volgens Staatsblad 1856, No. 70.

Vrije huisvesting in het gesticht en eene tegemoetkoming van f 12 per maand om in voeding en kleeding te voorzien.

De leerkursus dienst in den regel twee jaren.

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java 1 Sept. 1866, No. 1433.

Vóór het opzenden van élève's dient omtrent de mogelijkheid van toelating het gevoel van den chef over den G. D. gevraagd te worden.

§ 47. *Toelating tot de praktijk. Toezigt.*

Stbl. 1856, No. 7.

Zij, die aldus opgeleid, de bevoegdheid hebben verkregen tot uitoefening der verloskundige praktijk, staan bij terugkeer in de residentie, waar zij te huis behooren, ten opzichte van het uitoefenen van haar vak onder toezigt van den met den civiel geneeskundigen dienst in die residentie belasten geneesheer.

§ 48. *Onderstand.*

G. B. 5 Nov. 1856, No. 6 BB. 43.

Inlandsche vroedvrouwen vallen niet in dezelfde termen als doktors-djawa, die blijkens G. B. 2 Januarij 1849, No. 22 bestemd zijn tot vaccinateurs.

Bestaat echter onvermijdelijke noodzakelijkheid tot onderstand, dan kan de missive van den adjunkt-sekretaris van het gouvernement dd. 27 Januarij 1856, No. 152^a, opgevolgd worden, waarbij de chef over den G. D. gemagtigd is, om aan de betrokken residenten te kennen te geven, dat, bijaldien een onderstand aan geexamineerde inlandsche vroedvrouwen *tijdelijk* noodzakelijk mogt zijn, door hen gemotiveerde voorstellen tot toekenning daarvan door zijne tusschenkomst kunnen worden gedaan.

§ 49. *Gratis verleen en van verloskundige hulp.*

G. B. 26 Junij 1862, No. 18, BB. 1209.

Zij, die een onderstand van het gouvernement genieten, zijn verplicht gratis verloskundige hulp te verleen en aan behoeftige zwangere vrouwen uit de bevolking.

De hoofden van gewestelijk bestuur zullen met aandrang de bevolking aansporen om daar, waar de gelegenheid bestaat, ter erlanging van verloskundige hulp voor hare zwangere vrouwen, gebruik te maken van de diensten der, op de verloskundige school te Batavia opgeleide, inlandsche vroedvrouwen.

§ 50. *Verstreking van instrumenten en geneesmiddelen aan geexamineerde vroedvrouwen.*

G. B. 15 Nov. 1863, No. 1498.

Aan elke der jaarlijks de verloskundige school te Batavia, na voldoende afgelegd examen, verlatende inlandsche vroedvrouwen zal, zoodra zij ter plaatse harer vestiging zijn aangekomen, op voordragt van het hoofd van gewestelijk bestuur, voor rekening van den lande worden verstrekt een kistje (Lett. F.) inhoudende een verloschaak een verlostang, een uterus-spuut en eenige geneesmiddelen, benevens schaal, en balans en gewigt.

In geval van overlijden van, of wel het kiezen van eenig ander middel van bestaan door, de vroedvrouwen, zullen de

kistjes worden ingeleverd aan het plaatselijk bestuur, dat gehouden is daartoe het noodige te verrigten.

Op 1 Julij en 1 Januarij van ieder jaar zullen de vroedvrouwen van de haar toevertrouwde instrumenten eene verantwoording door tusschenkomst van het hoofd van gewestelijk bestuur aan den chef over den G. D. indienen.

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java 23 Nov. 1866, No. 1861, BB. 1935.

In verband met het voorgaand besluit is het wenschelijker voorgekomen, de indiening dezer verantwoordingen nadat zij door de residenten voor „gezien” zijn geteekend, te doen indienen door tusschenkomst van den met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer, of bij ontstentenis van dezen regtstreeks aan den chef door de hoofden van gewestelijk bestuur — alsmede die verantwoordingen gelijkvormig te doen zijn en daarvoor een bepaald model vast te stellen.

Model A.**Verantwoording van geneesmiddelen, enz., over het semester 18**

Opgemaakt te (standplaats) den (datum en jaar) door de
Inlandsche vroedvrouw (Naam).

BENAMING DER ARTIKELEN.	Restant op primo 18				Ontvangen in het semester 18				Totaal.				Verbruikt in het semester 18				Restant op primo 18			
	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.
Biboras natricus . .																				
Oxyd. aethyl. c. alc. .																				
Tinctura acida arom..																				
Tinct-ratanhiaae . .																				
Haken (Verlos) . . .	1			Stuk																
Tangen (Verlos) . . .	1			"																
Sputen (Tinn. uterus)	1			"																
Stopfl. Vierkante . .	1			"																
Gewigten (Kop. grein)	1			"																
Hoornen schaal en balans	1			"																
Kistjes (Medicijn) . .	1			"																

Gezien :

*De Resident van*Gezien en in orde
bevonden :

De civiele geneesheer (of eerstaanwe-
zend officier van gezondheid, belast
met den civiel geneeskundigen
Dienst),

N.B. De laatste kolom van het model, voorkomende in vorengenoemd Bijblad, is
door Stbl. 1866, No. 151, Model A, vervallen.

§ 50. *Rapport der verrigtingen van deze vroedvrouwen.*

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java 28 Aug. 1866, No 1385.

Ten einde te kunnen nagaan of het vertrouwen der inlandsche bevolking in deze vroedvrouwen al dan niet toeneemt, en om deze te doen begrijpen, dat van de zijde van het geneeskundig bestuur op hare handelingen toezigt gehouden wordt, zijn de residenten aangeschreven om de, in hunne gewesten praktijk uitoefenende, inlandsche vroedvrouwen uit te noodigen onder ultimo December van ieder jaar, aan den chef over den G. D. een staat in te dienen volgens onderstaand model en zulks door tusschenkomst van de met den civiel geneeskundigen dienst belaste geneesheeren, en vergezeld van hunne beschouwingen ter zake.

§ 52. *Mutatieën.*

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java, 7 Junij 1866, No. 891.

Bij overlijden van, of wel het kiezen van eenig ander middel van bestaan door, deze vroedvrouwen, moet ter wille eener behoorlijke kontrole, alle half jaren deze opgave worden ingediend aan den chef over den G. D.

N A A M.	Standplaats.	Al of niet in het genot van onderstand.	<i>Aanmerking.</i>

VIII

INLANDSCHE GENEESKUNDIGEN. DOKTORS DJAWA.

§ 53. *Opleiding aan de geneeskundige school te Batavia.*

G. B. 2 Jan. 1849, No. 22. — G. B. 19 Junij 1852, No. 5. — BB. 238.

Bij het groot militair hospitaal te Batavia is de gelegenheid opengesteld, jongelieden uit de inlandsche bevolking, onder leiding van officieren van gezondheid, tot inlandsche geneeskundigen (doktors djawa) te vormen.

Zij behooren, om toegelaten te worden, van goed gedrag te zijn en eenig algemeen onderwijs te hebben genoten, (lezen en schrijven der Maleische taal in Latijnsche karakters en rekenkunde tot en met de vier hoofdregels en hunne toepassing). Zij genieten vrije huisvesting en eene maandelijksche toelage.

Vóór zij kunnen toegelaten worden behoort het gevoelen van den chef over den geneeskundigen dienst gevraagd te worden.

Het aantal leerlingen bedraagt 50; de leerkursus duurt 3 jaren.

§ 54. *Aanstelling. Plaatsing.*

Stbl. 1867, No. 4.

Zij worden aangesteld en ontslagen door het Departement

van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid en zullen zooveel mogelijk geplaatst worden in de gemeenten van waar zij herkomstig zijn, althans niet in die streken, waar de landstaal hun vreemd is.

§ 55. *Toeziht.*

Stbl. 1856, No. 70.

Zij staan na terugkeer in hunne woonplaats (of bij eene plaatsing elders) onder toezigt van den geneesheer, belast met den civiel geneeskundigen dienst, die verplicht is op hun gedrag te letten en hunne verdere ontwikkeling te leiden,

Stbl. 1864, No. 184.

doch onder de onmiddellijke bevelen van de hoofden van gewestelijk bestuur, en behooren zich te gedragen naar de voorschriften, hun door den chef over den geneeskundigen dienst gegeven.

§ 56. *Inkomen.*

G. B. 13 Okt. 1859, No. 45. — BB. 789.

Zoolang niet door de ondervinding bewezen zal zijn, dat in het belang der bevolking de vaststelling noodig is van een tarief, volgens hetwelk zij zich bij het verleenen van geneeskundige hulp zouden kunnen doen betalen, wordt zoodanig tarief niet vastgesteld.

§ 57. *Onderstand.*

Stbl. 1867, No. 4.

Zij komen bij voorkeur in aanmerking voor eene aanstelling tot vaccinateur.

Stbl. 1856, No. 70.

De hoofden van gewestelijk bestuur zijn verplicht, door tuschenkomst van den chef over den geneeskundigen dienst, aan

de regering voorstellen te doen tot het verleenen van eene *tijdelijke* tegemoetkoming aan zoodanige dokters djawa, die niet dadelijk als vaccineurs kunnen worden geplaatst, en niet in hun onderhoud kunnen voorzien door de uitoefening van hun vak.

§ 58. *Reiskosten.*

Miss. 1e gouv. Sekr. 21 Julij 1859, No. 1625. — BB. 751.

Aan dokters djawa, vast traktement genietende en in commissie reizende, wordt, even als aan hunne, bij gemis van voldoende middelen van bestaan onderstand genietende, ambtgenooten, volgens art. 3 van het gouvernement's besluit van 10 September 1857, No. 16, slechts de helft van het vastgesteld daggeld van één gulden toegekend.

§ 59. *Verstreking van een medicijnkist.*

Stbl. 1864, No. 184.

Aan ieder dokter djawa zal, voor rekening van den lande uit 's Rijks magazijn van geneesmiddelen, ten behoeve der inlandsche bevolking, een medicijnkistje worden verstrekt, met verplichting de utensilien en geneesmiddelen behoorlijk te verantwoorden.

Circ. Chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java, 23 Nov. 1866, No. 1861. — BB. 1935.

Deze verantwoording, na door het hoofd van gewestelijk bestuur voor „gezien” te zijn geteekend, wordt door tusschenkomst van den met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer ingediend, of bij ontstentenis van dezen, regtstreeks door de hoofden van gewestelijk bestuur aan den chef over den geneeskundigen dienst.

Opgemaakt te (standplaats) den (datum en jaar) door den
dokter djawa (Naam.)

[illegible]

BENAMING DER ARTIKELEN.	Restant op primo 18				Ontvangen in het semester 18				Totaal.				Verbruikt in het semester 18				Restant op primo 18			
	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.	Ponden.	Oncen.	Looden.	Wigtjes.
Vinum opii aromatic.																				
Kistjes. Medic.- Lt. D				stuk.																
Bistouries, gewone .				"																
Koorntangen, enz. .				"																
Lancetten- absces .				"																
Scharen, kromme .				"																
Doosjes, blikken .				"																
" kartonnen .				nest.																
Flesschen, stop- . .				stuks.																
Fleschjes, medicijn .				"																
Gewigten, koperen,																				
grein-				stel.																
Kisten, pak-				stuk.																
Kurken, kleine . . .				"																
" voor bottels				"																
Maten, glazen . . .				"																
Mortieren en stam-																				
pers, glazen				"																
Pluksel, gewoon . .				pond.																
Poederlepeltjes, van																				
been				stuk.																
Potjes, van 1 à 4																				
oncen				"																
Schalen en balans,																				
hoornen v. greinen.				"																
Spatels, ijzeren kleine																				
Spelden				brief.																
Spuitjes, injectie glaz.				stuk.																
Verbandkatoen . .				"																

Gezien :

De Resident van

Gezien en in orde bevonden :

De civiele geneesheer (of eerstaanwezend
officier van gezondheid, belast met den
civiel geneeskundigen dienst,

N.B. De laatste kolom van het model, voorkomende in vorengenoemd Bijblad, is
door Stbl. 1866, No. 151, model A, vervallen.

IX

V A C C I N E.

§ 60. *Toeziigt.*

De vaccine wordt, onder toezigt van stads- of met den civiel geneeskundigen dienst belaste geneesheeren, uitgeoefend door vaccinateurs, daartoe van gouvernemenswege aangesteld en bezoldigd.

G. B. 24 Febr. 1852, No. 23.

Op Java en Madura is een hoofdofficier van den militair geneeskundigen dienst, — die zoolang hij die betrekking bekleedt, bij zijn wapen „voor memorie” gevoerd wordt — als *inspekteur der vaccine*, belast met het oppertoezigt over deze kunstbewerking. Hij resideert te Batavia, (G. B. 4 Julij 1869 No 15), en geniet per jaar *f* 480 voor schrijfloonen en *f* 72 voor schrijfbehoeften. (G. B. 15 Julij 1857 No. 24).

Naarmate deze kunstbewerking onder de volkeren van dezen archipel zich uitbreidt, wordt zij meer en meer op vaste grondslagen geregeld, door de instelling van bepaalde vaccine-distrikten, die, naar behoefte gewijzigd of vermeerderd, bij afzonderlijk G. B. worden vastgesteld.

§ 61. *Inspektie-reizen van opzieners der vaccine.*

Stbl. 1827, No. 110.

De opzieners der vaccine zullen bij het doen van inspektie-

reizen opvolgen de bevelen, hun door de residenten, des noods met overleg van den chef over den G. D. te geven.

Cirk. chef G. D. 6 Feb. 1861, No. 147. BB. 1164.

Vaccine-inspektien moeten gehouden worden op plaatsen en dagen, wanneer en waar gevaccineerd wordt.

Deklaratien voor vaccine-inspektien, in strijd met dit voorschrift, zullen niet worden gevisieerd.

Cirk. D. O. E. N. aan H. G. B. op Java en Madura 13 Nov. 1869, No. 9615. BB. 2276.

Het heeft de aandacht getrokken, dat de cirkulaire van den chef over den G. D. dd. 15 Mei 1856, No. 515. (BB. 1230, § 70), door vele opzieners der vaccine op Java en Madura in te ruimen zin wordt opgevat. Terwijl in die cirkulaire wordt voorgeschreven, dat de opzieners *eens in het jaar* de vaccine in hunne distrikten zullen inspekteren, is het o. a. over 1868 gebleken, dat er in sommige distrikten *veertig* en *vijftig* en zelfs meer inspektien plaats vinden en sommige andere onder kontrole van denzelfden opziener bijna niet worden bezocht.

Het wordt voldoende geacht, dat in *gewone* omstandigheden van ieder vaccine-distrikt niet meer dan één straal van den vaccinekring, ééns in het jaar wordt geinspekteerd, dat b. v. in een vaccine-distrikt, dat een Maandags, Dingsdags en Woensdags inentingsplaats heeft, de inspektie eens in het jaar gehouden worden over het Maandags, één Dingsdags en één Woensdagspunt.

§ 62. Deklaratien van daggelden voor opzieners der vaccine.

Stbl. 1831, No. 48. — G. B. 26 Nov. 1836, No. 12. — G. B. 30 Julij 1848, No. 29. — G. B. 30 Aug. 1858, No. 57. — (G. B. 17 Dec. 1862, No. 32. BB. 1327).

Opzieners der vaccine genieten ter goedmaking van reiskosten een daggeld van 7 (zeven) gulden, zonder meer.

Bovendien langs de groote wegen het vrij gebruik van postpaarden. In de Z. en O. Afd. en in de W. Afdeeling van Borneo een daggeld van 5 gulden en vrije transportmiddelen.

G. B. 4 Aug. 1863, No. 9, BB. 1141. G. B. 22 Aug. 1865, No. 58, BB. 1779.

Evenzoo te Ternate en Palembang.

Miss. Alg. Rekenkamer 15 Junij 1864, No. 4519/a.

Voor reis-deklaratiën van vaccine is geen afstand noodig.

Apottillaire disp. G. G. 2 Nov. 1854, No. XXVII, BB. 529.

Bij reizen in kommissie of inspektie, moet door den chef over den geneeskundigen dienst verklaard worden, of hij al dan niet bedenkingen heeft tegen het opgebragt getal verblijfdagen voor de reis besteed; reis-deklaratiën van opzieners der vaccine moeten voorzien zijn van het visum van den chef over den geneeskundigen dienst, en daarvoor;

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op en buiten Java 7 Junij 1866, No. 892. BB. 1862.

door zijne tusschenkomst aan de algemeene rekenkamer worden ingediend.

Cirk. chef G. D. 16 Junij 1870, No. 1074.

Onder herinnering aan BB. 1164 en 2276, (zie § 60) wordt bepaald, dat de chef over den geneeskundigen dienst geene deklaratiën voor reizen in het belang der vaccine zal goedkeuren als daarbij niet wordt overgelegd een gedetailleerd verslag zooals bedoeld bij Stbl. 1820, no. 17. art. 7, (§ 67) alsmede van de opgave van den datum waarop de laatst voorgaande inspektie op dezelfde plaats is geschied.

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. dd. 30 Jan. 1867, No. 223.

Vaccine deklaratiën moeten steeds afzonderlijk opgemaakt en afgescheiden gehouden worden van deklaratiën, voor reizen in het belang der zieke bevolking (zie § 26).

§ 63. *Vaccine-rapporten.*

R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68), Art. 49.

De opzieners der vaccine zijn gehouden tot het indienen van vaccine-rapporten.

(Het model wordt bij de gedrukten verstrekt).

Die indiening geschiedt jaarlijks.

§ 64. *Rapporten van den inspekteur der vaccine op Java en Madura*

Miss. chef G. D. aan Inspekteur der vaccine 7 Jan. 1871. No. 47.
moeten ingediend worden in duplo.

Miss. D. O. E. N. 23 Dec. 1870, No. 10966.

Een exemplaar moet door den chef over den G. D. worden aangeboden aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid ter noodige raadpleging in vaccine-zaken.

§ 65. *Doktors Djawa. Vaccinateurs.*

Stbl. 1867, No. 4.

Zij zijn, onder regstreeks toezigt van den met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer, belast met de vaccine.

Zij worden als zoodanig aangesteld of ontslagen door het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

Stbl. 1867, No 87.

In spoedvereischende gevallen en onder nadere goedkeuring van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, kunnen de hoofden van gewestelijk bestuur buiten *Java* en *Madura* vaccinateurs ontslaan en andere geschikte personen met de waarneming van die betrekking belasten.

§ 66. *Inkomen.*

Stbl. 1864, No. 184. — Stbl. 1865, No. 74.

Hunne bezoldiging is gesteld op f 30 per maand met eene vijfjaarlijksche verhooging van 5 gulden tot een maximum van 50 gulden.

Stbl. 1867, No. 125.

Op *Java* en *Madura*, (uitgezonderd de Preanger-Regentschappen) geniet ieder vaccinateur en hulp-vaccinateur f 45 per maand.

Stbl. 1865. No. 133.

Als schadeloosstelling voor reiskosten genieten zij *f* 0,15 per paal, doch hebben hierop geen aanspraak binnen de vier palen van hunne standplaats. (Zie BB. 751 § 58.)

Stbl. 1867, No. 123.

Zij hebben aanspraak op drie heerendienstpligtigen.

§ 67. *Reglement op de uitoefening der koepok-inenting in N. I.*

Stbl. 1820, No. 17.

Art. 3. In alle residentien zal een opziener der vaccine zijn, bij voorkeur de plaatselijke heelmeeester.

Art. 4. Die wekelijks op een daartoe bepaalden dag zal vaccineren en daarvoor zoodanig getal kinderen kiezen, dat voor eene volgende inenting altijd genoeg overblijven. Bij niet slagen der kunstbewerking zullen de kinderen worden gevaccineerd.

Art. 5. In distrikten, ver van de standplaats van den opziener gelegen, zullen afzonderlijke vaccinateurs worden aangesteld, die vooraf door den opziezer in de uitoefening der vaccine onderwezen moeten worden.

Hunne bezoldiging wordt naar gelang van omstandigheden geregeld.

Stbl. 1831, No. 48 *e*.

De residenten zijn gehouden deze bepaling ter kennis van de inlandsche vaccinateurs te brengen.

Art. 6. De opziener der vaccine doet in het begin van elke maand aan den resident verslag van den staat der vaccine in de geheele residentie, met opgave van het cijfer der gevaccineerden, en dat der niet geslaagden.

Art. 7. (Stbl. 1831, No. 48 *g*.) De geneesheer of officier van gezondheid, belast met het opzigt over de vaccine is verplicht eens in het jaar, of als het noodig mogt zijn, meermalen, met voorkennis van den chef over den geneeskundigen dienst en van den resident, de onderscheiden distrikten der residentien te doorreizen, om met de Europeesche ambtenaren,

belast met het opzicht over de vaccine in elk distrikt, over de belangen der vaccine te raadplegen, en voor zoo veel noodig mondelinge teregtwijzingen en onderrigt te geven. Voorts zijn zij gehouden, na terugkomst, verslag van het gedaan onderzoek in te dienen aan den resident en aan den dirigerend officier van gezondheid, die dit opzendt aan den chef over den geneeskundigen dienst.

Art. 8. Naar plaatsen buiten Java zal de noodige vaccine-stof gezonden worden, hetzij tot uitbreiding dezer kunstbewerking dan wel tot hare herleving, waar zij mogt uitgestorven zijn, tenzij de overplanting der vaccine derwaarts onmiddelijk door overzending van gevaccineerde personen doenlijk is.

Art. 9. De residenten zijn gehouden de rapporten, bedoeld sub 6 en 7, vergezeld van hunne bemerkingen in te zenden aan den chef over den geneeskundigen dienst en in het bijzonder na te gaan of het aantal vaccinatien eene regelmatige, en met de bevolking en het cijfer der geboorten, geevenredigde uitoefening der vaccine te kennen geeft.

Art. 10. Alle geneesheeren met de vaccine belast, zullen gehouden zijn, na ommekomst van ieder jaar, aan den resident een rapport in te dienen van de vaccinatien door hen in het afgelopen jaar verrigt, met vermelding van alle bijzonderheden, als zij ter vervollediging van een algemeen verslag van den staat der vaccine in dat verlopen jaar zullen noodig oordeelen, wordende ook alle partikuliere genees- en heilkundigen tot het mededeelen van zoodanige opgaven uitgenoodigd.

Art. 11. Bij uitbreken van natuurlijke pokken berigt de vaccinateur dit dadelijk aan het plaatselijk bestuur en aan den opziener der vaccine en deze aan den resident, ten einde laatstgenoemde de noodige maatregelen tot tegengang van verdere verspreiding kunne nemen en de inwoners waarschuwen.

Art. 12. Bij het uitbreken der kinderziekte in eenig huis, mogen geene kinderen daaruit op eenige school hoegenaamd worden toegelaten.

Art. 13. Sterft de vaccine uit, dan zal de vaccinateur daarvan dadelijk kennis geven aan den opziener der vaccine, die met assistentie van den resident zal zorgen, dat de vaccine

uit een der naastbij gelegen distrikten, door onmiddellijke overenting wederom worde ingevoerd: zullende de vaccinateurs bij bevonden nalatigheid ten dezen geen traktement genieten, zoolang de vaccine niet is uitgeoefend.

Art. 14. De vaccinateurs zullen niet vermogen, onder wat voorwendsel ook, eenige belooning, geld of geldswaarde voor de door hen verrigte vaccinatien te eischen.

Art. 15. Vaccinateurs, die zich aan pligtverzuim schuldig maken, hetzij door de vaccine in hun distrikt te doen uitsterven, zonder daarvan voldoende redenen te kunnen opgeven, hetzij door onnaauwksurige of valsche rapporten aan den opziener in te dienen zullen door den resident uit hunne betrekking ontslagen worden (zie § 68) en verder naar bevind van zaken gestraft worden, van welk ontslag de resident kennis geeft. Inmiddels zal in zoodanig distrikt de vaccine door den vaccinateur van het naastbijgelegen distrikt verrigt worden, die daarvoor beide traktementen zal genieten, tot dat in de opengevallen plaats voorzien is.

Vaccinateurs, die den titel van *Mantri* voeren of door het gouvernement aangesteld zijn, kunnen niet worden ontslagen, doch gesuspendeerd onder kennisgave aan de regering.

Art. 16. Alle kinderen in gemeente huizen opgenomen, en geen pokken gehad hebben noch gevaccineerd zijn moeten gevaccineerd worden.

Art. 17. Gouverneurs, residenten, en plaatselijke kommandanten, zullen zorgen dat geene personen door natuurlijke pokken aangetast uit de plaats hunner residentie naar eene andere hetzij te water of te land vervoerd worden.

Art. 18. Alsmede onderzoek laten doen of op de schepen die in eene haven hunner residentie aankomen een of meer personen met kinder ziekte besmet zijn, en aan zoodanige personen niet vergunnen het schip te verlaten, zonder dat ter voorkoming van besmetting de noodige maatregelen zijn genomen.

B. van den Komm. Generaal 12 Maart 1828, No. 17, art 44 en 45.

De Wijkmeesters te Batavia zijn verpligt bij het voorkomen van natuurlijke pokken, daarvan onmiddellijk kennis te geven

en inmiddels het besmette huis ter waarschuwing met een duidelijk zichtbaar wit kruis aan den hoofdingang te merken, en zullen de vaccinateurs in de uitoefening der vaccine behulpzaam zijn, en toezien dat alle kinderen daartoe worden aangeboden.

Resolutie 18 Maart 1830, No. 19.

Die te Samarang zal van het uitbreken van pokken onmiddelijk kennis geven aan den assistent-resident, en aan den plaatselijken geneesheer.

§ 68. *Instructie van inlandsche hoofden en vaccinateurs.*

Stbl. 1821, No. 23.

Art. 1. De koepok-inenting zal onder den Inlander, door speciaal daartoe gedespicieerde inlandsche vaccinateurs, worden uitgeoefend, onder het toezigt van de opzieners der vaccine.

Art. 2. De vaccinateurs zullen ten dien einde door den opziener der vaccine naauwkeurig worden onderwezen in de uitoefening van die kunstbewerking, mitsgaders in de kennis van den aard, den afloop en de kenmerken van eene wel of kwalijk geslaagde inenting.

Art. 3. De vaccinateurs zullen in het hun aangewezen distrikt moeten wonen om aldaar de vaccine minstens 3 malen per week in verschillende hoofddessa's uit te oefenen.

Stbl. 1831, No. 48.

a. De vaccinateurs dienen maandelijks een nominatieven staat in, der door hen gevaccineerde kinderen, aan den Europeschen ambtenaar belast met de politie of aan den kontroleur van hunne afdeeling, aan wien bij resolutie van 12 Maart 1831, No. 45, speciaal het toezigt over de inlandsche vaccinateurs is opgedragen.

b. De opzieners der vaccine zullen van deze verslagen, die door gemelde ambtenaren aan den resident worden ingezonden, inzage vragen, ten einde hunne verslagen op te maken, waarvan een exemplaar aan den resident, een tweede aan den

dirigerend officier van gezondheid wordt ingediend, die het opzendt aan den chef over den geneeskundigen dienst.

Art. 4. De vaccinateurs zullen slechts gezonde voorwerpen mogen inenten, en vooral toezien geene kinderen te vaccineren, die aan eenige huidziekte of uitslag lijden.

Art. 5. En ter verkrijging der noodige voorwerpen de assistentie inroepen van de distriks- en dessahoofden, die uitgenoodigd worden, om de ingezetenen door middel van overreding voor de vaccine in te nemen.

Art. 6. Waarbij echter naauwkeurig zal moeten worden toegezien, dat de vaccinateurs de ouders niet noodzaken hunne kinderen tot het ondergaan der vaccine, verder dan 4 à 5 palen aan te brengen.

Art. 7. Op welke laatste bepaling alleen eene uitzondering zal gemaakt worden, als de vaccine in eenig distrikt mogt uitsterven, in welk geval de vaccinateur daarvan dadelijk kennis zal geven aan de Europesche ambtenaren hiervoren genoemd (Stbl. 1831, No. 48, c.), en gehandeld wordt als in § 67, art. 13.

Art. 8. De vaccinateur zal zorgen, dat voor eene volgende inenting eenige voorwerpen overblijven, doch wanneer de kinderziekte zich in eene plaats mogt openbaren, zal hij dadelijk alle voorwerpen, die aldaar en in den geheelen omtrek nog niet gevaccineerd zijn, of de natuurlijke pokken nog niet gehad hebben, vaccineren en daarvan onverwijld kennis geven aan den opziener der vaccine. (Stbl. 1831, No. 48 c.)

Art. 9. De vaccinateurs, die zich aan eenig pligtverzuim hebben schuldig gemaakt, hetzij door de vaccine te doen uitsterven, zonder daarvan voldoende redenen te kunnen geven, hetzij door onnaauwkeurige of valsche rapporten aan de Europesche ambtenaren (Stbl. 1831, No. 58 d.) te hebben ingediend, zullen door den resident dadelijk uit hunne betrekking ontslagen en verder naar bevind van zaken gestraft worden.

Art. 10. Zij zullen onder geen voorwendsel ook, eenige belooning geld of geldswaarde, noch ook eenige diensten voor de door hen verrigte of te verrigten vaccinatie mogen eischen, noch iets aannemen van hen, die verlangen zullen van de vaccine te worden uitgezonderd.

Art. 11. Alle inlandsche distrikts- en andere hoofden worden mits deze ten dringendste verzocht en uitgenoodigd, om door middel van hunnen invloed op de inlandsche bevolking, de heilzame oogmerken van het gouvernement bij het invoeren der koepok-inenting naar hun beste vermogen te bevorderen.

Stbl. 1831, No. 48.

e. De residenten zijn gehouden om de artikelen 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 der vermelde instructie, door middel van vertalingen ter kennis te brengen van de inlandsche vaccinateurs, en artikel 10 ter kennis van de gansche bevolking in hunne respektieve residentien.

f. De ambtenaren der politie en de kontroleurs der landelijke inkomsten zich voor hunne dienstverrigtingen in eenige dessa van hun distrikt bevindende, zullen zich moeten overtuigen of door de vaccinateurs het juist getal gevaccineerden wordt opgegeven, of er geregeld gevaccigeerd wordt, of de vaccinstof van goede hoedanigheid is, of die altijd of meestentijds goed slaagt, en of zich geene ware pokken hebben voorgedaan.

60. *b.* Aan bekwaam en kundig geoordeelde vaccinateurs, die men in dienst wenschte te houden, kan eene traktementsverhooging in verhouding tot de meer of mindere uitgebreidheid van ieders dienst en de plaatselijke omstandigheden toegekend worden.

c. Onbekwame en onbruikbare vaccinateurs behooren uit den dienst ontslagen en zij, die daarop aanspraak mogen maken kunnen tot eene geldelijke tegemoetkoming in eens, of tot pensioen aan de regering voorgedragen worden.

§ 69. *Kort onderrigt in de koepokinenting.*

Resolutie 22 Aug. 1831. No. 45. — Circ. D. O. E. N. 29 April 1869, No. 3383, aan H. G. B. — BB. 2234.

Om de heilzame uitwerkingen, welke door de vaccine bedoeld worden te bereiken, en niet in die verwachtingen teleurgesteld te worden, welke men zich na eene veeljarige ondervinding

van de ware koepokinenting belooven mag, behoort men bij de uitoefening dezer kunstbewerking bekend te zijn:

1o. met de verschijnselen der echte koepokken en de ken-teekenen, waardoor deze van de valsche worden onderscheiden;

2o. met al hetgeen, zoo bij het volbrengen dezer kunstbewerking, als bij de verdere behandeling der vaccine in acht te nemen is, en dit zal in het volgende worden aangewezen.

1o. Het beloop en de verschijnselen, welke de echte koepokken bij daarmede besmette menschen opleveren, zijn de volgende:

De eerste twee à drie dagen na de inenting, ontwaart men gewoonlijk op de geënte plaats niets.

Op den derden dag verschijnt gewoonlijk op deze plaats, een klein rood vlekje, op een muskietbeet gelijkende, hetwelk zich weldra tot een klein knopje verheft, hetwelk gewoonlijk op den vierden dag, bij sommigen ook wat later, de grootte van eenen kleinen spelden knop bereikt en rood wordt.

Tegen den 5den dag ontwaart men in het midden van het, nu reeds grooter geworden, knopje, eene indrukking, met eenigzins verhevene randen, hetwelk echter tegen den 8sten dag eerst volkomen duidelijk wordt, wanneer het knopje eene pustula vertoont, en de plaats begint te jeuken.

Tegen den 7den dag ziet men duidelijk een helder vocht in de pustula, welke van den 8sten tot den 11den dag in volle ontwikkeling is.

Het heldere vocht, hetwelk dan de pustula meer en meer vult, doet menigmaal den indruk in het midden verdwijnen.

Eene zoo volkomen ontwikkelde vaccine-pustula, moet parelkleurig uitzien, omtrent eene lijn boven de huid verheven, en van 2, 3 à 4 lijnen breedte zijn, zich hard aanvoelen, en wanneer men in dezelve steekt, slechts langzaam een gedeelte van het daarin bevatte vocht ontlasten.

Met den 8sten, doch voornamelijk op den 9den dag, wordt de pustula door een hoogroode, nu eens meer, dan eens minder grooten kring, (*aureola*) omgeven.

Tegen den 11den of 12den dag verdwijnt deze roode kring gewoonlijk vrij spoedig, het waterklaar doorschijnend vocht in

de pustula wordt dikker, wit geelachtig, en in het midden der pustula begint zich een kleine roof te vertoonen, die met de volgende dagen grooter en grooter wordt, tot dat dezelve de geheele pustula bedekt; dezelve is glad, bruin of zwartachtig van kleur en valt op onbepaalde tijden van zelf af.

Veelal ontwaart men, gedurende het verloop dezer plaatselijke verschijnselen, geene verandering hoegenaamd. In het algemeen bevinden de gevaccineerden, gewoonlijk nogtans tegen den 7den tot den 10den dag, eene zachte koortsachtige aandoening, dewelke echter niets tot de zaak doet, en alleen van de meer of minder gevoeligheid der gevaccineerden afhangt.

Dit is het verloop van de regelmatige, na eene goede vaccinatie, meestal verschijnende pokken.

Somwijlen echter ziet men na deze kunstbewerking andere hiervan afwijkende pokken, puisten, blaren, enz. te voorschijn komen, welke men, uithoofde zij insgelijks het gevolg schijnen te zijn van de koepokinenting, met de algemeene benaming van *valsche pokken* heeft bestempeld en welke men in het algemeen door de volgende teekenen van de echte kan onderscheiden.

Deze valsche pokken worden menigmaal veroorzaakt, wanneer men vaccine-stof bezigt, welke reeds te oud, niet meer waterklaar, maar dik, lijmerig, wit en etterachtig is, of die van kinderen neemt, welke zwaar door schurft en diergelijke zijn aangedaan.

Het verloop dezer pokken is niet zoo regelmatig; zij worden niet gekenmerkt door zekere bestendige teekenen, maar vertoonen, in verschillende gevallen, zeer verschillende verschijnselen, nu eens puisten, dan eens zweertjes, of blaren van zeer onregelmatig voorkomen.

Zij vertoonen zich dikwijls reeds zeer kort, één of weinige uren na de kunstbewerking; worden zeer spoedig groot; hebben eene onregelmatige meestal puntige gedaante, en geene indrukking in het midden; zien niet etterachtig, niet parelkleurig en barsten ligt, zelfs bij eene zachte drukking of aanraking; zij bieden bij het ontsteken geen tegenstand, en ontlasten dadelijk en in eens het daarin bevatte vocht, hetwelk

er niet klaar, als water, maar wit en etterachtig uitziet; zijn niet zoo hard bij het aanvoelen, en bedekken zich spoedig met eene roof, welke dunner, ongelijk, niet bruin of zwart, maar roodachtig uitziet; worden dezelve opengereten, dan veroorzaken zij dikwijls langdurige kwaadaardige verzweringen.

Deze pokken beschermen niet tegen de kinderziekte.

Van den hierboven omschreven loop der echte pokken kunnen somtijds door bijzondere omstandigheden, afwijkingen plaats hebben.

De pokken kunnen later dan den 5den dag, somtijds eerst den 5den, 6den en nog later te voorschijn komen. en zich in het algemeen langzamer ontwikkelen, zonder daarom op te houden echte pokken te zijn, wanneer slechts eene behoorlijke opvolging der verschijnselen in dezelve plaats heeft en de pustula het boven omschreven voorkomen hebbe.

2o. De inenting der koepokken geschiedt het best en zekerst met versche en zuivere lympha, onmiddellijk van het eene gevaccineerde kind, op het andere.

Men kan individuen van elken ouderdom enten; kinderen van eene maand even zoo goed als volwassene menschen; de ouderdom van 2, 5 maanden tot één jaar zal daartoe nogtans meestal het beste zijn.

Men kan veilig kinderen inenten, die met chronische huidziekten behebt zijn, doch moet nimmer van dezelve stof tot overplanting gebezigd worden.

Ook met de kinderziekte reeds besmette kinderen, dient men te vaccineren, wanneer deze ziekte nog niet te veel voortgang heeft gemaakt, daar de ondervinding geleerd heeft, dat deze ziekte door de vaccine zachter wordt. De beste tijd om stof uit eene pustula te nemen, is den 7den of 8sten dag na de vaccinatie; de tot dit einde te bezigen stof moet geheel helder en doorschijnend zijn als water; zoodra de stof witachtig en troebel begint te worden, moet dezelve niet meer tot overplanting der vaccine gebezigd worden.

Men vaccineert wel is waar ook, met tusschen glazen schijven, of in glazen buisjes bewaarde lympha, of ook met de roofjes der vaccine-pustulen, doch dit is veel onzekerder dan

het eerste, en men zal zich derhalve slechts in geval van nood, van deze wijze van vaccineren bedienen.

Bij het verrigten der vaccine brengt men het voorwerp, hetwelk zal gevaccineerd worden, zoo dicht mogelijk bij hetgeen, waarvan men de stof wil nemen.

Men opent alsdan met een goed puntig, vooral niet roestig lancet, de vaccine-pustula aan den verheven rand, en vat met de punt van het lancet een druppel van de uitvloeiende lympha; nu vat men met de linker hand de arm van het te vaccineren kind, spant de huid eenigzins op de plaats, waar men vaccineren wil, en steekt het lancet in eene schuinsche rigting, omtrent eene lijn diep, onder de opperhuid, hetzelfde ligtelijk om zijnen as heen en weder bewegende, bij het uithalen van hetzelfde, met den duim der onder den arm liggende linkerhand, zacht op de punt van het lancet drukkende, of dezelve op het wondje eenigzins afvegende. Het insteken van het lancet moet wijders zoodanig geschieden, dat er zoo weinig mogelijk bloed uitvloeit; geheel en al is dit niet wel te vermijden; dit heeft echter geen nadeeligen invloed op de operatie. Men moet maar zorg dragen, dat het bloed op het wondje indrooge en niet afgeveegd worde.

Mogt de huid van het te vaccineren voorwerp zeer droog zijn, dan doet men wel dezelve, vóór de operatie, zachtjes met flanel of met wat warm water te wrijven.

De beste plaats om de koepokken in te enten, is het bovenste gedeelte van den opperarm, men maakt daar zelfs 3, 4 en meer instekingen op de bovenbeschrevene wijze, omtrent $\frac{1}{2}$ à 1 duim van elkander af, opdat elke pustula zich behoorlijk kan ontwikkelen.

Bij het verrigten der inenting zorgt men, dat de te enten plaats goed afgedroogd zij, en de stof niet door kleederen of anderzins afgeveegd worde ook drage men zorg, dat de gevaccineerde kinderen, gedurende een paar dagen, niet baden.

Is men genoodzaakt met gedroogde vaccinstof de enting te verrigten, zoo moet dezelve, wanneer zij tusschen glazen bewaard wordt, eerst door een druppel water opgelost, en dan weder als vroeger omschreven, onder de opperhuid gebragt worden.

Is de stof op balein, ivoren of zilveren naalden bewaard, dan maakt men eerst met een lancet eene insnijding en brengt vervolgens in deze de met het virus bezwangerde punt van de naald, na dezelve eerst door een weinig warm water bevochtigd te hebben.

Men zorg, dat het lancet, waarmede men zich tot de inenting bedient, onmiddellijk na de operatie zuiver afgeveegd worde, om hetzelfde voor roest te bewaren.

Na het volbrengen der vaccine en gedurende den afloop derzelve, heeft men alleen te zorgen, dat niet door onvoorzigtige behandeling, door krabben, stooten of diergelijken de pustula gebroken, en hierdoor het regelmatig verloop derzelve gestoord worde, waarop men de ouders der kinderen opmerkzaam moet maken, door hen te kennen te geven, dat een dusdanige en onvolkomen afgeloopen vaccinatie, niet voor de kinderpokken beveiligt.

Mag het gebeuren, dat niettegenstaande eene zorgzame en welbestuurde vaccinatie, geene of geene echte koepokken te voorschijn kwamen, of mogten door eenig toeval de op te komene pokken in hunnen loop gestuit en onregelmatig worden, dan moet aan zoodanige voorwerpen, na langere of kortere tusschenpoozen op nieuw deze operatie verrigt en daarmede zoolang aangehouden worden, tot dat werkelijke koepokken verschijnen, of men zich eindelijk verzekerd kan houden, dat dusdanige subjekten geen vatbaarheid voor dezelve hebben.

Om zich werkelijk te overtuigen, dat de vaccine goed gevat, en de geheele konstitutie behoorlijk doordrongen hebbe, kan men de volgende proef nemen:

Omtrent den 6den of 7den dag, wanneer zich op de gevaccineerde plaats pustulen duidelijk ontwikkeld hebben, steekt men een lancet in deze en vaccineert met de uitvloeiende lympha ten tweeden male op eene andere plaats van het gevaccineerde voorwerp. De hierdoor veroorzaakte vaccine-pustula verloopt veel spoediger dan de eerst bestaande, verschijnende de roode kring (*aureola*), om dezelve volkomen gelijktijdig met die aan de eerste.

In het algemeen is deze pok op den 9den dag even zoo ver gevorderd, als de andere, alleen iets kleiner, hoezeer dezelve 6 dagen jonger is dan deze.

Dit heeft niet plaats, wanneer de eerste pokken niet echt en onregelmatig zijn, in welk geval deze ook niet tegen de kinderziekte beveiligen.

Om de koepok-inenting overal geregeld te kunnen gaande houden, dient men altijd ten minste 4 à 5 kinderen te gelijk te vaccineren, ten einde bij het toevallig niet slagen der operatie, bij een of eenige derzelven, de stof niet te zien uitsterven en in alle gevallen bij het verder vaccineren de keuze te hebben, om de schoonste pokken tot overplanting te bezigen.

§ 70. *Nadere vaccine-regeling.*

Circ. Chef G. D. aan de Opzieners der vaccine op Java, 15 Mei 1856, No. 515. — BB. 1230.

Ten einde 's gouvernementsbesluit, dd. 20 Maart 1856, No. 33, wijzigende de nieuwe vaccineregeling, vastgesteld bij besluit van 24 Februarij 1852, No. 23, ten uitvoer te brengen, wordt, in afwachting der door het gouvernement te bekrachtigen eindregeling, het volgende als leiddraad bij de invoering der nieuwe regeling en voor het opzigt over de vaccine vastgesteld.

Het doel der nieuwe regeling van de koepokinenting is:

vaste en gelijkmatige regeling der werkzaamheden, daarstelling van eene naauwkeurige kontrôle en de instelling zoo min mogelijk bezwarend voor de bevolking te doen zijn.

Daartoe kieze men slechts ijverige en kundige Inlanders bij voorkeur doktors djawa.

Hunne bezoldiging zij geëvenredigd aan hunnen werkkring, doch f 25 's maands niet te boven gaande.

De werkkring voor één vaccinateur is één vaccinedistrikt.

Zulk een distrikt zal de grenzen van een regentschap niet overschrijden en in uitgestrektheid 25 palen niet te boven mogen gaan. Is een regentschap grooter, zoo wordt het in twee of meer distrikten verdeeld.

Ieder vaccinedistrikt wordt in drie elkander enklaverende kringen verdeeld, en voor ieder een bepaald getal inentingplaatsen aangewezen.

De binnenkring heeft slechts eene inentingplaats, zooveel mogelijk in het midden, die tevens de woonplaats van den vaccinateur moet zijn.

Het getal der inentingplaatsen in den tweeden en in den buitenkring, wordt, naar gelang der uitgestrektheid van het terrein, vastgesteld, in beide kringen gelijk, en zooveel mogelijk op een evenwijdigen afstand gelegen.

Onder iedere inentingplaats sorteert een bepaald getal kampongs. De afstand door de kampongbewoners naar de inentingplaats af te leggen, zal hoogstens 5 palen mogen bedragen.

De dagen van inenting zijn: voor den binnenkring *maandag*, voor den tweeden kring *dingsdag*, en voor den buitenkring *woensdag*.

In den binnenkring wordt iedere week op de hoofdplaats ingeent. In den 2den en den buitenkring wisselen de inentingplaatsen in eene geleidelijk draaijende rigting. Zooveel inentingplaatsen voor elken kring zijn aangewezen, even zoo veel weken duurt eene tournée. Tot verkrijging van levende stof (bibit) in den 2den en 3den kring, wordt telkens van de naast gelegen kampongs der voorafgaande week een voldoende aantal kinderen gezonden.

Van ieder vaccinedistrikt wordt een kampongstaat ontworpen, aanwijzende de hoofdplaats in den binnenkring, de inentingplaatsen in den 2den en 3den kring, alle kampongs, die onder iedere inentingplaats sorteren, de kampongs, welke bibit aan de opvolgende inentingplaats moeten leveren, en de volgorde van de tournée. (Model no. 1.)

De vaccinateur houdt journaal van zijne verrigtingen volgens model no. 2.

Naar aanleiding van den kampongstaat doet de vaccinateur alle donderdagen, na afloop van zijne excursie, aan de betrokken hoofden opgave van de inentingplaatsen der volgende week en van die kampongs, welke kinderen ter inenting moeten zenden.

Waar de nieuwe regeling eene tournée of langer heeft gewerkt, worden tegelijk nominatief ontboden de op elke plaats van de voorafgegane tournée ingeënten. Van deze opkomst zijn vrij de kinderen, welke bibiet hebben geleverd.

Iederen dingsdag en woensdag geeft hij aan de betrokken hoofden de kampons op, welke de volgende week bibit moeten leveren, met aanwijzing naar welke inentingplaats.

Na de in te enten kinderen onderzocht te hebben, met betrekking tot ziekte of andere redenen, die de inenting verbieden, boekt hij ze nominatief in zijn journaal, roept de kinderen van de voorafgegane tournée en die, welke de bibit leveren, nominatief tot onderzoek op, en boekt aanstonds het resultaat zijner bevinding in het journaal; daarna verrigt hij de inenting bij de nieuwe kinderen, hen insgelijks nominatief oproepende en in het journaal als geënt opteekenende,

Kinderen, bij wie, blijkens het onderzoek, de inenting niet is geslaagd, worden op nieuw ingeënt op de inentingplaats waaronder zij behooren.

Eens in het jaar worden in elk onderdistrikt de jongelingen en meisjes van 12jarigen leeftijd tot vaccinatie opgeroepen.

De inenting op de door het bestuur aangewezen plaatsen geschiedt kosteloos; voor het verrigten van inentingën op verzoek in eigen woning kan eene billijke vergoeding gevraagd worden.

Na afloop van elke tournée maakt de vaccinateur een tournée-rapport op in duplo, waarvan één aan den resident en door dezen aan den inspekteur der vaccine en één aan den opziener der vaccine wordt gezonden. (Model No. 3.)

De vaccinateur zendt op het einde des jaars aan den opziener der vaccine, wanneer niet juist op dat tijdstip eene tournée eindigt, het rapport der voorafgegane tournée, slechts over dat gedeelte van het distrikt, hetwelk door hem tot den 31 December *weder* is bezocht geworden.

Waar de oude regeling der der vaccine nog bestaat, worden de maand-rapporten aan den opziener der vaccine ingezonden.

Met het opzigt der vaccine in de residentien zijn belast de hoofden van gewestelijk bestuur en de civiele geneeskundigen,

of als zoodanig fungerende officieren van gezondheid. Zijn er op meer plaatsen der residentie zoodanige geneeskundigen aanwezig, dan zal aan een ieder een afzonderlijk distrikt worden aangewezen. Ondergeschiktheid van den eenen opziener aan den anderen bestaat niet.

Op bekomen autorisatie van den resident en met kennisgave hiervan aan den dirigerenden officier van gezondheid der afdeeling, zullen de opzieners der vaccine, voor zooveel hunne andere dienstverrigtingen zulks toelaten, eens in het jaar de vaccine in hunne distrikten inspekteren. Van het inspektieverslag in duplo opgemaakt wordt er één aan den resident en één aan den betrokken dirigerenden officier van gezondheid gezonden.

De opziener der vaccine maakt op het einde van het jaar een jaarlijksch rapport (in duplo) op, zamengesteld uit de tournée-rapporten en het bovenvermeld uittreksel, waarvan hij er één aan den resident en één aan den dirigerenden officier van gezondheid der afdeeling zendt. Waar de nieuwe regeling nog niet is ingevoerd wordt het jaarlijksch rapport uit de maand-rapporten te zamen gesteld.

Wanneer zich natuurlijke pokken openbaren overtuigt zich de opziener persoonlijk van hun aanzijn en bepaalt, naar gelang van het epidemisch of sporadisch karakter, of er al dan niet eene onverwijldte revaccinatie in het betrokken distrikt zal plaats vinden; hij zendt daarvan bericht aan den resident en den dirigerenden officier van gezondheid.

De dirigerende officieren van gezondheid op Java zenden de jaarlijksche en inspektie-rapporten aan den inspekteur der vaccine.

De inspekteur der vaccine maakt het jaarlijksch rapport over *Java* en *Madura* op en zendt het aan den chef over den geneeskundigen dienst.

Hij zendt zijne eigene inspektie-rapporten en die van de opzieners der vaccine, verrijkt met zijne bemerkingen, mede aan dien chef.

Hij is belast met de invoering der nieuwe vaccineregeling op *Java* en *Madura*, in overleg met de hoofden van gewestelijk bestuur.

Alleen in bijzondere en wel gemotiveerde gevallen kan van deze algemeene regeling worden afgeweken.

Zooveel zulks de plaatselijke gesteldheid toelaat, zal deze regeling, in overleg met de hoofden van gewestelijk bestuur, ook toegepast worden op de buitenbezittingen, zullende de invoering daarvan op Sumatra's Westkust zijn opgedragen aan den dirigerenden officier van gezondheid aldaar en voor de overige buitenbezittingen aan den inspekteur der hospitalen op de buiten-établissemmenten, Sumatra's Westkust uitgezonderd, en de geneeskundige belangen in het algemeen.

KAMPONGSTAAT.

No. 1.

STAAT pertoeendjoek-an desa desa atau kampong dari satoe-satoe bagian jang misti toeroet satoe-satoe tempat boeat taroh tjatjar di dalam Keboepaten se-bagimana terseboet di dalam per-atoeran baharoe.

Tampat taroh tjatjar.	Dessa atau kampong jang toerot di mana satoe-satoe tempat boeat taroh tjatjar.	Djaunja satoe dessa sampej tempat tjatjar.			Katrangan.
		Djaunja boewat bawa bibit.	Djaunja djalan mantrie.	Hitoeng paal.	
<i>Senen.</i>	a	$\frac{1}{2}$			
	b	1			
A.	c	$1\frac{1}{2}$			
	.	.			
Hoofdplaats en	.	.			
woonplaats van	y	3			
den vaccinateur.	z	4			
<i>Selassa. I week.</i>	a	$\frac{1}{4}$		8	
	b	$1\frac{1}{4}$			
B.	c	2			
	.	.			
Inentingplaats van	.	.			
den 1sten dings-	y	3	$2\frac{1}{2}$		Bawah bibit.
dag.	z	4	4		Selassa 2. di tempat D.
<i>Rebo. I week.</i>	a	$\frac{1}{2}$		9	
	b	1			
C.	c	$2\frac{1}{2}$			
	.	.			
Inentingplaats van	.	.			
den 1sten woens-	y	$3\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$		Bawah bibit.
dag.	z	5	3		Rebo 2. di tempat E.

Tampat taroh tjatjar.	Dessa atau kampong jang toerot di mana satoe-satoe tampat boeat taroh tjatjar.	Djaunja satoe dessa sampej tempat tjatjar. Djaunja boewat bawah bibit. Djaunja djalan mantrie.			Katrangan.
		Hitoeng paal.			
Selassa. II week.	a	$\frac{1}{2}$		10	Bawan bibit. Selasa 3. di tempat F.
	b	1			
D.	c	$1\frac{1}{2}$			
	.	.			
Inentingplaatsvan	.	.			
den 2den dings-	y	3	$2\frac{1}{2}$		
dag.	z	4	$3\frac{1}{2}$		
Rebo. II Week.	a	$\frac{1}{2}$		9	Bawah bibit. Rebo 3. di tempat G.
	b	$1\frac{1}{2}$			
E.	c	2			
	.	.			
Inentingplaatsvan	.	.			
den 2den woens-	y	4	3		
dag.	z	5	5		
Selassa. III week.	a	1		12	Bawah bibit. Selassa 4. di tempat H.
	b	2			
F.	c	3			
	.	.			
Inentingplaatsvan	.	.			
den 3den dings-	y	$3\frac{1}{2}$	4		
dag.	z	5	$2\frac{1}{2}$		

No. 2.

JOURNAAL.

Nama dari tempat taroh tjatjar dan tanggalnja djoega djalan dan hari barapa.	Banjaknja anak-anak atau orang di taroh tjatjar.	Nama orang toewah dari anak jang di taroh tjatjar.	Nama kampong dari itoe anak.	Nama distrikt atoeran gouvernement.	Banjaknja anak jang di taroh tjatjar.		<i>Katrangan.</i>	
					Satoe kali.			2 atawa 3 kali.
					Laki.	Parampoean.		Djadi.
					Tida djadi.	Laki.		Parampoean.

Kabupaten

Residentie

Distrikt tjetjar

Pertelok atau stout

Anak-anak jang soedah di taroh tjatjar.

Tahon 18

Djalan (

Dari tanggal

Sampah di

tanggal

ONDERDISTRIKT TJATJAR.	DISTRIKT ATOERAN GOUVERNEMENT.	Banjaknja anak-anak jang di taroh tjatjar.		<i>Katrangan.</i>
		<i>Satoe kali.</i>	2 <i>atawa</i> 3 <i>kali.</i>	
		Laki. Parampoean. Djadi. Tida djadi.	Laki. Parampoean. Djadi. Tida djadi.	

§ 71. *Toelichting op het opmaken der vaccine-rapporten.*

Circ. Chef G. D. aan Opzieners der vaccine op Java 20 Aug. 1856, No. 813.

Het rapport op het einde des jaars door den vaccinateur aan den opziener der vaccine in te dienen, en bedoeld bij circ. chef G. D. 15 Mei 1856, No. 515 (zie § 70) behoeft slechts *numeriek* te zijn.

Volgens de nieuwe regeling der vaccine bestaan op het einde des jaars — met uitzondering van het zelden zich voordoend geval, dat dan juist eene tournée sluit — steeds twee tournée's waar over niet gerapporteerd is geworden: één waarvan de cyclus der inenting is afgelopen, doch de contrôle over den uitslag nog niet, de andere waarvan de cyclus nog loopende is. Van beiden wordt eene afzonderlijke opgave gewenscht, bevattende onder aanduiding van het tijdstip van begin en e. q. einde.

1o Het getal der in dat tijdstip verrigte vaccinatien;

2o Het getal der reeds gecontroleerde vaccinatien (geslaagd of niet geslaagd).

Deze opgaven zijn noodig om tot eene juiste kennis van het getal vaccinatien te geraken, en moeten van de cijfers der tournée-rapporten afgetrokken worden.

Circ. chef G. D. 1 December 1856, No. 1114.

Ter vereenvoudiging van het vorenstaand voorschrift, kan op het einde van ieder jaar, het tournée-rapport over de laatst afgelopen tournée, waarvan dus de vaccinatien geheel zijn afgelopen, doch de contrôle over al of niet slagen, nog gaande is, telkens afgesloten en ingezonden worden *tot zoover de contrôle is geëindigd*. Tot slechts zoo ver zal dan ook in het jaarlijksch rapport berigt worden, terwijl de overige vaccinatien op het volgend jaar worden overgebracht.

Circ. Chef G. D. aan Opzieners der vaccine op Java 27 Maart 1861, No. 316.

1o Wordt in herinnering gebracht de voorgaande circulaire onder aanteekening dat op het halfjaarlijksche vaccine-rapport ook genoemd; Staat aantoonende de voor het jaar reke-

nende tournée's alleen *die* inentingën moeten gebragt worden, van wier *al* of *niet* geslaagd zijn, de vaccinateur zich onder ultimo December (van ieder jaar) overtuigd heeft.

Tot dat einde zendt de vaccinateur, aan het einde des jaars aan den opziener der vaccine, wanneer niet juist op dat tijdstip eene tournée eindigt, het rapport der voorafgegane tournée's slechts over dat gedeelte van het distrikt, dat door hem tot den 31sten December weder is bezocht geworden.

Zoo b. v. worden op den staat aantoonende de voor het jaar (1871) rekenende tournée's, etc., al die inentingën gebragt welke in het jaar (1870) werden verrigt, doch wier uitkomsten de vaccinateur eerst op den 1 Januarij (1871) heeft kunnen opteekenen, en verder de gekonstateerde inentingën over (1870).

2o Wordt verzocht:

a. telkens de sterkte der bevolking in ieder vaccine-distrikt op te geven onder bijvoeging van het cijfer geborenën:

b. het begin en einde van elke tournée behoorlijk bekend te stellen, met vermelding (in de kolom aanmerkingen) hoe lang elke tournée duurt en van de voorlaatste tournée tot welke week onder ultimo December, de inentingën zijn gecontroleerd geworden.

c. bij het jaarlijksch rapport over te leggen eene opgave der over het jaar, volgende op dat, waarover gerapporteerd wordt, rekenende tournée's, met duidelijke bekendstelling van het begin, den duur en het einde van elke tournée, en het tijdstip waarop de tournée-rapporten moeten ingediend worden.

d. de op het rapport voorkomende vragen naauwkeurig en duidelijk te beantwoorden, zonder te refereren aan vroegere verslagen, kunnende in een c. q. bij te voegen verslag alle ter zake betrekkelijke bijzonderheden worden vermeld, die daarvoor geschikt geacht worden.

e. Het jaarlijksch rapport met de sub c bedoelde bijlage langs den bij bovengenoemde circulaire voorgeschreven weg in te dienen voor den 1sten Maart van elk jaar.

3o Onder revaccinatieën worden *niet* bedoeld, die inentingën welke verrigt zijn, onmiddellijk nadat het gebleken is, dat de

voor de eerste maal verrigte vaccinatien niet zijn geslaagd.

Circ. D. O. E. N. aan Residenten op Java, dd. 10 Maart 1869, No. 1970.

Door den chef over den geneeskundigen dienst medegedeeld zijnde, dat aan hem door sommige hoofden van gewestelijk bestuur op Java herhaaldelijk worden toegezonden tournée-rapporten der vaccineurs, en inspektie-rapporten over de vaccine van de opzieners der vaccine, hetgeen in strijd is met de voorschriften, vervat in de circulaire van dien chef dd. 15 Mei 1856, No. 515, zoo wordt ter voorkoming van verwarring en noodeloos werk in herinnering gebragt, dat de tournée-rapporten door de residenten van de vaccineurs ontvangen, behooren te worden doorgezonden aan den inspekteur der vaccine, terwijl de inspektie-rapporten van de opzieners der vaccine bestemd zijn voor het archief der residenten voornoemd.

§ 72. *Hulp-vaccineurs — niet aanstellen of in dienst houden*
— Voorziening in geval van afwezigheid, ziekte of ont-
stentenis van den vaccineur.

Circ. D. O. E. N. aan H. G. B. op Java, Madura en buitenbezittingen dd. 31 Julij 1869, No. 5919. — BB. 2253.

Hulp-vaccineurs zijn in strijd met gouvernementsbesluit 24 Februarij 1852, No. 23, en wel verre van den geregelden gang der vaccine te bevorderen, geven zij aanleiding tot pligtverzuim bij de vaccineurs, en daardoor niet zelden tot ont-aarding en uitsterven der vaccinestof.

Om bij afwezigheid, ziekte of ontstentenis van den vaccineur, als vervanger van dezen op te treden, zijn zij geheel onnoodig. Wordt een vaccineur voor eenigen tijd verhinderd te vaccinëren, dan blijft de vaccine gedurende dien tijd stilstaan en wordt hervat op het inentingspunt, waar de vaccineur zoude moeten hebben vaccineren, indien hij niet verhinderd ware geworden.

De bibit, die voor de hervatting van den dienst noodig is, wordt genomen van het maandag-inentingspunt, en mogt deze

daar zijn uitgestorven, van het naastbijgelegen inentingspunt van een aangrenzend vaccine-distrikt.

Mogt in dit laatste geval, uithoofde van welligt te groote afstanden, de billijkheid medebrengen, om de betrokken bevolking, voor het gebruik van transportmiddelen schadeloos te stellen, dan kan voor die zeldzame gevallen, daartoe een voorstel gedaan worden.

Om te voorzien bij al te langdurige verhindering van een vaccinateur, of bij overplaatsing, overlijden als anderzins, van dezen, waardoor vervanging noodig geacht wordt, zal het niet moeilijk vallen, om een intelligenten lichamelijk geschikt inlander in korten tijd, ja! in een dag —, vooral wanneer daartoe de hulp verzocht wordt, van den plaatselijken of als zoodanig fungerenden geneesheer — voor de tijdelijke waarneming der betrekking van vaccinateur geschikt te maken.

Bovendien heeft de vaccinateur in zijne onmiddellijke omgeving, meestal eenige personen, die hem op zijne dienstreizen vergezellen en die in de hoop van eenmaal tot vaccinateur benoemd te kunnen worden, zich als van zelf op de hoogte van de taak van den vaccinateur gebragt hebben.

Breken in eenig distrikt natuurlijke pokken uit, waardoor vaccinatien in de onmiddellijke omgeving van de aangetaste plaats, noodig worden geoordeeld, dan begeeft de vaccinateur van het betrokken distrikt zich terstond derwaarts, met zich medenemend bibit van het meest nabijgelégen vaccine onderdistrikt of — indien de afstand zulks noodig maakt — de kinderen, welke door het bestuur, ter overbrenging van de vaccinelymphe worden aangewezen, revaccineert alle daarvoor geschikte sujetten en laat gedurende dien tijd de gewone vaccinedienst stilstaan, om ze te hervatten op de wijze als is aangegeven bij tijdelijke verhindering van den vaccinateur.

Trouwens, indien in gewone tijden aan het vaccineren ernstig de hand wordt gehouden, en ook de krachtens staatsblad 1831, No. 48, (§ 68) met het toezigt op de vaccine belaste ambtenaren, toezien, dat de zich daarvoor eigenende personen naar het inentingspunt, waaronder zij behooren, opkomen om zich te doen revaccineren, zal het ontstaan van pokepidemien meer en meer verminderen.

Die waarborg kan de vaccine geven, en zal zij ook geven, indien slechts gezorgd worde, dat er steeds goede, voor overplanting geschikte vaccinstof aanwezig zij en dat allen, die daarvoor in de termen vallen, te goeder tijd worden gevaccineerd en gerevaccineerd.

Voor zooveel Java en Madura betreft is de inspekteur der vaccine uitgenoodigd bij zijne inspektien, vooral ook zijne aandacht te vestigen aan de revaccinatien, en de hoofden van gewestelijk bestuur onverwijld in te lichten omtrent die vaccine-distrikten of vaccine-onderdistrikten binnen de grenzen van hun bestuur, die daarin achterlijk zijn, opdat deze van hunne zijde, de noodige bevelen ter voorziening kunnen uitvoerdigen.

§ 73. *Inlandsche geestelijken als vaccinateurs.*

G. B. 10 Julij 1864, No. 16. BB. 1562.

Van het denkbeeld om de uitoefening der vaccine aan de inlandsche priesters en geestelijken op te dragen is afgezien, met dien verstande evenwel dat geene verandering zal worden gebragt in art. 3 van het G. B. 2 Augustus 1855, No. 8, waarbij is bepaald dat de inlandsche vaccinateurs in de assistent residentie *Gorontalo* (Menado) bij voorkeur zullen worden gekozen, uit de klasse der geestelijken.

§ 74. *Vaccine-lancetten.*

Worden op aanvragen in triplo uit 's lands voorraad verstrekt terwijl als maatstaf aangenomen is de verstrekking van een lancet per jaar en per vaccinateur, met een surplus van 50 pCt. voor onvoorziene omstandigheden.

§ 75. *Aanbeveling tot stipte toepassing der voorschriften betreffende de vaccine.*

Cirk. aan H. G. B. op en buiten Java dd. 23 Dec. 1869, No. 2559. BB. 2348.

Uithoofde het ernstig karakter dat de pokken epidemie in

dezen archipel aanneemt is het van het hoogste belang dat door gewestelijke bestuurders niets worde nagelaten wat tot stuiting dier volksramp binnen den kring hunner bevoegdheid ligt.

In verband daarmee worden H. G. B. op en buiten Java met den meesten nadruk aanbevolen (zie BB. 2234—2253 en 2276 (§ § 69, 72 en 61), aan de voorschriften door den D. O. E. N. met betrekking tot de vaccine uitgevaardigd, stipt de hand te houden, en daarbij alle gepaste middelen aan te wenden en te doen aanwenden om de vaccinatien en revaccinatien onder de aan hunne zorgen toevertrouwde bevolking bevorderlijk te zijn. Ook vertrouwt de regering dat zij ernstig zullen toezien dat de vaccineurs en opzieners der vaccine naar behooren aan hunne verplichtingen voldoen, op straffe van door hen, tot verwijdering uit 's lands dienst te worden voorgedragen.

X

BIJZONDERE GESTICHTEN.

§ 76. *Gezondheids-gestichten.*

a. GADOK.

G. B. 3 Maart 1853, No. 1. BB. 1584.

In dit gesticht behoort steeds de noodige lokaliteit beschikbaar te zijn om *vijf*, door het gouvernement aan te wijzen lijdens *eerste* klasse op te nemen en deze voorts, zonder dat eenige tusschenkomst van gouvernementswege zal vereischt worden, aldaar te onderhouden en te verplegen voor denzelfden prijs, waarvoor zij naar gelang van hunnen rang of hun traktement, in 's lands hospitalen worden verpleegd. Ook gepensioneerde ambtenaren deelen in dit voorregt, in zooverre zulks niet strekt ten préjudice van eerstgenoemde lijdens.

b. SINDANGLAIJA.

G. B. 9 Febr. 1866, No. 10. BB. 1796.

Voor deze inrigting geldt hetzelfde wat hiervoren van Gadok is aangeteekend:

onder verbintenis bovendien, dat de eigenaar zich verbindt om niemand bij dat gesticht als geneesheer aan te stellen,

zonder speciale toestemming van het gouvernement en de bepaling, dat de subsidie voor zekeren tijd zal worden gestaakt of wel ingetrokken als de behandeling van gouvernementslijders in dat gesticht aanleiding mogt geven tot gegronde klagten ter beoordeeling van den resident der Preanger regentschappen en den chef over den geneeskundigen dienst.

Beide gestichten genieten voor bovengenoemde overeenkomst eene vaste maandelijksche subsidie.

G. B. 25 Nov. 1867, No. 4. BB. 2081.

Elk landsdienaar krachtens de bestaande bepalingen (Stbl. 1854, No. 10), in de termen vallende, om in 's lands hospitalen als lijder der 1ste afdeeling te worden verpleegd heeft aanspraak om gedurende een, aan hem wegens ziekte, verleend binnenlandsch verlof, in de gezondheids etablissementen te *Gadok* en *Sindanglaija*, als gouvernementslijder op den voet der voren genoemde bepalingen (BB. 1584 en 1796), te worden opgenomen, indien daartoe de gelegenheid bestaat, in een der vijf plaatsen, waarover het gouvernement bij elk dier gestichten te beschikken heeft. Aan personen niet verkeerende in het geval, in de voorafgaande alinea bedoeld wordt geene plaats, als gouvernementslijder, in genoemde inrigtingen afgestaan dan krachtens eene bijzondere beschikking van den Gouverneur-Generaal.

§ 77. *Stedelijke Gestichten.*

a. CHINEESCH HOSPITAAL TE BATAVIA.

Res. 24 Februarij 1824, No. 20.

Art. 1. Dit ziekenhuis zal dienen ter verpleging van gewone zieke mannen of vrouwen tot de Chinesche, Inlandsche of andere onchristen natien behoorende, terwijl in afzonderlijke

daartoe bestemde lokalen in het gesticht mede zullen worden onderhouden lijders, die krankzinnig, dan wel met ongeneeslijke of besmettelijke ziekten behebt zijn, zooals blindheid, lepra, enz. en geene middelen bezitten, om zelf in hun onderhoud te voorzien, dan wel voorzigtigheidshalve en ter voorkoming, dat anderen aangestoken worden, uit de samenleving behoorren verwijderd te worden.

Art. 5. Om in dit gesticht te worden opgenomen zullen de zieken naar het bureau van den assistent-resident der politie gebragt worden ten einde door een der stadsgeneesheeren te worden onderzocht, die naar bevind van zaken een certificaat afgeeft.

Art. 7. Besmettelijke zieken worden afzonderlijk verpleegd.

Art. 15. De vrouwen afgezonderd van de mannen.

Art. 18. De zieken in het gesticht zullen door de stadsgeneesheeren dagelijks bezocht en behandeld worden onder opzigt van de stedelijke kommissie van geneeskundig onderzoek en toezigt.

De binnenregent zal altijd bij die visite tegenwoordig moeten zijn om de nieuw ingekomen zieken aan te wijzen, enz.

Art. 19. Geen amfioen, sterke dranken of schadelijke snoeperijen mogen aan de zieken gegeven of verkocht worden.

b. CHINEESCH HOSPITAAL TE SAMARANG.

G. B. 18 Februarij 1848, No. 6. — BB. 241.

Art. 1. In het naar aanleiding van het gouvernements besluit 10 Mei 1844, No. 7, te Samarang opgericht Chineesch hospitaal zullen worden opgenomen zestig verminkte of met afzigtelijke kwalen behepte mannen en vrouwen tot de chineesche en andere vreemde onchristen natien behoorende, en afkomstig uit de residentien beoosten Cheribon, terwijl in afzonderlijk daartoe bestemde kamers in dat gesticht mede zullen worden opgenomen en verpleegd, lijders, die krankzinnig zijn, onverschillig van welken onchristen landaard en wijders ook de zoodanigen uit eerstgenoemde natien, die geene middelen bezitten en door blindheid of andere noodlottige om-

standigheden behooren te worden aangemerkt, als tot last van de maatschappij te strekken.

Art. 2. Het oppertoezicht behoort aan den resident van Samarang.

Art. 3. De stadsgeneesheer is verplicht voor zooveel noodig dat gesticht te bezoeken, ten einde zoo mogelijk het lot van eenige der daarin verpleegde personen door eene geneeskundige behandeling te verzachten.

Van zijne bevinding zal hij alle maanden aan den resident rapport doen, terwijl de benoodigde geneesmiddelen uit 's lands voorraad verstrekt worden. (Militaire apotheek.)

Art. 6. De voeding bestaat uit een katti rijst, 1/10 katti zout, voor dingding of drooge visch 3 duiten, voor tabak en sirie 4 duiten, voor olie, brandhout en groenten, 6 duiten.

Art. 9. Vrouwen en mannen, alsmede melaatsche en andere besmettelijke zieken, worden in afzonderlijke vertrekken verpleegd, terwijl alleen de zinneloozen, die boosaardig, en aldus gevaarlijk zijn, in afzonderlijke kamers worden opgesloten.

Art. 11. In het gesticht zal de meest mogelijke reinheid moeten bestaan.

Art. 13. Om in dit gesticht te worden opgenomen, zullen voor zoover de residentie Samarang betreft, de zieke of krankzinnigen naar het bureau van den assistent-resident der politie gebracht te worden, ten einde door een stadsgeneesheer te worden onderzocht, die naar bevind van zaken een certificaat afgeeft.

Voor de overige residentien zullen de residenten, die personen in dat gesticht wenschen te doen plaatsen, daartoe over leggen een certificaat van den plaatselijk geneesheer, en voor de krankzinnigen, als voorgeschreven is bij Stbl. 1833, No. 72. (Zie nader *Krankzinnigen*.)

§ 78. *Krankzinnigen.*

Stbl. 1833, No. 72.

Geene andere krankzinnige inlanders worden in de publieke

gestichten opgenomen dan die voor de openbare rust en veiligheid schadelijk zijn.

G. B. 27 Julij 1861, No. 30. BB. 1072.

Bij voorstellen tot aanwijzing van een gesticht ter opname en verpleging van krankzinnigen is de overlegging noodig van het regterlijk bevel waarbij hunne opsluiting wordt bevolen.

Miss. Proc. Gen. H. G. 23 Sept. 1852, No. 1897—2756. BB. 775.

De wet alleen sprekende van *zinneloozen die niet aan zichzelf kunnen worden overgelaten, of wel voor de veiligheid van anderen gevaarlijk zijn* is niet van toepassing op hen die aan *onnoozelheid* (imbecillitas), of eenigen anderen vorm van tijdelijke krankzinnigheid lijden zonder schadelijk voor zichzelf of anderen te zijn; Tot hunne in bewaring stelling wordt geene regtelijke magtiging vereischt doch de politie is uit den aard van haar werkring, bevoegd hetzij op daartoe gedaan verzoek of ex officio personen die vermoed worden of blijken wegens zinneloosheid gevaarlijk voor anderen te zijn, voorloopig in het chineesch hospitaal te plaatsen, alwaar zij onmiddelijk na hunne aankomst door den stadsgeneesheer zullen onderzocht behooren te worden, die verklaren zal of de lijder al dan niet gerangschikt moet worden, onder de zinneloozen bedoeld bij art. 230 van het *inlandsche reglement*.

Miss. Proc. Gen. H. G. 26 Febr. 1852, No. 620—638. BB. 775.

De geneesheer, onder wiens behandeling een krankzinnige komt, behoort volkomen ingelicht te zijn omtrent diens toestand.

Wordt dus een zinnelooze naar een gesticht opgezonden dan behoort dit vergezeld te gaan van afschriften der, betreffende den opgezonden persoon opgemaakte visa-reperta en van het proces verbaal van het gehouden onderzoek.

Zinneloozen op geregtelijk bevel opgesloten mogen niet ontslagen worden dan eveneens op geregtelijk bevel waartoe noodig is dat de geneesheer eene gemotiveerde verklaring aflegge dat de zinnelooze hersteld is.

Cirk. 1ste G. sek. aan H. G. B. 20 Jan. 1862, No. 154. BB. 1148.

De voorstellen tot opname en verpleging van krankzinnigen inlanders, in de daarvoor bestemde inrigtingen, moeten worden ingediend door tusschenkomst van het hoofd des be-

stuurs van het gewest, waarin het naast bij zijnd krankzinnigengesticht (Samarang of Batavia) gelegen is, opdat deze diene van berigt of aldaar gelegenheid tot opname bestaat, en:

Cirk. 1ste G. Sek. 2 Febr. 1865, No. 209. BB. 1630.

door tusschenkomst van den prokureur-generaal bij het Hoog Gerechtshof van Nederl. Indie.

Miss. 1ste G. Sek. 7 Januarij 1863, No. 54c. BB. 1364.

Krankzinnige dwangarbeiders moeten bij herstelling naar hunne strafplaats worden overgevoerd.

§ 79. *Gesticht te Petjarongan (Chineesch hospitaal te Samarang § 77b). Nadere regeling.*

G. B. 2 Mei 1860, No. 22. — BB. 971.

Art. 1. Het gesticht is bestemd tot opname van alle uit de stad en voorsteden van Samarang afkomstige verminkte, of met besmettelijke, dan wel afzigtelijke kwalen behepte Inlanders, zoo mannen als vrouwen, zoomede die door blindheid of andere noodlottige omstandigheden buiten staat zijn om door handenarbeid in hun levensonderhoud te voorzien, voor zoover zij door hunne nabestaanden of de besturen der inlandsche tempels niet kunnen worden verzorgd, of wel de aard hunner ziekte eene opname noodzakelijk maakt.

Art. 3. Om in dit gesticht te kunnen worden opgenomen, worden de lijders door het betrokken distriktshoofd naar het kantoor van den assistent-resident voor de politie gezonden, ten einde door den stadsgeneesheer te worden onderzocht, die naar bevind van zaken een certificaat afgeeft, dat door den assistent-resident wordt gevisceerd, en op vertoon van hetwelk de lijder in het gesticht opgenomen wordt.

Art. 4. Een der stadsgeneesheeren bezoekt ten minste twee malen 's weeks het gesticht, ten einde zoo mogelijk het lot der daarin opgenomen personen door geneeskundige behandeling te verzachten.

De daarvoor noodige geneesmiddelen worden voor 's lands rekening uit de militaire apotheek te Samarang op voorschrift van den geneesheer verstrekt.

De stadsgeneesheer houdt in een dagboek naauwkeurige aantekening van de op voorschreven wijze onder zijne behandeling komende belangrijke ziektegevallen.

Hij zendt op den 15 Januarij van elk jaar, aan den dirigerend officier van gezondheid in de 2de militaire afdeeling, een summier ziekenrapport, volgens het gebruikelijk model, vergezeld van een beredeneerd verslag omtrent de door hem in het afgeloopen jaar behandelde zieken.

Uit dit verslag moet blijken:

- a. de zieken, die voorgekomen zijn;
- b. de verhouding der zieken tot het bevolkingscijfer in het gesticht;
- c. de verhouding der dooden tot de behandelde en herstelden.

Art. 9. Aan besmettelijke kwalen lijdende personen mogen niet met de overige niet besmettelijke gealimenteerden verpleegd worden, noch met bewoners der omliggende kampongs in aanraking komen.

Art. 11. De opziener zorgt, dat geene voor de gezondheid nadeelige spijzen, dranken of opium aan de gealimenteerden verstrekt of heimelijk in het gesticht worden gebragt.

Art. 13. Voor zoo ver de gealimenteerden niet met besmettelijke ziekten — ter beoordeeling van den stadsgeneesheer — behebt zijn, verrigten zij eenigen handenarbeid, enz.

Art. 17. De voeding bestaat uit rijst en zout naar genoegen, $\frac{1}{4}$ pond gedroogde visch en een weinig groenten, waaronder uijen en spaansche peper.

Art. 19. De lijken der lijders worden op eenigen afstand van het gesticht begraven.

§ 80. *Lepragestichten.*

G. B. 29 September 1865, No. 11. — BB. 1715.

Lepra moet als niet besmettelijk worden beschouwd. De lijders kunnen niet genoodzaakt worden zich in een leprozen gesticht te doen opnemen, of om op bepaalde aangewezen plaatsen verblijf te houden.

G. B. 15 September 1870, No. 59.

Voortaan worden voor rekening van den lande, geene meerdere lepralijders, in de voor deze kranken bestaande gestichten of inrigtingen in de gewesten Menado, Palembang, Banka, Riouw en Benkoelen opgenomen.

Ten aanzien van de opneming van lepralijders in de hospitalen zal gehandeld moeten worden even als met andere zieken.

In zooverre in die gestichten nog lepralijders verpleegd worden, geschiedt zulks op den tot heden gebruikelijken voet.

XI

GEVANGENISSEN — GEVANGENEN EN BANNELINGEN.

§ 81. *Bevordering der hygiëne in gevangenissen.*

Cirk. Prok. G. H. G. aan H. G. B. in N. I. dd. 13 Mei 1867 No. 968—1901. BB. 1991.

Bij de thans bestaande overbevolking der meeste gevangenissen in N. I. en den langen tijd welken de meeste gevangenen in preventieve hechtenis doorbrengen, moet men er op bedacht zijn de daaruit voortspruitende nadeelen en gevaren, zooveel mogelijk, te verminderen.

Het komt daarom niet overbodig voor eene handelwijze die reeds in enkele gevangenissen met goed gevolg is toegepast algemeen bekend te maken en aan te bevelen.

Nagenoeg alle gevangenissen in N. I. bezitten een tusschen muren of gebouwen, besloten plein. Aan preventieve gevangenen kan men toelaten den geheelen dag op dat plein te vertoeven: op die wijze zullen zij voortdurend beweging kunnen nemen en den ganschen dag versche lucht inademen, terwijl alsdan de lokalen der gevangenis des daags voortdurend kunnen openstaan en gelucht worden. In vele gevangenissen bestaat vóór de vertrekken der gevangenen eene veranda waaronder zij bij hevige zonnehitte of zwaren regen schuilen kun-

nen: waar die echter niet bestaat verdient het aanbeveling uit weinig kostbare materialen eene zoodanige veranda of wel eene pendoppo op het middenplein der gevangenis daar te stellen.

§ 82. *Systeem MOULÉ.*

Cirk. D. O. N. 12 Jan. 1871 No. 290.

Op last van het Departement van Oorlog zijn sedert eenigen tijd, in troepenkampementen en hospitalen, proeven genomen met de toepassing van het Systeem MOULÉ tot reukeloos en onschadelijk maken van faecale stoffen in privaten, en andere reservoirs zooals nachttonnen enz.

Die proeven hebben een zoodanig bevredigend resultaat opgeleverd, dat reeds maatregelen genomen zijn, om dit systeem bij de militaire inrigtingen zooveel mogelijk algemeen in te voeren. Vermits de toepassing van dit systeem ook van groot nut kan zijn voor scholen, gevangnissen, bannelingkwartieren enz. wordt de aandacht op deze proeven gevestigd, komende dit systeem in hoofdzaak neder op het bedekken en ondermengen der faecale stoffen met gedroogde of gezifte tuin of teelaarde, waardoor eene chemische verbinding ontstaat en het verspreiden van stank, en het indringen dier stoffen in den bodem met al de nadeelen daaraan verbonden, wordt voorkomen.

§ 83. *Stroomend water in gevangnissen.*

Miss. le Gouv. Sekr. 20 April 1857, No. 997. — BB. 139.

Tot bevordering van reinheid en luchtigheid, maar vooral tot wering van drukkende en onaangename lucht, eigen aan lokalen waarin voortdurend vele menschen zamen zijn, zijn, wanneer zuiver en snelvlietend water kan verkregen worden, waterleidingen door de vertrekken der gevangnissen nuttig.

Dientengevolge is de directeur van burgerlijke openbare werken uitgenoodigd om bij het ontwerpen van nieuwe gebouwen, bestemd tot gevangnissen, of bij belangrijke herstellingen aan reeds bestaande, daar waar zulks mogelijk is, en

bijzondere omstandigheden, zooals luchtgesteldheid, enz, volgens het oordeel van den geneeskundigen dienst, dit niet ongeraden doen zijn, geleidelijk het stelsel van water door de gevangenvertrekken te doen stroomen toe te passen, zoodanig, dat het water naar verkiezing, voortdurend of bij tusschenpoozen in dezelve kan worden toegelaten.

Circ. Dir. Openbare Werken aan H. G. B. dd. 24 April 1857, No. 769/953. — BB. 1308.

De voordeelen van dat stroomend water zijn:

- a. bevordering der luchtverversching,
- b. gemakkelijke reiniging der vertrekken,
- c. nachtonnen worden overbodig, even als het uit- en inlaten der gevangenen, tot bevrediging van natuurlijke behoeften.

De bezwaren:

- a. de ligging van het emplacement der meeste gevangenen, waarvan het meerendeel geen toevoer van stroomend water toelaat,
- b. groote kosten, en ontvluchtingsgevaar,
- c. de grootere vochtigheid der lucht in de vertrekken, enz.

De hoofden van gewestelijk bestuur worden verzocht zich omtrent de toepassing met den plaatselijken civielen geneesheer te beraden.

§ 84. *Geneeskundige behandeling van gevangenen, bannelingen en veroordeelden.*

Stbl. 1847, No. 53.

Moet geschieden door officieren van gezondheid, of door de andere geneesheeren aan wie de civiel geneeskundige dienst is opgedragen.

Kunnende daartoe, voor zoo veel noodig, worden verstrekt geneesmiddelen uit 's lands voorraad; terwijl de in enkele gevallen dringend tot herstelling benoodigde ververschingen, van de plaatselijke autoriteiten kunnen worden verkregen ten laste van 's lands kas.

Op plaatsen alwaar zoodanige geneeskundigen niet zijn en dus niet voorzien is in den civiel geneeskundigen dienst, moe-

ten de plaatselijke autoriteiten zorgen voor eene goede behandeling der zieke gevangenen, bannelingen en inlandsche veroordeelden, door inlandsche doekons.

Kunnende de daarvoor benoodigde uitgaven den lande in rekening worden gebracht:

Stbl. 1866, No. 51.

Mits de dringende noodzakelijkheid van de hiervoren genoemde verstrekkingen op den maandstaat, door den betrokken geneesheer worde gecertificeerd, en met bepaling dat het kostende aan de goedkeuring der Regering worde onderworpen.

§ 85. *Keuring van gecomdemneerden en gevangenen.*

G. B. 13 Julij 1836, No. 1. — Miss. 1ste Gouv. Sek. 7 Julij 1856, No. 1270. BB. 11.

Aan geene verzending van gecomdemneerden tot dwangarbeid *in* of *buiten* de ketting, mag gevolg gegeven worden, dan op een certificaat van den plaatselijken geneesheer, dat zij niet ziekelijk, en dus *voor den arbeid geschikt zijn*.

Miss. 1e Gouv. Sekretaris 7 Julij 1856, No. 1269. — BB. 11.

Zij mogen ook niet gebrekkelijk zijn.

Miss. 1e Gouv. Sekr. 16 April 1862, No. 936. BB. 1185.

Ook personen, die niet tot dwangarbeid veroordeeld zijn, maar gevankelijk naar hunne woonplaats in eene andere residentie worden opgezonden, moeten geneeskundig onderzocht, en bij ziekten of gebreken aangehouden worden tot hunne herstelling.

G. B. 11 Maart 1851, No. 15. BB. 387.

Behalve de visitatie hiervoren bedoeld zullen gevangenen of kettinggangers, die getransporteerd worden, en op hunnen weg plaatsen aandoen, waar een geneesheer met den civiel geneeskundigen dienst belast aanwezig is, aldaar op nieuw onderzocht, en bij gebreken of ziekten aangehouden worden, tot zij hersteld zullen zijn: voor de gezonden zal een bewijs worden afgegeven, dat zij in staat zijn hunne bestemming te volgen.

Circ. van den Proc. Gen. bij het H. G. van N. I. aan H. G. B. 26 Augustus 1866, No. 1335/3115. BB. 2334.

Toch komen herhaaldelijk dwangarbeiders op hunne standplaatsen aan lijdende aan *scabies*, enz.

Mitsdien wordt ten zeerste aangedrongen op eene gestrengere handhaving der voorschriften, betreffende de geneeskundige visitatie der gevangenen, die naar elders gevoerd worden.

Circ. chef G. D. aan Dir. en E.a.w. off. van Gez. 27 Februarij 1867, No. 347. BB. 2334.

Niettegenstaande deze stellige voorschriften is het gebleken, dat het geneeskundig onderzoek dezer dwangarbeiders niet met de vereischte naauwkeurigheid geschiedt, zoodat voortdurend meermalen bannelingen op hunne standplaatsen aankomende, blijken lijdende te zijn aan *scabies*, enz.

Mitsdien wordt aanbevolen, geene certificaten als voren bedoeld af te geven, dan nadat, na een naauwkeurig geneeskundig onderzoek is gebleken, dat die personen *in alle opzichten gezond en voor den arbeid geschikt zijn*.

§ 86. *Wekelijksche Geneeskundige inspektie van dwangarbeiders.*

Circ. chef G. D. 22 Januarij 1852, No. 55. BB. 455.

Daar een der hoofdoorzaken van de voortdurend en alom groote sterfte onder de kettinggangers te zoeken is daarin, dat zij dikwijls te laat onder geneeskundige behandeling komen, zoo moeten deze lieden, voor zoo ver de afstand dit toelaat, eenmaal 's weeks geneeskundig worden onderzocht, en de zieken of de zwakken tot hun volkomen herstel, onder geneeskundige behandeling worden genomen.

§ 87. *Dwangarbeiders te Tjilatjap.*

Miss. adj. Sekr. van het Gouv. 27 Junij 1855, No. 1075. BB. 440.

Zieke of voor den arbeid ongeschikte dwangarbeiders, bij de genie en de civiele werken te Tjilatjap, kunnen als dit wenschelijk is, ter verpleging naar Banjoemaas gezonden worden.

Deze veroordeelden moeten acht uren daags arbeiden — hebben des zondags geheele rust, — de zieken, ouden, zwakken en gebrekkigen mogen tot geene andere werkzaamheden gebezigd worden dan hunne krachten en toestand toelaten — zieken als hersteld uit het hospitaal ontslagen, blijven eenigen tijd vrij van werk, en van hun bamboe logies zullen de paggers verdubbeld worden, enz. als dat voor hunne gezondheid noodig is.

§ 88. *Bannelingen onder militair beheer.*

Reglement op de dienst der Genie en Sappeurs.

Art. 149. Er zal overgegaan worden tot de oprigting van een ziekingesticht uitsluitend voor bannelingen, wanneer de omstandigheden niet toelaten, dat zieke bannelingen als tijdelijk ongeschikt aan het civiel bestuur teruggegeven worden en de verpleging als zoodanig buiten bemoeienis is der werken, of als zij tegen verplegingsgelden niet in de plaatselijk aanwezige militaire ziekeninrigtingen kunnen opgenomen worden.

Art. 150. Tot het verrigten van de dienst in zoodanig gesticht zullen aan den daarmede belasten officier van gezondheid een tijdelijk opzigter (tevens menagemeester), een mandoer en handlangers naar behoefte worden toegestaan, die even als de verpleegden onder de direkte bevelen van dien officier staan.

Art. 151. De officier van gezondheid voert onder goedkeuring van den eerst aanwezend genie-officier de voor zoodanig gesticht noodige reglementen in.

Art. 153. Van alle vergrijpen of misdaden waaraan zich bannelingen schuldig maken, moet de bestraffing aan de plaatselijke politie worden overgelaten.

Art. 155. Jaarlijks zal ter geschikter tijd aan den onderintendant zooveel mogelijk opgave gedaan worden van de benoodigde kleeding- en liggingsstukken, kookgereedschappen en vivres in het volgend jaar, ten einde deze ook op die zaken rekene bij het aanbesteden van benoodigdheden voor het Departement van oorlog.

Art. 158. Het dagelijksch rapport van het ziekingesticht (Model No. 27) bevat alle mutaties in het personeel zoowel van verpleegden als van hen die in het gesticht aanwezig zijn.

Art. 159. De tijdelijke opzigter van het kwartier en de menage-meester van het ziekingesticht, nemen gezamenlijk de vivres in ontvangst. Zijn er andere vivres noodig dan wordt daarin voorzien.

Art. 160. Voor de toebereiding en uitdeeling der spijzen beschikt de tijdelijke opzigter van het ziekingesticht over een man per 20 te verstrekken rations.

Art. 162. De officier van gezondheid kan ook met voorkennis van den Eerstaanwezend genie-officier extra inkoopen, als in art. 159 bedoeld, door den magazijnmeester laten doen ten behoeve van het ziekingesticht.

Art. 170. Jaarlijks dient de officier van gezondheid aan den eerstaanwezend genie-officier een verslag in, betreffende de verpleging in het ziekingesticht, welk verslag alles bevat wat verrigt is en wat in het belang der inrigting zoude kunnen gedaan worden.

Heeft de verpleging in eene in het garnizoen aanwezige ziekeninrigting plaats, dan verleent de officier van gezondheid een uittreksel uit het algemeen jaarlijksch ziekenrapport aan den eerstaanwezend genie-officier.

§ 89. *Geneeskundige behandeling van gegijzelde personen.*

Instructie voor den stadshoofdmeester (te Batavia) Resolutie 11 Julij 1817. (*Tollens* W en B.)

Voor de behandeling van gegijzelde personen zal hij aan dezen of hunne krediteuren de visitie's mogen in rekening brengen. (Zie § 21).

Resolutie voor den stadsapotheker 11 Julij 1817. (*Tollens* W en B.)

Geneesmiddelen voor gegijzelde personen worden op rekening gesteld van hunne krediteuren.

XII

P R O S T I T U T I E.

§ 90. *Reglement tot wering van de schadelijke gevolgen
welke uit de prostitutie voortvloeijen.*

Tollens W en B 2de deel pag. 353. — G. B. 15 Julij 1852, No. 1.
BB. 1255.

3e a. Dit reglement komt alleen in werking in de plaatsen of gewesten op welke het door den G. G. uitdrukkelijk za zijn toepasselijk verklaard.

Art. 2. De politie is belast met de zorg, dat de bepalingen van dit reglement steeds, door wie behoort, worden in acht genomen; zij is bevoegd daarnaar ten allen tijden onderzoek te doen.

OPENBARE VROUWEN.

Art. 8. Ieder ingeschreven vrouw wordt ten overstaan van een beambte der politie ter plaatse in de lokalen en ten tijde door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, geneeskundig onderzocht, binnen ééne week na de inschrijving.

Art. 10. Wie bij het geneeskundig onderzoek met syphilis of andere besmettelijke ziekten, besmet wordt bevonden, wordt terstond overgebracht, naar de voor besmette openbare vrouwen bestemde afgeslotene ziekenloodsen, of andere door het hoofd van gewestelijk bestuur aangewezen lokalen.

Zij wordt aldaar geneeskundig behandeld en zoolang zij niet door den geneesheer verklaard is genezen te zijn, buiten gemeenschap gehouden.

Art. 11. Eenmaal 's weeks worden, op de plaatsen, dagen en uren, door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, alle van eene kaart voorziene vrouwen, wonende op een afstand van niet meer dan zes palen van die plaatsen, ten overstaan van een beambte van politie geneeskundig onderzocht, in de lokalen, door het hoofd van gewestelijk bestuur aangewezen.

De niet besmette vrouwen kunnen onverwijld naar hare woonplaatsen terugkeeren, nadat de geneesheer de dagteekening en plaats van zijn onderzoek, op de kaart aangeteekend en de beambte van politie, de aantekening mede ondertekend heeft.

De besmet bevonden vrouwen worden terstond overgebracht en geneeskundig behandeld, waarvan aantekening gehouden wordt in het register.

BORDEELEN.

Art. 16. De openbare vrouwen zullen zich zoo veel mogelijk vereenigen in bordeelen.

Art. 17. Het geneeskundig onderzoek in art. 11 bedoeld, geschiedt in het bordeel wekelijks, op de dagen en uren, door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, en daarboven zoo dikwijls ter plaatse alwaar en ten tijde waarop de politie of de geneesheer het noodig achten.

Art. 20. 4e Het bordeel moet bij dag en nacht steeds voor onderzoek door de politie of den geneesheer toegankelijk gehouden worden.

Art. 24. Van openbare vrouwen en bordeel houders mogen om geenerlei redenen, door de ambtenaren of geneesheeren,

eenige heffingen gedaan of betalingen of geschenken aangenomen worden ter zake van verrigtingen, vormen of bewijzen, bij dit reglement voorgeschreven of uit hetzelfde voortvloeiende.

TOELICHTING.

Miss. 1 G. Sek. dd. 27 Mei 1866, No. 1055.

Er is opgemerkt dat er hoofden van gewestelijk bestuur zijn die vermeenen dat de bemoeienis der regering met maatregelen tot tegengang van de schadelijke gevolgen der prostitutie *zich uitstrekt tot de prostitutie zelve*, en in die meening *gebouwen tot dat einde hebben opgericht dan wel voorstellen daartoe gedaan*.

Zoo het eerste als regerings pligt beschouwd wordt, het laatste wordt ten eenemale in strijd met hare waardigheid geacht.

§ 91. *Waar het reglement tot wering van de schadelijke gevolgen die uit de prostitutie voortvloeijen van toepassing verklaard is en nadere bepalingen daarmede in verband staande.*

G. B. 24 Jan. 1857, No. 5.

1o *Residentie Bantam*, op de geheele residentie.

G. B. 15 Julij 1852, No. 1.

2o *Residentie Batavia*,

a. op de *hoofdplaats*.

G. B. 24 Jan. 1857, No. 5.

b. op het Z. en O. kwartier der Ommelanden van Batavia, waarbij de resident van Batavia gemagtigd is, om voor de visitatie der prostituees, in het Z. en O. kwartier der Ommelanden, één gebouw te *Bekassie* en een te *Poeloe Gadong* te doen oprigten.

Worden toegestaan f 612 per jaar voor transportmiddelen van den officier van gezondheid belast met de visitatie der prostituees in het Z. en O. kwartier der Ommelanden (d. i. de eerstaanwezende officier van gezondheid te Meester-Kornelis)

onder verpligting om in overleg met het plaatselijk bestuur te Meester-Kornelis, eenmaal 's maands te *Bekassie* en tweemaal 's maands te *Poeloe Gadong* visitatie te houden.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

c. op de afdeeling *Buitenzorg*.

G. B. 20 April 1858, No. 17.

Aan den geneesheer belast met de waarneming van den civiel geneeskundigen dienst, is de behandeling en visitatie opgedragen in het daarvoor opgerigt gesticht; aan hem is toegevoegd een Dr. Djawa.

Voeding der lijderessen en verlichting worden uitbesteed te gelijk met de levering ten behoeve der gevangenis.

De geneesheer is bevoegd tot het voorschrijven van extra-voeding op den voet van Stbl. 1847, No. 53. ¹⁾

d. *Tangerang*.

11 Oktober 1859, No. 25.

Daargesteld een temporair gebouw van bamboes met atap gedekt, tot visitatie en verpleging van prostituees, en door het plaatselijk bestuur aan te wijzen behoeftigen.

De visitatie en geneeskundige behandeling opgedragen aan den civielen geneesheer.

De voeding wordt publiek uitbesteed. De geneesheer is bevoegd tot het voorschrijven van extra-voeding op den voet van Stbl. 1847, No. 53.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5, art. 2.

3o *Residentie Krawang*, op de geheele residentie.

4o *Residentie Preanger Regentschappen*.

G. B. 28 Mei 1864, No. 17.

a. Opgerigt een ziekeninrigting te *Tjandjoer* voor lijders aan syphilis. De benoodigde utensilien en geneesmiddelen worden voor 's lands rekening verstrekt.

Bij dit gesticht is een Dr. Djawa geplaatst.

G. B. 16 Junij 1857, No. 32

b. Evenzoo te *Bandoeng*, en

G. B. 21 Mei 1861, No. 9.

c. te *Sumadang*.

1) Zie § 84, waarin dit Stbl. is opgenomen.

G. B. 28 Julij 1861, No. 32.

Vooralsnog afgezien om het meerder bedrag der uitgaven voor het gesticht te Tjandjoer voor rekening van den lande te nemen.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

50 *Residentie Cheribon*, op de geheele residentie.

G. B. 19 Julij 1869, No. 7.

Goedgekeurd eene uitgaaf van *f* 769 voor aankoop van grond tot vestiging van eene bordeel-kampong.

G. B. 1 April 1870, No. 15.

Voor voeding en andere uitgaven ten behoeve van het gesticht, toegestaan *f* 1640 per jaar.

G. B. 27 Maart 1861, No. 60.

60 *Residentie Tagal*, op de geheele residentie.

Daargesteld eene inrigting tot verpleging van syphilitische lijders. De voeding der lijders en de verlichting van het gesticht worden gelijk uitbesteed met die ten behoeve der gevangenen.

De behandelend geneesheer kan extra-voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 20 Julij 1864, No. 32.

70 *Residentie Pekalongan*, op de geheele residentie.

Daargesteld een gesticht voor syphilitische vrouwen, binnen het fort *Beschmer*, ter hoofdplaats.

De behandeling en visitatie geschieden door den civielen geneesheer.

Voeding en verlichting worden publiek uitbesteed.

De geneesheer kan extra-voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 15 Julij 1852, No. 1. — G. B. 2 Junij 1859, No. 29.

80 *Residentie Samarang*:

a. op de hoofdplaats.

Aan den assistent-resident voor politie toegevoegd een substituut van politie en twee oppassers.

De plaatselijke geneesheeren en heelmeeesters vervullen de werkzaamheden bij dit reglement aan geneesheeren opgedragen.

G. B. 26 September 1859, No. 22.

b. Afdeeling Salatiga.

De zieke prostituées te Salatiga, Ambarawa en Oenarang, worden voor rekening van den lande gevoed en geneeskundig behandeld.

Te Oenarang geschieden de voeding en verlichting van het op te rigten gebouw uit het reconvalescenten gesticht.

De behandelende geneesheeren te Salatiga, Ambarawa en Oenarang, kunnen extra voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

Eene toelage van *f* 30 per maand, toegekend aan de officieren van gezondheid te Salatiga, Ambarawa en Oenarang, speciaal aangewezen, door den dirigerenden officier van gezondheid in de 2de militaire afdeeling, voor de visitatie en behandeling der prostituées.

De toelage vervalt zoodra hun een Dr. Djawa wordt toegevoegd.

Op elk der genoemde plaatsen wordt *f* 15 per maand voor politie-toezigt toegestaan, speciaal om losbandige vrouwen op te sporen en aan de visitatie te onderwerpen.

Voor de verpleging van prostituées te *Oenarang* een gebouw daargesteld.

De prostituées te *Salatiga* en *Ambarawa* zullen voortdurend op de wijze zooals zulks thans plaats heeft, ter behandeling worden opgenomen in de hospitalen dier plaatsen zoolang namelijk de beschikbare ruimte zulks zal toelaten, met bepaling, dat wanneer later onverhoopt zal komen te blijken, dat zulks het geval niet meer zal zijn, onverwijld de noodige voorstellen zullen gedaan moeten worden, voor de oprigting van de benodigde gebouwen.

G. B. 24 Maart 1863, No. 3

c. Afdeeling Grobogan.

De visitatie en verpleging der prostituées heeft plaats in een der lokalen van 's lands gevangenis te Poerwodadie.

Voeding en verpleging geschieden ten koste van den lande, zooals voor de gevangenen.

Een Dr. Djawa te Poerwodadie doet den dienst.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

9o *Residentie Japara.*

a. op de geheele residentie.

b. de voormalige boeijen te *Koedoes* ingerigt voor lijderessen aan syphilis.

G. B. 24 November 1857, No. 38.

De inrigting te *Koedoes* staat onder het oppertoezicht van den civiel geneesheer te *Japara*: bij het gesticht is een Dr. djawa geplaatst.

De zieke vrouwen worden voor rekening van den lande gevoed: de uitbesteding van die voeding en verlichting, geschiedt gelijktijdig met die der gevangenen.

Bij de uitbesteding wordt bepaald dat de aannemer, op voorschrift van den geneesheer, *boeboer* of andere min kostbare voedingsmiddelen, in stede van de gewone rations zal moeten leveren.

De Dr. djawa is belast met de geneeskundige visitatie te *Koedoes* en omstreken en kan declareren een heeren paard en twee koelie's of *f* 0,15 per paal.

Met het oog op het bepaalde bij art. 10 van het reglement te kennen gegeven, dat 's gouvernements beschikking onnoodig is, om publieke vrouwen, die slechts eene kortstondige behandeling vereischen, in 's lands gevangenissen op te nemen, ter plaatse waar geen ziekengesticht aanwezig is. De opsluiting van, in ligten graad met syphilis besmette, vrouwen in de gevangenissen op, van het ziekengesticht te *Koedoes* verwijderde plaatsen, behoort alleen dan te worden toegelaten wanneer zij ten minste éénmaal in elke week, geneeskundig kunnen worden onderzocht en behandeld.

G. B. 15 Julij 1852, No. 1.

10o *Residentie Soerabaya,*

a. op de hoofdplaats.

G. B. 14 Februarij 1866, No. 3.

Aangesteld een derde stadsgeneesheer, die meer in het bijzonder belast zal zijn met den dienst in het gesticht te *Pegirian*.

G. B. 3 April 1870, No. 27.

In de bordeelkampongs *Bandara* en *Sawa*, kunnen inspektie-lokalen worden opgericht. De prostituées zullen tweemaal per week worden geïnspekteerd door een Dr. Djawa, die meer in het bijzonder daarvoor zal worden bestemd en ééns 's weeks door de stadsgeneesheeren, die dit onderzoek onderling zullen verdeelen.

G. B. 22 April 1869, No. 11.

b. de afdeeling *Grissée*.

G. B. 12 Julij 1869, No. 4.

c. de afdeeling *Modjokerto*..

G. B. 6 Mei 1861, No. 17.

11o *Residentie Madura*, op de geheele residentie.

Te *Pamakassan*, *Pangkallang* en *Sumanap* gestichten opgericht ter verpleging van personen lijdende aan syphilis.

De publieke vrouwen aldaar worden gevisiteerd en behandeld door de geneesheeren met den civiel geneeskundigen dienst belast.

Voeding en verlichting worden publiek uitbesteed.

De behandelende geneesheeren kunnen extra voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

12o *Residentie Passaroeang*, op de geheele residentie.

Daargesteld een gesticht op de hoofdplaats, ter opname van syphilitische zieken uit de bevolking.

De civiel geneesheer te Pasoeroean belast met de geneeskundige behandeling: aan hem toegevoegd een Dr. Djawa.

Voeding ten laste van den lande.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

13o *Residentie Probolingó*, op de geheele residentie.

Een gebouw daargesteld voor visitatie en verpleging van syphilitische vrouwen ter hoofdplaats.

De geneeskundige behandeling opgedragen aan den geneesheer belast met den civiel geneeskundigen dienst.

Voeding en verlichting worden publiek uitbesteed.

De geneesheer is gemagtigd tot het voorschrijven van extra voeding op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

14o *Residentie Bezoeki*, op de geheele residentie.

G. B. 18 Julij 1866, No. 19.

15o *Residentie Banjoewangie*, op de geheele residentie.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

16o *Residentie Banjoemaas*, op de geheele residentie.

G. B. 16 Junij 1857, No. 46.

Voorloopig te *Tjilatjap* geene inrigting voor de behandeling van syphilitische vrouwen daargesteld, tot tijd en wijle de versterkingen tot verdediging dier plaats zullen zijn bepaald.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

17o *Residentie Bagelen*, op de geheele residentie.

G. B. 3 November 1861, No. 4.

Daargesteld eene inrigting tot visitatie en verpleging te *Poerworedjo*.

De behandeling opgedragen aan den met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer, wie een Dr. Djawa is toegevoegd.

Voeding en verlichting worden publiek uitbesteed.

De behandelend geneesheer kan extra voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad, 1847, No. 53.

G. B. 22 Mei 1857, No. 4.

18o *Residentie Kadoe*, op de geheele residentie.

Opname en verpleging van syphilitische vrouwen in 's lands gevangenis te *Magelang* op den voet van gevangenen of zieke behoeftigen.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

19o *Residentie Djocdjokarta*, op de ter hoofdplaats bestaande inrigting voor publieke vrouwen.

G. B. 24 Januarij 1857, No. 5.

20o *Residentie Madioen*, op de geheele residentie (met uitzondering der tegenwoordige afdeeling *Patjitan*, destijds een zelfstandig gewest).

Daargesteld een gesticht tot verblijf van aan syphilis lijdende vrouwen.

De civiel geneesheer te *Madioen* belast met het oppertoezicht over dat gesticht; aan hem toegevoegd een Dr. Djawa.

De verpleging geschiedt ten laste van den lande; verlichting en voeding worden tegelijk uitbesteed met die voor de gevangenen.

De geneesheer kan extravoeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

De wekelijksche visitatie in het regentschap *Magettan*, in de afdeeling *Ponorogo*, is opgedragen aan den Dr. Djawa die daarvoor een heerenpaard en twee koelie's deklareert.

De bij die visitatie, en bij die van den Eerst aanwezend officier van gezondheid te *Ngawie*, besmet bevonden vrouwen, worden opgezonden naar de hoofdplaats, ter verpleging in het gesticht, ten zij slechts eene kortstondige behandeling wordt vereischt.

G. B. 24 Junij 1861, No. 37.

21 *Residentie Kediri*, op de geheele residentie.

De oprigting geautoriseerd van drie gestichten ter verpleging van lijders aan syphilis, te *Kedirie*, *Toeloeng Agoeng*, en *Blitar*.

Het oppertoezicht over deze gestichten opgedragen aan den officier van gezondheid, belast met den civiel geneeskundigen dienst, die de lijders in het gesticht ter hoofdplaats behandelt en de veertiendaagsche inspektie houdt.

De Dr. Djawa, ieder in het regentschap, waarin hij werkzaam is, houden wekelijks visitatie, en behandelen de lichtere besmetten; bij ergen graad van besmetting evacueert bij de lijderessen naar *Kedirie*.

De officier van gezondheid te *Kedirie*, moet minstens eenmaal in de zes maanden, de gestichten te *Toeloeng Agoeng* en te *Blitar* inspekteren.

Voeding en verlichting worden uitbesteed tegelijk met die voor de gevangenen.

De behandelend geneesheer kan extra voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 7 Aug. 1862, No. 57.

22o *Gouvernement van Sumatra's Westkust*, op de hoofdplaats Padang.

De visitatie en behandeling der prostituees geschieden in het militair hospitaal.

Eene maandelijksche toelage van *f* 30, toegekend aan den officier van gezondheid, door den dirigerend officier van gezondheid ter kuste aangewezen voor de visitatie en behandeling der prostituees.

G. B. 11 Mei 1864, No. 19.

23o *Residentie Palembang*.

a. op de hoofdplaats.

De off. van gez. belast met de visitatie en behandeling der prostituees geniet eene toelage van *f* 25, per maand.

G. B. 15 September 1870, No. 7.

b. *Tebing Tinggi*.

De off. van gez. belast met de visitatie doch zonder toelage.

G. B. 9 Feb. 1864, No. 3.

24o *Wester-afdeeling van Borneo*.

a. op Singkawang.

G. B. 19 Julij 1865, No. 17.

b. op Pontianak.

G. B. 12 Okt. 1864, No. 59.

25o *Zuid- en Ooster-afdeeling van Borneo*, op de geheele residentie.

De publieke vrouwen worden door den eerstaanwezend officier van gezondheid te Bandjermassing onder eene toelage van *f* 30 's maands gevisiteerd en geneeskundig behandeld.

Voeding en verlichting komen ten laste van den lande en worden publiek uitbesteed.

De behandelend geneesheer kan extra voeding voorschrijven op den voet van Staatsblad 1847, No. 53.

G. B. 11 Feb. 1866, No. 10.

26o *Celebes en Onderhoorigheden*, op de hoofdplaats.

G. B. 7 Nov. 1864, No. 4.

De visitatie geschiedt in een lokaal der vaccineloods.

G. B. 20 Sept. 1862, No. 50.

27o *Residentie Amboina*.

a. op de hoofdplaats *Amboina*.

De visitatie en behandeling geschiedt in het militair hospitaal, door een off. van gezondheid daartoe door den dirigerend off. van gez. aangewezen, onder eene toelage van f 30 per maand.

G. B. 17 Maart 1865, No. 11.

b. *Banda*.

De off. van gez. geniet voor de visitatie en behandeling der prostituees eene toelage van f 30, per maand.

XIII

GEREGTELIJK GENEESKUNDIGE DIENST.

§ 92. *Requisitie door den officier van justitie.*

Reglement van strafvordering voor de raden van justitie op Java en Madura.

Art. 35. De officier van justitie zal indien zulks noodig is zich doen vergezellen van een of twee personen die verondersteld kunnen worden door hunne kunst of hun beroep in staat te zijn om den aard en de omstandigheden van het misdrijf wel te beoordeelen.

Art. 36. Ingeval van een geweldigen dood of van een dood waarvan de oorzaak verdacht is, gelijk mede bij zware verwondingen, poging tot vergiftiging en andere aanslagen op iemands leven, zal hij zich doen vergezellen van een of twee genees of heelmeeesters die verslag zullen geven aangaande de oorzaken van den dood of van de wonden en den staat van het lijk of van het ligchaam van den beleedigde.

De personen welke in de gevallen van dit en het voorgaande artikel opgeroepen zijn zullen in handen van den officier van justitie den eed afleggen dat zij hem naar hun geweten zullen verslag geven.

Art. 37. De deskundigen genees en heelmeeesters bij artikel 35 en 36 vermeld welke mogten weigeren hunne diensten aan

de justitie te leenen, kunnen op de vordering van het openbaar ministerie door den bevoegden regter in eene geldboete van ten hoogste honderd gulden worden veroordeeld.

§ 93. *Requisitie door den regter-kommissaris.*

Regl. van strafvordering voor de raden van justitie op Java en Madura.

Art. 83. Indien de regter-kommissaris zulks noodig acht, zal hij het vereischte verslag kunnen vragen van geneesheeren, heelmeeesters of anderen die voorondersteld kunnen worden door hunne kunst of hun beroep in staat te zijn om den aard en de omstandigheden van het misdrijf wel te beoordeelen.

De deskundigen zullen in handen van den regter-kommissaris den eed afleggen, dat zij hun verslag naar hun geweten zullen geven.

De bepaling van artikel 37 is te dezen toepasselijk.

§ 94. *Militaire geneeskundigen in zake van burgerlijke strafvordering.*

G. B. 22 Januarij 1850, No. 8. BB. 684.

Bij eene geregelde strafvordering is het geheel onbestaanbaar de militaire geneeskundigen uit te sluiten van het verrigten der werkzaamheden bedoeld bij de art. 35, 36 en 83, hiervoren genoemd.

Wel kiezen officieren van justitie of regters kommissarissen, zonder dringende omstandigheden, somwijlen bij voorkeur uitsluitend de hulp van militaire geneeskundigen, doch evenmin kan het bedoeling des wetgevers zijn de militaire geneeskundigen geheel vrij te stellen van kommissien ten dienste der burgerlijke strafvordering.

Mitsdien worden het Hooggeregtshof van N. I. en zijn prokureur uitgenoodigd om ieder voor zooveel hem aangaat, aan de betrokkene regterlijke ambtenaren de noodige wenken te geven omtrent de benoeming van geneeskundigen tot kommis-

sien ten dienste der strafvordering ten einde niet altijd en zonder dringende noodzakelijkheid de militaire geneeskundigen tot zoodanige commissien worden aangewezen.

§ 95. *Geheimhouding.*

Regl. van strafvordering voor de raden van justitie op Java en Madura.

Art. 148. Zij die uit hoofde van hunnen stand, hun beroep of hunne wettige betrekking, tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen zich verschoonen van getuigenis af te leggen; doch alleen en bij uitsluiting nopens datgene, waarvan de wetenschap aan hen als zoodanig is toevertrouwd. (Zie §§ 11 en 13).

De beoordeeling der gegrondheid van de aangevoerde redenen van verschooning wordt aan den raad van justitie overgelaten.

§ 96. *Plicht van Dorpshoofden.*

Regl. op de uitoefening der politie, de burgerlijke regtspleging en de strafvordering onder inlanders en daarmede gelijkgestelde personen op Java en Madura.

Art. 17. Wanneer een lijk gevonden wordt zal het betrokken dorpshoofd, indien de oorzaak van den dood onbekend is of verdacht voorkomt, zich terstond begeven naar de plaats waar zoodanig lijk zich bevindt, en na den staat van het zelve voorloopig onderzocht te hebben, dadelijk van zijne bevinding kennis doen geven aan het distriktshoofd, terwijl hij tot aan diens komst het lijk zal doen bewaken, op dat alles zoo lang onveranderd blijve in den staat waarin het gevonden is; behoudens evenwel het bepaalde bij artikel 19.

Art. 19. Indien de mogelijkheid schijnt te bestaan dat er nog leven is in het zich als levenloos voordoende ligchaam, zullen de naar den aard der omstandigheden meest gepaste middelen en voorzorgen worden aangewend, en zoo mogelijk de hulp van eenen geneeskundige dadelijk worden ingeroepen.

Art. 20. In het water gevonden menschelijke lichamen zullen daaruit onverwijld worden opgehaald en, wanneer de-

zelve geene gewisse kentekenen des doods vertoonen, op de voorschreven wijze behandeld worden.

Tot de aanwending van de te dezen bedoelde middelen en voorzorgen zal terstond worden overgegaan, niettegenstaande er nog geen dorpshoofd of ander politie-beambte op de plaats tegenwoordig zij.

Art. 42. Berigt ontvangende, dat er een lijk gevonden, of dat iemand een gewelddadigen dood gestorven is, waarvan de oorzaak onbekend is of verdacht voorkomt, zal het distriks-hoofd en bij wettige verhindering van dezen, het op hem volgend hoofd, zich terstond, vergezeld van twee dorpshoofden als getuigen en zoo mogelijk van een geneeskundige, begeven naar de plaats waar zich het lijk bevindt, ten einde dit met de meeste naauwkeurigheid te schouwen. Hij zal van deze schouwing opmaken en met de getuigen ondertekenen een relaas, waarin zullen worden opgegeven de staat van het lijk, de wonden en andere beleedigingen aan hetzelfde zichtbaar, en alle verdere omstandigheden, die eenig licht over de oorzaak van den dood verspreiden kunnen. Dit relaas zal, zoo spoedig mogelijk onder overlegging eener schriftelijke, door hem ondertekende opgave van de door het betrokken dorpshoofd gegeven, of van elders bekomen inlichtingen en met de in beslaggenomen stukken van overtuiging, zoo die er zijn, den regent worden toegezonden.

Indien een geneeskundige bij de schouwing tegenwoordig is geweest, zal deze een afzonderlijk verslag (*visum repertum*) opmaken en door zijne handteekening bekrachtigen. Hetzelve zal met het relaas van het dorpshoofd aan den regent worden ingezonden.

§ 97. *Visum repertum. Leiddraad tot het opmaken van —*

De geneeskundige, door de bevoegde autoriteit gerequireerd ter konstatering van een gewelddadigen dood of vermoedde verwonding, of wanneer het niet duidelijk blijkt, dat iemand door toeval, ziekte, vergiftiging of zelfmoord het leven heeft verloren, moet hiervan opmaken een proces-verbaal.

Dit proces-verbaal of *visum repertum* zal bevatten een getrouw en naauwkeurig relaas van al hetgeen aan den lijder of het lijk is waargenomen; het moet m. a. w. niets anders zijn dan eene afbeelding in woorden van het gevondene, zonder te vervallen in ongepaste uitvoerigheid of wetenschappelijke bespiegelingen.

Bij het opmaken moeten zekere vormen en regelen worden in acht genomen.

Aan het hoofd worde vermeld, door welke autoriteit de geneeskundige is gerequireerd, met opgave van den datum, op welchen dag en uur en in tegenwoordigheid van wie de schouwing heeft plaats gehad; verder naam, ouderdom, beroep en woonplaats van den lijder of overledene.

Alvorens tot de meer gedetailleerde uitwendige schouwing over te gaan, komen thans de volgende momenten in aanmerking:

1o Algemeene toestand van het lijk of den verwonde; in het eerste geval met opgave van vermoedelijke oorzaak en tijd van den dood; of het lijk koud of nog warm is; of al of niet lijkstijfheid is ingetreden; of er reeds verschijnselen zijn van ontbinding? Is het lijk gekleed of ongekleed? In het eerste geval volgt eene naauwkeurige beschrijving van

2o. De kleedingstukken; uit welke stof zij vervaardigd zijn; of zij vast of los aansluiten; of ze bebloed, bevuild, verbrand of verscheurd zijn; of er eigene of vreemde haren aankleven; of de zakken leeg zijn, enz.

3o Plaats waar het lijk of de verwonde gevonden is, met omschrijving van de physische hoedanigheid der atmosfeer.

4o Plaatsing, ligging of houding van het lijk; hangend, staand, op den buik, met gebalde vuisten, krampachtig ingetrokken vingers, ingetrokken beenen, enz.

5o Voorwerpen in de omgeving van het lijk, met naauwkeurige beschrijving van wapens; of zij puntig, scherp, stomp, roestig of bebloed zijn en in casu, naar den vorm, overeenkomen met de wond; van geweren, hoe de ligging en rigting der tromp en hoe de verhouding van den kogel tot de ingangsopening van het wondkanaal is. Bij het vinden van een strop,

op te geven de dikte, lengte en stof waaruit vervaardigd; vorm en plaats van knoop of lis; de hoogte van het ophangpunt, enz.

6o Bij opgraving van een lijk moeten de kist, mat, doeken of welke andere stoffen, waarin het omsloten is, naauwkeurig beschreven worden; verder de diepte waarop het lijk is begraven, de graad van ontbinding en in verband hiermede de vermoedelijke duur van den dood; het gehalte van het omringende medium, met opgave der temperatuur van den grond.

7o Heeft de schouwing niet in loco plaats, dan behoort aantekening te worden gehouden van het middel waarmede en de omstandigheden waaronder het lijk vervoerd werd, alsmede de temperatuur van het vertrek, waarin de schouwing plaats vindt.

Overgaande tot eene meer naauwkeurige schouwing behoort geobserveerd te worden:

1o de warmtegraad van het lijk;

2o de lengte van het lijk, de konstitutie, de habitus, de verschillende afmetingen van den schedel en de borst;

3o bijzondere teekenen der huid; lidteekens, moedervlekken, wratten, misvormingen, lichaamsgebreken, overblijfsels van huidziekten, sporen van bloed, drek, modder, sugillaties, kleur der epidermis, kleur van het haar, enz.;

4o de teekenen van den dood en ingetreden ontbinding, beiden in extenso;

5o bij verwondingen, de soort, plaats, omvang, lengte, diepte, rigting, al of niet met bloed, ichor of etter bedekt, de bevinding bij het onderzoek met den vinger of de sonde en of zij met breuken of depressie, enz., gepaard gaan.

Met het oog op de verschillende vormen van gewelddadigen dood, afzonderlijk aan te geven de ligging en gesteldheid der tong, die der natuurlijke holten en in geval van ophanging of worging, die van hals en handen, enz.

Wel in aanmerking nemende, dat het ontbreken van sporen van uitwendig geweld niet ontheft van de lijkopening, mag deze niet worden verzuimd en ga men tot de *inwendige schouwing* over.

De drie groote holten worden opengelegd, met een naauwkeurig onderzoek der inliggende organen. Onder zekere om-

standigheden kan ook nog de ontleding der extremiteiten noodzakelijk zijn. Zelfs dan wanneer in een dezer holten de geregtelijke geneeskundige de *causa mortis* meent gevonden te hebben, is het toch aangewezen met de sektie voort te gaan, omdat men niet vooruit kan weten of de uitkomst van het verder onderzoek op het vellen van het oordeel geen wezenlijken invloed kan hebben.

In geval van vermoedelijke vergiftiging of bij het voorhanden zijn dan wel het bij de lijkopening vinden van verdachte zelfstandigheden, moeten deze met de uitwerpselen, de kontenta van maag en darmkanaal, zoomede de ingewanden zelve en wat verder physiologische afwijkingen vertoont, scheikundig worden onderzocht; indien zulks ter plaatse onmogelijk is, wordt dit alles in zuivere potten of flesschen onder voorloop of alcohol naauwkeurig afgesloten en verzegeld met een monster der alkohol of voorloop, eveneens verzegeld, aan de bevoegde autoriteit toegezonden.

Op de potten of flesschen moet de inhoud vermeld worden; de flesschen moeten genummerd en allen door de handteekening van den geregtelijken geneesheer gewaarmerkt worden.

Dit moet ook in acht genomen worden omtrent alle overblijfsels van voedsel en verdere zelfstandigheden, die in de woning of in de nabijheid in potten, pannen en verdere utensilien gevonden worden.

Geldt het de obduktie van jong geboren en in de eerste uren, dagen of weken na de geboorte, dan ga met het naauwkeurig onderzoek van het kind eene trouwe observatie van de moeder, in verband met het kort geleden kraambed, gepaard.

Het proces-verbaal der gedane lijkschouwing, het *visum repertum*, worde zoo spoedig mogelijk onder aanbod van eede aan de betrokken overheid ingediend.

De bovengenoemde punten geven in slechts korte trekken aan, wat in een schouw-cedul geverg'd wordt.

De strengste naauwkeurigheid en meest grondige zorg behooren hieraan gewijd, want het resultaat van de schouwing moet den regter of tot het doen van verdere nasporingen opwekken of ter beoordeeling van de al of niet strafbaarheid van de

aangeklaagden inlichting geven. De taal, waarin het visum repertum wordt opgemaakt, moet algemeen verstaanbaar zijn en eenvoudig; kunsttermen zijn zooveel mogelijk te vermijden en daar waar zij ter wille van juistheid van uitdrukking onmisbaar zijn, behoort de Hollandsche vertaling of omschrijving daarneven gesteld te worden.

Hoewel overbodige uitvoerigheid niet wenschelijk is, moet het visum repertum toch zoodanig worden uitgewerkt, dat aan de volledigheid niets ontbreekt, daar het de basis uitmaakt van elk volgend onderzoek.

Uit de bouwstoffen in het visum repertum vermeld, moet de geregtelijke geneesheer eene oordeelkundige konklusie opmaken, door elk waargenomen verschijnsel zoo streng mogelijk aan de wetenschap te toetsen, vrij van alle oppervlakkigheid, dubbelzinnigheid en hypothetische beschouwingen.

§ 98. *Leiddraad tot het opmaken van proces-verbaal van geregtelijk scheikundige onderzoekingen.*

De deskundige, door de bevoegde autoriteit gerequireerd tot het instellen van een geregtelijk scheikundig onderzoek, moet hiervan opmaken een proces-verbaal. Dit proces-verbaal moet bevatten eene getrouwe en naauwkeurige beschrijving van al de te onderzoeken stoffen, benevens van het onderzoek zelf, zonder te vervallen in onnoodige uitvoerigheid of wetenschappelijke bespiegelingen.

Bij het opmaken moeten zekere vormen en regelen worden in acht genomen.

Aan het hoofd wordt vermeld door welke autoriteit de deskundige is gerequireerd, met opgave van den datum van de mondelinge of schriftelijke opdracht, den datum van de ontvangst der te onderzoeken stoffen, en dien, waarop het onderzoek een aanvang heeft genomen. Daarop volgt eene naauwkeurige beschrijving van de wijze, waarop de stoffen zijn ingepakt en verzonden, met vermelding van den uitwendige toestand der inpakkings-middelen en van al de bijzonder-

heden, die dienen kunnen en welligt later noodig zijn om hare identiteit te bewijzen, en verder van de hoeveelheid, den aard en den toestand der corpora delicti, waarop het scheikundig onderzoek moet worden in het werk gesteld.

Daarna gaat men over tot de beschrijving van het eigenlijk onderzoek.

Dit onderzoek kan geweest zijn van verschillenden aard, en wel op lijkdeelen en hun inhoud of uitwerpselen, gedurende het leven verzameld; — op levensmiddelen, waarbij dikwijls vervalschingen voorkomen, die, zoo al niet doodelijk, toch zeer nadeelig op het menschelijk ligchaam werken; of handelswaren in het algemeen, welke door vervalschingen hunne waarde geheel of gedeeltelijk verliezen; — op vlekken, welke aan verschillende oorzaken hun ontstaan kunnen te danken hebben; doch waaronder de voornaamste plaats bekleedt een onderzoek op bloedvlekken, — op vervalschingen in geschriften, enz.

Het eigenlijk scheikundig onderzoek dient zooveel mogelijk voorafgegaan te worden door een mechanisch en mikroskopisch, welke beide laatsten in de meeste gevallen reeds een middel aan de hand kunnen doen tot afzondering en herkenning van vele inmengselen, en daardoor het scheikundig onderzoek vereenvoudigen en bespoedigen. Bij het onderzoek op vlekken is zelfs het mikroskopische van overwegende beteekenis, daar nooit de aanwezigheid van bloedvlekken met zekerheid kan gekonstateerd worden, dan door het ontstaan en aantoonen der Teichmansche haemine-kristallen, of door de aanwijzing van bloedligchaampjes, terwijl men bij andere vlekken den loop van het gewoon scheikundig onderzoek dient te volgen.

Dit alles moet naauwkeurig beschreven worden met logische opvolging der feiten en uiteenzetting der verschijnselen en bijzonderheden, welke zich bij het onderzoek hebben voorgedaan, beknopt en zakelijk, zonder overbodige uitvoerigheid, echter met voldoende juistheid, opdat niet al te groote beknoptheid aanleiding geve tot verkeerd begrip of onjuiste gevolgtrekking.

Het spreekt van zelf, dat de wijze van onderzoek in som-

mige opzigten kan verschillen bij verschillende deskundigen; doch evenzeer is het een vereischte, dat ieder onderzoek moet berusten op algemeen erkende wetenschappelijke gronden.

Eindelijk beschrijft men de konklusie, waartoe men gekomen is door de verkregen resultaten, welke die konklusie zeker of althans waarschijnlijk maken. Hierbij wordt gekonstateerd de al of niet aanwezigheid, den aard en de hoeveelheid der gevonden vergiftige zelfstandigheden, benevens hare dosis toxica — de al of niet aanwezigheid, de aard en de hoeveelheid der stoffen, welke tot vervalschingen hebben gediend; — de al of niet aanwezigheid van bloedvlekken, — de al of niet vervalsching van geschriften, enz.

Aan het slot wordt nog vermeld, dat men zich door naauwkeurig onderzoek overtuigd heeft van de zuiverheid van alle gebruikte instrumenten, utensilien en reagentia; — dat het onderzoek van het begin tot het einde is verrigt geworden in een goed te sluiten vertrek, dat bij afwezigheid van den deskundige, wien het onderzoek is opgedragen, voor niemand anders toegankelijk was — en dat het proces-verbaal is opgemaakt naar waarheid en op den eed, aan den lande gedaan.

§ 99. *Tarief van deklaratiegelden voor verrigte scheikundige onderzoekingen.*

Vóór het jaar 1856 werd aan het verrigten van deze onderzoekingen geene belooning toegekend.

Wel behelst het Staatsblad van N. I. van 1851, No. 27, art. 49, de bedaling:

„Aan deskundigen wordt toegelegd een vacatiegeld, geëvenredigd aan hun maatschappelijken stand, beroep en het belang der verrigting, ter beoordeeling van den regter, welke het onderzoek heeft bevolen, doch niet hooger dan (vijf) gulden, voor iedere vacatie van één uur tot de aan hen opgedragen werkzaamheden besteed. Het gedeelte van een uur wordt voor een geheel berekend.”

Doch deze bepaling is niet van toepassing geworden op de

wetenschappelijke en tijdroovende arbeiden van experts, die met geregteijk-scheikundige onderzoekingen zijn belast geworden.

In het Bijblad op het Stbl. van N. I., No. 24, komt voor:

„Het bedrag der schadeloosstelling aan deskundigen voor scheikundige onderzoekingen, in het belang der justitie is niet geregeld.”

„De vraag heeft zich voorgedaan of den deskundigen voor zoodanige onderzoekingen kunnen worden vergoed de kosten en het tijdverlies daaraan besteed?”

»De behoorlijke handhaving van het regt en het belang van den Staat, dat kapitale misdrijven niet soms straffeloos zouden worden gepleegd, indien dergelijke buitengewone en somtijds veel inspanning vorderende werkzaamheden niet of niet behoorlijk worden verrigt, hebben die vraag bevestigend door de Regering doen beantwoorden.”

In dien zin is eene beschikking genomen bij G. B. 11 December 1856, No. 79.

In beginsel erkend, kon nu onderwerpelijke schadeloosstelling aan deskundigen worden toegekend; doch niet nader gestipuleerd, werd alle contrôle gemist, om de ingediende rekeningen te beoordeelen.

Ten einde nu een regelmaat vast te stellen, die als grondslag van beoordeeling der deklaratiën dienen kan, is door den chef over den G. D., in overeenstemming met den 1sten Laborant bij het scheikundig laboratorium te Weltevreden, een tarief ontworpen, volgens hetwelk de rekeningen behooren opgemaakt en beoordeeld te worden.

Het is ontworpen voor de gevallen, dat slechts één persoon den scheikundigen arbeid verrigt. Indien twee of meer personen gezamenlijk dat onderzoek verrigten, hetgeen tot dusver zeer zelden voorkwam, is de bepaling van toepassing aan het slot van het tarief voorkomende.

TARIEF voor het verrigten van geregteijk-scheikundige onderzoekingen in civiele zaken met gebruikmaking van 's Lands middelen.

I. ONDERZOEK OP BLOEDVLEKKEN.

- a.* Voor het onderzoek van één voorwerp op bloedvlekken *f* 60,—
b. Voor het onderzoek van elk volgend voorwerp, tot dezelfde geregtelijke zaak behorende „ 20,—

Aanmerkingen: Als één voorwerp worden beschouwd ook zulke, welk uit hun aard bij elkander behooren, zooals kris met scheede, klewang met scheede, lans met scheede, enz. Heeft men nu b.v. te onderzoeken: eene kris met scheede, een sarong en een hoofddoek, dan wordt daarvoor in rekening gebragt eene som van *f* 100,—.

II. ONDERZOEK OP BEWERKTUIGDE ZELFSTANDIGHEDEN.

- a.* Voor het kwalitatief onderzoek van levensmiddelen, zooals brood, rijst, koffij, wijn, water, enz. *f* 75,—
b. Voor het kwalitatief en kwantitatief onderzoek te zamen „ 125,—

III. ONDERZOEK OP ONBEWERKTUIGDE ZELFSTANDIGHEDEN.

- a.* Voor het kwalitatief onderzoek van levensmiddelen, zooals hierboven bedoeld . . . *f* 75,—
b. Voor het kwalitatief en kwantitatief onderzoek te zamen , „ 125,—

IV. ONDERZOEK OP BEWERKTUIGDE EN ONBEWERKTUIGDE
ZELFSTANDIGHEDEN (IN EENE ZELFDE STOF).

- a. Voor het kwalitatief onderzoek van de levens-
middelen, zooals hierboven bedoeld . . . f 100,—
- b. Voor het kwalitatief onderzoek op beide
(bewerkтуigde en onbewerkтуigde) zelfstan-
digheden. en het kwantitatief op slechts
ééne der beiden . . . „ 150,—
- c. Voor het kwalitatief en kwantitatief onder-
zoek op beide soorten van zelfstandigheden „ 200,—

Aanmerkingen: Het sub II, III en IV bepaalde heeft alleen betrekking op het opsporen en het bepalen van genoemde zelfstandigheden, wanneer dit niet behoeft te geschieden in stoffen, welker behandeling verbonden is met de verspreiding van stinkende of voor de gezondheid nadeelige gassen.

Voor het onderzoek van stinkende of besmettelijke stoffen, zooals lijkdeelen, braaksels, uitwerpselen van choleralijders, enz., die reeds in een min of meer gevorderden staat van ontbinding verkeerden, worden deze vastgestelde prijzen met 25 pCt. verhoogd.

Moeten meerdere lichamen voor eene zelfde geregtelijke zaak op vergiftige zelfstandigheden onderzocht worden, dan worden bovengemelde prijzen slechts voor het eerst onderzochte in rekening gebragt, terwijl voor elk opvolgend de helft dier prijzen kan worden bedongen.

V. ONDERZOEK OP VERVALSCHINGEN VAN GOUDEN EN
ZILVEREN MUNSTUKKEN.

- a. Voor het kwalitatief en kwantitatief onder-
zoek van één muntstuk . . . f 50,—
- b. Voor het onderzoek van elk muntstuk meer,
tot eene zelfde zaak behoorende . . . „ 25,—

VI. ONDERZOEK OP ANDERE VLEKKEM DAN DIE VAN BLOED
AFKOMSTIG, B.V. SPERMA, ENZ.

Voor dit onderzoek geldt hetzelfde, als bepaald is sub I.

VII. ONDERZOEK OP VERVALSCHING VAN GESCHRIFTEN.

- a. Voor het onderzoek van één geschrift . . . f 50,—
b. Voor het onderzoek van elk geschrift meer,
eveneens f 50,—

Voor alle bij dit tarief niet voorziene gevallen wordt het bedrag van het aan belanghebbenden uit te keeren honorarium aan het oordeel van den chef over den geneeskundigen dienst en van den 1sten laborant bij het scheikundig laboratorium onderworpen.

§ 100. *Onderzoek van beklaagden.*

Circ. Proc. Gen. bij het H. G. van N. I. 27 Maart 1863, No. 509/1012. BB. 1356.

Bij de behandeling in revisie van strafzaken is het meermalen voorgekomen, dat hoezeer er gewigtige redenen van twijfel bestonden of de beklaagde, tijdens het plegen van het hem ten laste gelegd feit, wel in het bezit was van zijne volle standelijke vermogens, zulks echter bij de voorloopige instructie niet bepaald was onderzocht.

Het is echter zeer noodig, dat indien er grond voor zoodanigen twijfel bestaat een naauwkeurig onderzoek, zoo mogelijk van deskundigen, omtrent den zielstoestand van den beklaagde plaats hebbe alvorens de zaak naar de bevoegde regtbank wordt verwezen, opdat die twijfel niet moge leiden tot vrijspraak, waar, bij een meer volledig onderzoek, eene schuldig-verklaring zoude zijn uitgesproken.

§ 101. *Beëdiging van verklaringen, enz.*

Reglement op de uitoefening der politie, enz.

Art. 295. Verklaringen, processen-verbaal en relazen van

hen, die in openbare posten, ambten of bedieningen gesteld zijn, moeten, om als schriftelijke bescheiden te gelden, de vermelding inhouden, dat dezelve door hen zijn afgelegd of opgemaakt op den eed bij den aanvang hunner bediening gedaan, of wel daarna met eede bevestigd worden. (Zie § 11).

Art. 296. De berigten van zaakkundigen, van ambtswege benoemd om over de bijzonderheden of gesteldheid eener zaak hun oordeel en hunne bevinding te verklaren, kunnen alleen dienen om tot des regters inlichting te strekken.

§ 102. *Geneeskundige eed.*

Zie § 11.

XIV

VERPLEGING VAN BURGERLIJKE ZIEKEN IN MILITAIRE HOSPITALEN.

§ 103. *Specificatie der personen.*

Algemeen Reglement van Administratie der Landmagt in Nederlandsch Indie. — Art. 493.

In de groote en garnizoenshospitalen worden (volgens tarief 39 van genoemd reglement) ter verpleging opgenomen:

Civiele ambtenaren en geëmploijeerden, zoowel aktief als non-aktief, op wachtgeld of gepensioneerd.

Partikuliere personen.

Opvarenden van Nederlandsche of vreemde partikuliere schepen.

Behoeftigen.

Welke personen onder *behoeftigen* verstaan moeten worden is vastgesteld bij Stbl. 1867, No. 172. (Zie § 21, bladz. 25).

Bovendien is bij G. B. 2 Januarij 1869, No. 8 in het bijzonder bepaald, dat *behoeftigen niet* mogen worden opgenomen in *ziekenzalen*.

Inlandsche gekondemneerden, mitsgaders bannelingen, vagebonden en gouvernements pandelingen in de Zuid- en Oosterafdeeling van Borneo, gehuurd wordende op de gouvernements ijzeren laadschouwen, zullen niet in de militaire hospitalen

ter verpleging worden opgenomen dan in geval van hooge noodzakelijkheid, ter beoordeeling van de residenten of de hoogste plaatselijke civiele autoriteit. Alsdan wordt voor hunne verpleging *f* 0,16⁵ daags, en voor hunne begrafenis *f* 0,50 in rekening gebracht. (Toelichting op art. 493, A. R., § *q*.)

De *dwangarbeiders bij de ziekengestichten geëmploijeerd*, en die wegens ziekte ter verpleging daarin worden opgenomen, komen gedurende die verpleging ten laste van het civiel bestuur, aan wien daarvoor per maand en per dag wordt in rekening gebracht *f* 0,16⁵ voor verpleegkosten en *f* 0,02⁵ voor sirigeld, welke door de hospitaaldirektie aan hen worden uitbetaald.

(Toelichting op art. 493 A. R., § *k*.)

Gevangen Europeanen, die in de gevangenis op 's lands kosten worden onderhouden, worden in een hospitaal gratis verpleegd.

Zij echter die in de gevangenis voor hun onderhoud zelve moeten zorgen, betalen bij verpleging in een hospitaal gelijke verpleeggelden en begrafenskosten, als zij zouden moeten betalen indien zij zich niet in hechtenis bevonden. (Toelichting op art. 493 A. R., § *p*.)

Wanneer een *Inlandsch hoofd* of *ambtenaar* in een militair ziekengesticht ter verpleging wordt opgenomen, zal de klasse waarin hij moet worden verpleegd, door het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur, in het opnemingsbiljet worden ingevuld, en zullen de verpleegkosten berekend worden, naar denzelfden maatstaf als voor Europeesche ambtenaren is aangegeven. (Toelichting op art. 493 A. R., § *o*.)

Djajiang-secars, *pradjoeirts* en *dragonders* aan de hoven der Inlandsche vorsten, worden behandeld en verpleegd, zooals voor personen van hunnen graad en landaard bij het leger is bepaald. Voor kosten hunner verpleging wordt aan het civiel departement in rekening gebracht, en met hetzelfde verevend, het bedrag hunner soldij, welke bij verpleging stilstaat. (Toelichting op art. 493 A. R., § *s*.)

Prostituees kunnen ter verpleging in de hospitalen worden opgenomen te *Padang*, *Amboina*, *Salatiga* en *Ambarawa*. (Zie Prostitutie.)

Personen uit het oude mannenhuis te Samarang.

§ 104. *Toelichting.*

Algemeen Reglement van Adm. der Landmagt in N. I. art. 494—495.

De personen in de voorgaande § bedoeld, moeten bij hunne komst in het hospitaal, voorzien zijn van een ingangsbillet, opgemaakt volgens model no. 106 van bedoeld reglement.

Het inkomstbillet van *partikuliere personen, behoeftigen*; en *personen uit het oude mannenhuis te Samarang*, moet geteekend zijn door den plaatselijken geneesheer of heelmeester, terwijl bij dat van *behoefstigen* nog moet gevoegd zijn een certificaat der hoogste plaatselijke autoriteit, dat die personen werkelijk behoeftig zijn en gratis ter verpleging in het hospitaal behoren opgenomen te worden.

Voor *partikuliere personen* moet uiterlijk binnen 24 uren, na hunne admissie, in het hospitaal, een borgtogt gesteld worden voor de voldoening aller kosten, die hunne verpleging zal veroorzaken.

Aangaande *opvarenden van Nederlandsche of vreemde partikuliere schepen*, is de kommandant of gezagvoerder verplicht, om uiterlijk binnen 24 uren, na opname van den zieke in het hospitaal aldaar te produceren een schriftelijk bewijs van den koopman, kommissionair, of ander bekend of geaccrediteerd persoon, aan wien het schip is geconsigneerd, zich verpligtende of verbindende, tot de voldoening van alle onkosten, die de verpleging der reeds geadmitteerde of nog te admitteren zieken van zoodanigen bodem zullen veroorzaken, aannemende het bedrag van dien, op de eerste vordering in 's lands kas te zullen storten.

Het billet van *civiele ambtenaren*, moet geteekend zijn door den chef van het Departement, waarbij zij werkzaam zijn, terwijl op hetzelfde moet bekend gesteld worden het traktement, het welk door zoodanige ambtenaren wordt genoten, met inachtneming en onder verbod, dat geene hoogere of lagere traktementen worden aangegeven, dan die, welke werkelijk door de inkomende zieken worden genoten.

XV

SCHUTTERIJEN.

§ 105. *Reglement voor de Schutterijen op Java.*

Stbl. 1838. No. 22.

Van persoonlijken schutterlijken dienst zijn vrijgesteld:

Art. 4 *e* Degenen welke bij eene mindere lengte dan 1,57 N. el (5 voet Rijnlandsch), door den geneesheer te zwak of ongeschikt worden geoordeeld, om het geweer te dragen.

f. *Onvoorwaardelijk*, die met ongeneeslijke ziekten of gebreken zijn behebt, waardoor zij tot den wapenhandel ongeschikt zijn.

Voorwaardelijk, die met ziekten of gebreken zijn behebt, waardoor zij tijdelijk tot den wapenhandel ongeschikt zijn, voor zoo lang deze verhindering mogt voortduren. Hierbij zal tot leiddraad strekken het reglement van keuring (hier achter volgend).

Art. 9. De inlijving bij den schutterlijken dienst en de beoordeeling der vrijstelling (wegens ligchaamsgebreken), zal geschieden door den krijgsraad geassisteerd door de officieren van gezondheid van het korps, die ingeval van reclames om vrijstelling, uithoofde van ziekte of ligchaamsgebreken, de visitatie onder presentatie van eede zullen bewerkstelligen.

Zoo de belanghebbenden zulks verlangen zal de visitatie ook kunnen geschieden door een militair of civiel geneesheer naar

hunne keuze, mits in tegenwoordigheid van een der officieren van gezondheid van het korps.

Art. 48. De officieren van gezondheid zullen gekleed zijn als bij het leger.

Stbl. 1861, No. 27.

Art. 67. Wanneer onderofficieren en schutters door ziekte verhinderd worden eenigen schutterlijken dienst te verrigten zijn zij verplicht:

a. *Voor het geval dat hunne ziekte of ongesteldheid het uitgaan NIET belet*, zich ter erlanging van vrijstelling van dienst op een door den korpskommandant te bepalen uur en plaats, in persoon te vervoegen tot een der officieren van gezondheid van het korps.

b. *Voor het geval dat hunne ziekte of ongesteldheid het uitgaan belet*, een door hunnen gewonen geneesheer afgegeven certificaat, aan een der officieren van gezondheid ter visering te doen toekomen, ter plaatse en op het uur, door den kommandant van het korps te bepalen.

§ 106. *Reglement op het visiteren van manschappen of zij al dan niet tot den militairen (schutterlijken) dienst geschikt zijn.*

Bijlage van het reglement op de Schutterijen op Java. G. B. 9 Junij 1838, No. 33. (Stbl. 1838, No. 22.)

De gebreken welke degenen, die er mede behebt zijn voor den militairen dienst ongeschikt maken zijn de volgende:

EERSTE AFDEELING.

Gebreken door welke men voor de dienst volstrekt buiten staat is:

1o Ontbering van het gezigt. Men zal het toeval behooren op te geven, hetwelk dit gebrek heeft veroorzaakt, of de ziekte, welke hetzelfde onderhoudt, als oog-ontsteking, verwonding, enz.

2o Het geheel verlies van den neus, vooral wanneer dit

een zeer afschuwelijk aanzien geeft, en de ademhaling daardoor moeilijk is.

3o Ontbering van de stem en het spraakvermogen, en volslagen doofheid.

4o Groote en ongeneesbare krop- en klier-gezwellen, welke de ademhaling doorgaans hinderen.

5o Verlies van een arm, been, voet of hand, ook de onherstelbare verstijving van een dezer leden.

6o Gezwellen aan de voornaamste takken der slagaderen.

7o Kromgebogene lange beenderen of uitwassen, ten gevolge van Engelsche ziekte aan de beenderen, in die mate, dat de beweging der ledematen daardoor klaarblijkelijk verhinderd wordt.

8o Het mank gaan, mits ten volle constaterende van welke oorzaak het oorspronkelijk moge zijn, voorts ook eene aanmerkelijke en blijvende inkorting van de buig- of uitsteekspieren van eenig lid, gelijk ook derzelver verlamming, of een onveranderlijke staat van verslapping, welke de vrije beweging der ledematen verhindert.

9o De staat van vermagering en gedecideerde uitputting van het geheele ligchaam of van eenig deel, gekarakteriseerd door teekenen van tering.

10o Het verlies van het mannelijk lid, of van de testikels.

TWEEDE AFDEELING.

Gebreken of ziekten, welke een volstrekt of betrekkelijk onvermogen tot de dienst daarstellen, welker karakter, hoewel ook tot zware belangrijke gebreken, nogtans minder tastbaar is, dan in de voorgaande afdeeling, en welker kennis en beoordeeling een meer grondige oplettendheid vereischen.

1o Groote beleedigingen van den schedel (cranium), voortkomende uit groote wonden, door persing of indrukking der beenderen, derzelver uitbotting of verlies, alzoo hieruit somtijds de navolgende toevallen ontspruiten, en meestal vele derzelve te zamen, als:

Beroering der verstandelijke vermogens, duizeling, doofheid,

slaperigheid, zenuwachtige of spasmodische toevallen, dikwijls vergezeld met hardnekkige pijn in het hoofd.

2o Het verlies van het regter oog of van het gebruik van hetzelfde.

3o De ongeneeslijke tranenfistel, chronische en menigvuldige terugkeerende oogontstekingen, als ook de tot eene hebbelijkheid geworden ziekte der oogleden en traanwegen en vlakken op het doorschijnend hoornvlies, wanneer zij zulk eene hoogte bereikt hebben, dat zij het zien hinderlijk zijn.

4o Zwakheid van het gezigt, aanhoudende gebreken van hetzelfde, welke de voor de militaire dienst zoo noodige onderscheiding der voorwerpen op eenen zekeren afstand verhinderen, b.v. het gebrek van bijziende te zien (*myopia*), de schemering der oogen (*nyctalopia*), enz.; het scheelzien verhindert de militaire dienst niet.

Mijopes (degenen die bijziende zijn), die zich om eenigermate duidelijk te zien, moeten bedienen van eenen bril (bij geaccrediteerde brillemakers onder no. 10 bekend) zijn buiten staat, gelijk ook *presbytae* (*vérszienden*), welke eenen bril moeten gebruiken van deun ¹⁾ brandpunt.

5o De mismaaktheid van den neus, vooral als dezelve de ademhaling moeilijk maakt, de kwaadaardige neuszweer (*ozoena*) en iedere hardnekkige zweer in de neusholte en het verhemelte, de beenzweer in deze deelen en de slijmpropgezwollen (*polypi*), indien dezelve ongeneeslijk worden geoordeeld.

6o Een ongeneeslijk stinkende adem, stinkende uitvloeisels uit de ooren en eene dergelijke uitwaseming, zoodra deze gebreken ongeneeslijk zijn.

Hiertoe behoort mede een zeer sterk stinkend en hebbelijk voetzweet, kenbaar uit zekere roosachtige ontsteking der voetzool.

7e. Het verlies van de snijtanden van de opper en onderkaak te zamen, pijpzweren in de holten der kaakbeenderen, ongeneeslijke wangestalte in het een of ander van deze beenderen, hetzij door verlies van zelfstandigheid, of door een ander toeval veroorzaakt, waardoor het afbijten der patronen,

¹⁾ ?

net kaauwen der spijsen, of het gebruik van de spraak belemmerd wordt.

8e. Ongeneeslijke speekselfistels en onbewegelijkheid van de onderkaak en ook van het hoofd (caput-obstipum).

9e. Bezwaarlijk neerslikken, vooral als hetzelfde of uit eene verlamming van den slokdarm of van het een of ander ongeneeslijk gebrek der deelen, die functie verrichtende, ontstaat.

10e. De aanhoudende en wel bewezene gebreken van het gehoor en van de stem, zoodra dezelve van dien aard zijn, dat zij als hinderlijk tot de militaire dienst kunnen worden beschouwd; het stotteren, zoodra hetzelfde zoo sterk is, dat de zekerheid van eenen post daardoor zoude kunnen worden gekompromiteerd.

11e. Scrophuleuse gezwellen en zweren. Meest vindt men dezelve verbonden met opgezette klieren (cachexia).

12e. Gebogchelden, alsmede degenen, welke eene kromme ruggegraat hebben.

Ook wangestalte van het borstbeen, aangeboren of door toeval ontstaan, of groote breede likteekens op hetzelfde, indien de ademhaling daardoor klaarblijkelijk moeilijk gemaakt, of het dragen van den randsel en patroontasch gehinderd wordt.

13e. De tering (phthisis) in alle hare graden, de bewezene kortborstigheid (asthma), alsmede het bloedspuwen (haemoptijsis), verder hoogstwaarschijnlijke moeilijkheden in den omloop van het bloed, bijzonder eene zeer uitgebreide of tegen natuurlijke sterke pulsatie, ten allen tijde aanhoudende of habitueel zijnde.

14e. Breuken (herniæ), welke niet of zeer bezwaarlijk door eenen band kunnen worden teruggehouden, alsmede anus artificialis.

15e. De steen, het graveel, onwillekeurige afloop van de pis, of veelvuldige opstoppingen van dezelve, zooals verder alle zware ziekten en gebreken van de piswegen, fistels aan deze deelen enz., hetzij dat dezelve als ongeneeslijk worden beschouwd of dat zij de aanhoudende hulp van den genees- en heelkundige vorderen.

16e. Een in den annulus abdominalis teruggehouden testi-

kel, vooral als dezelve pijnlijk is, de vleeschbreuk (sarcocoele) en gebreken van den zaadstreng (funiculus spermaticus), voor zoo verre zij voor ongeneeslijk worden gehouden.

17e. Zwerende aambeijen of takken, ongeneeslijke aarsfistels, hevige en periodieke vloeijingen van de aambeijen, bloedontlastingen uit het darmkanaal, onwillekeurige afgang der drekstoffen, vooral uitzakking van den endeldarm (prolapsus ani), of ook tegen natuurlijke vernauwing van denzelven, ten gevolge van gedane operatiën enz.

18e. Het verlies van een der duimen, van een kootje van een der wijsvingers, of het verlies van een of meerdere vingers of teenen, alsmede de onherstelbaar verloren beweging van een dezer deelen, verkortingen of misvorming van armen of beenen, ten gevolge van arm- of been breuken.

19e. Onherstelbare wangestalte van handen of voeten of andere deelen, waardoor het marcheren of behandelen der wapens wordt bezwaarlijk of onmogelijk gemaakt.

20e. Groote en uitgebreide aderspatten (varices) en habituele zwelling der voeten en beenen.

21e. Kankergezwellen, kankerzweren, verouderde zweren van eene kwaadaardige gesteldheid en welke als ongeneeslijk kunnen beschouwd worden.

22e. Groote en verouderde lidteekens, vooral als zij, door hare vasthechting, de beweging van een der ledematen hinderen en met verlies van zelfstandigheid zijn vergezeld geweest.

23o Zware beenziekten, zooals groote been-uitwassen of beenknobbels (exostosis), complete stijfheid der gewrichten (anchylosis), beenzweer (caries, necrosis), de winddoorn (spina ventosa), gezwellen van het beenvlies, zoodra daardoor de vrije beweging van het deel wordt belemmerd.

24o Huidziekten, als zij besmettelijk, verouderd, erfelijk en hardnekkig te genezen zijn, zooals: hoofdzeer (tinea capitis), en verder kwaadaardige huidziekten (herpes).

25o Een volmaakt bleekzuchtige staat van het ligchaam (cachexia), ongeneeslijke scorbut en waterzucht.

26o Groote zwakte en vermagering, te groote of te kleine gestalte, vooral in het eerste geval, als de persoon, zooals men zegt, buiten zijne krachten gegroeid is.

27o Het podagra en de heupjicht, verouderde jicht en reumatische pijnen, welke de vrije beweging der ledematen verhinderen.

28o Vallende ziekte (epilepsia), wel gekonstateerde stuipen (convulsiones), onwillekeurig beven van het ligchaam, of van een gedeelte van hetzelfde, complete of gedeeltelijke verlamming, verstandeloosheid, razernij of onnoozelheid.

XVI

ARTSENIJMENGKUNDIGE DIENST.

§ 107. *Apotheken en Apothekers.*

R. C. G. D. — Stbl. 1827, No. 68.

Art. 42. De apothekers zullen de meeste zorg dragen, dat hunne winkels behoorlijk ingerigt en van alle geneesmiddelen zoo enkelvoudige als zamengestelde voorzien zijn, en een voorraad te hebben van minstens voor een jaar berekend naar de consumptie der laatste jaren, alsmede,

Art. 25. zoodanige geneesmiddelen in hunne winkels te houden, die niet in de Pharmacopoea Belgica (Neerlandica) zijn opgegeven, doch door de praktiserende geneesheeren verlangd worden, mits deze daarvan vroegtijdig opgave doen.

Art. 31. Indien een of meer geneesmiddelen in de apotheek mogten ontbreken, zal de apotheker daarvan telkens en dadelijk aan de geneesheeren kennis geven en daarvan aanteekening houden.

Art. 27. Alle doozen, potten, glazen en vaatwerk, welke tot bewaring van enkelvoudige of zamengestelde geneesmiddelen gebruikt worden, behooren voorzien te zijn van de opschriften der namen, zooals die in de Pharmacopoea Belgica (Neerlandica) voor ieder geneesmiddel afzonderlijk zijn opgegeven, en waarbij zal gevoegd moeten worden de meest gebruikelijke naam van dat middel.

Art. 28. Geen geneesmiddel mag bewaard worden in een vaatwerk van koper of lood, of beiden zamen.

Art. 29. Vergiften en zeer werkzame en sterke geneesmiddelen, van wier toevallige verwisseling met andere, schadelijke gevolgen te vreezen zijn, zullen afzonderlijk of in beslotene kasten moeten bewaard worden,

Art. 30. en mogen, even als in het bijzonder alle geneesmiddelen, welke geheel of ten deele uit kwik, spiesglans, lood, arsenik en zilver zijn zamengesteld, en voorts al de zoodanigen, die in geringe gift eene hevige werking voortbrengen, niet worden afgegeven dan op voorschrift van een geneesheer.

Art. 38. Iedere apotheker is verplicht een scheikundig laboratorium op zoodanige wijze ingerigt te hebben om in staat te zijn, bij oorlog of andere omstandigheden, alle Pharmaceutische præparaten voor zijne apotheek benoodigd, in de Pharmacopoea Belgica (Neerlandica) voorkomende, en wel naar de voorschriften daarin gegeven, te kunnen bereiden.

§ 108. *Apothekers-leerlingen en Hulp-apothekers.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 39. Ieder apotheker is verplicht ten minste een leerling aan te nemen, die door hem zal moeten worden onderwezen in al de wetenschappen tot de artsenijsmengkunde betrekkelijk.

Art. 40. Bij het aannemen van zoodanigen leerling, zal hij daarvan vooraf aan het plaatselijk geneeskundig bestuur, of waar dit niet bestaat aan den resident kennis geven, zullende een zoodanig jongeling als leerling bij den chef over den G. D. worden ingeschreven, doch niet, dan nadat vooraf aan de voorschrevene autoriteiten gebleken zij, dat dezelve goed lezen, schrijven en rekenen kan en de eerste beginselen der Latijnsche taal verstaat.

Art. 41. Geen apotheker zal eenigen assistent of bediende in zijn dienst toelaten, die daartoe niet vooraf een bewijs van toelating van den chef voornoemd ontvangen heeft, zullende

deze met het gedrag en de verordeningen van zoodanige personen altijd bekend moeten zijn. (Zie § 4).

§ 109. *Inspektien over de apotheken.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 10. De chef over den geneeskundigen dienst zal bij zijne jaarlijksche inspektiereis (§ 17) alle partikuliere apotheken inspekteren, en de geneesmiddelen en heelkundige instrumenten onderzoeken.

Art. 32. De apotheken zullen tweemaal in elk jaar, hetzij door de plaatselijke, of door eene andere daartoe benoemde kommissie, waarbij de chef over den geneeskundigen dienst des goedvindende zal mogen tegenwoordig zijn, worden geïnspekteerd, zullende daarbij almede de plaatselijke officier van politie of een ander door den resident daartoe benoemd persoon moeten tegenwoordig zijn.

Art. 33. Indien bij de voorschreven visitatie eener apotheek mogt blijken, dat in dezelve geneesmiddelen ontbreken zonder dat daarvan aan de geneesheeren is kennis gegeven (§ 107) zal de apotheker vervallen in eene boete van *tien* gulden voor elk ontbrekend geneesmiddel. En indien eenige geneesmiddel door de kommissie als ondeugdelijk, vervalscht of slecht bereid mogt worden afgekeurd zal de apotheker dat uit zijne apotheek moeten verwijderen: indien hij daarna mogt bevonden worden van zoodanige afgekeurde geneesmiddelen eenig gebruik te hebben gemaakt zal hij in eene boete van *f* 20, tot *f* 50, vervallen. (Zie § 14).

Cirk. chef G. D. 6 Mei 1858, No. 569.

Bij deze inspektien moet bijzonder gelet worden op de naleving der Art. 39, 40 en 41 R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68, (zie vorige § 108) en daarvan in het procesverbaal van bevinding aanteekening gehouden worden.

§ 110. *Voorschrijven en afleveren van geneesmiddelen.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 23. Alle genees- en verloskundigen zijn gehouden

hunne recepten te onderteekenen, en daarop den datum, den naam van den zieke en de wijze van gebruik van het geneesmiddel bekend te stellen.

Art. 37. Geen apotheker mag een recept gereed maken waarop de naam van den genees- of verloskundige die het voorschreef niet bekend gesteld is. Mogt dit slechts verzuimd zijn, zal hij het recept wel gereed mogen maken doch van het verzuimde kennis geven.

Art. 34. Vermeent de apotheker in een recept eenig abuis te ontdekken dan is hij verplicht daarvan kennis te geven aan den genees of verloskundige die het voorschreef, en mag het recept niet gereed maken.

Art. 35. Even zoo zal hij handelen met alle recepten die niet leesbaar geschreven zijn: hij mag zich geene veranderingen noch willekeurige verklaringen veroorlooven, maar moet den geneesheer inlichting vragen.

Stbl. 1867, No. 172.

Op recepten voor behoeftigen moeten duidelijk vermeld worden hunne naam en woonplaats zoomede het nummer van het certificaat van behoefte, en

G. B. 9 Maart 1869; No. 9.

Op recepten van hen die op kosteloze verstrekking van geneesmiddelen aanspraak hebben de betrekking van deze personen.

Stbl. 1862, No. 58.

Om te voorkomen dat bij het gereedmaken van geneesmiddelen soms niet de bedoeling van den geneesheer worde gevolgd, wordt voor N. I. van toepassing verklaard de bij de Wet van 12 Augustus 1849 (Nederlandsch Staatsblad No. 36), als arts-enij-bereidkundig formulierboek vastgestelde Pharmacopaea Neerlandica en Nederlandsche apotheek, en zulks met buiten werking stelling van art. 26 van het Stbl. 1827, no. 68.

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 36. De apothekers mogen geene geneesmiddelen afleveren ten zij op de signatuur de naam en woonplaats van den lijder, de datum, en de gebruiksaanwijzing van het geneesmiddel bekend gesteld zijn.

§ 111. *Kostelooze verstrekking van geneesmiddelen.*

Stbl. 1863, No. 53.

Onder vrije geneeskundige behandeling bedoeld in §a van Stbl. 1825, no. 9, is tevens begrepen kostelooze verstrekking van geneesmiddelen uit de stadsapothek te Batavia voor rekening van den lande.

Stbl. 1864, No. 96.

Alsmede uit de stadsapothek te Soerabaya, en op alle andere plaatsen in N. I. uit den daar aanwezigen lands voorraad (militaire apotheken) mits de geneesmiddelen zijn voorgeschreven door de stadsgeneesheeren of door de met den civiel geneeskundigen dienst belaste geneeskundigen.

G. B. 1 Oktober 1860, No. 2.

Alle geneesmiddelen ten behoeve van het gymnasium Willem III te Batavia worden uit de militaire apothek te Weltevreden verstrekt.

G. B. 20 December 1870, No. 9.

Onder kostelooze verstrekking van geneesmiddelen is niet begrepen, die van utensilien of instrumenten (b.v. breukbanden).

§ 112. *Verifikatie van apothekers-rekeningen.*

G. B. 1 Oktober 1856, No. 29. — G. B. 13 Julij 1863, No. 15.

Alle rekeningen van den stadsapotheker te Batavia wegens verstrekte geneesmiddelen, hetzij die komen ten laste van het Chineesch hospitaal, dan wel ten laste van den lande, zijn alvorens te kunnen worden gelijkwideerd alleen onderworpen aan de beoordeeling en goedkeuring van de plaatselijke commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht.

G. B. 4 Januarij 1870, No. 4.

De rekeningen van stadsapothekers wegens geleverde geneesmiddelen ten behoeve van lijders die op 's landskosten verpleegd worden, welke geneesmiddelen niet op de betrekkelijke prijscourant voorkomen, kunnen zonder nadere magtiging

der regering worden uitbetaald, nadat door den chef over den G. D. zal zijn gecertificeerd dat de in rekening gebragte prijzen billijk zijn.

§ 113. *Deelgenootschap van genees- of verloskundigen in apotheken is verboden.*

R. C. G. D. — Stbl. 1827, No. 68, Art. 22.

In plaatsen alwaar een of meer apothekers gevestigd zijn zullen de genees- en verloskundigen geen aandeel in eene apotheek mogen hebben en zullen zij, die zich daaraan schuldig maken, in eene boete vervallen van één honderd gulden voor de eerste maal; bij herhaling, zal hun verboden zijn, verder eenige praktijk uit te oefenen.

§ 114. *Bereiden en leveren van geneesmiddelen door geneesheer en verloskundigen.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 21. Het is aan geene geneesheer- of vroedmeesters en vroedvrouwen vergund, in steden alwaar eene apotheek gevestigd is, geneesmiddelen te bereiden of te leveren, uitgezonderd in urgente gevallen waarin dadelijk hulp mogt vereischt en het verlangde geneesmiddel niet spoedig genoeg kan verkregen worden, zullende deze uitzondering echter zich moeten bepalen tot de eerste visite.

G. B. 30 Aug. 1861, No. 24. BB. 1105.

Naar aanleiding van geschillen tusschen een apotheker en een geneesheer, over de uitlegging van het woord steden en *te bereiden of te leveren* werd de regering voorgesteld dat artikel te explicéren. Zij achtte het onnoodig de voorgestelde uitlegging te geven.

De beteekenis van het woord *steden* in dat artikel, evenals van het woord plaatsen in andere artikelen gebezigd, kan met het oog op de inrigting der steden in N. I. wel niet anders zijn, dan de hoofdplaats en de ommelanden, welke onder het

dadelijk gezag van het plaatselijk Europeesch bestuur staan.

De in dit artikel voorkomende woorden „geneesmiddelen te bereiden of te leveren” zijn door het disjunctief *of* aan elkander verbonden, zoodat de grammatikale beteekenis is: *noch bereiden noch leveren*.

Van het aanwijzen van een raajon binnen hetwelk alleen de apotheker geneesmiddelen mag bereiden of leveren, behoeft dus geene sprake te zijn.

§ 115. *Verbod aan civiele geneesheeren en Ds. Djawa geneesmiddelen uit 's lands voorraad voor partikuliere praktijk te gebruiken.*

Miss. D. O. E. N. aan chef G. D. 12 Okt. 1868, No. 6600.

Het verstrekken van geneesmiddelen uit den voorraad van D. O. E. N. aan civiele geneesheeren ten behoeve van hunne partikuliere praktijk is niet overeen te brengen met de comptabiliteitswet, Stbl. 1864 no. 106, en de bepalingen omtrent de verstrekkingen opgenomen in Stbl. 1866, No. 151, welke laatste bepalingen alzoo derogéren aan art. 20. R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Die geneesheeren behooren alzoo ten behoeve van partikuliere praktijk, zich van eigen voorraad te voorzien.

Deze bepaling ik ook op Ds. Djawa van toepassing.

Cirk. chef G. D. aan de civiele geneesheeren 20 Okt. 1868, No. 1855.

In zoo verre met de waarneming van den civiel geneeskundigen dienst belaste geneesheeren voor genoemd doel toch over dien voorraad mogten beschikken, zijn zij verplicht het gebruikte in natura te restituëren.

§ 116. *Verstrekking van geneesmiddelen door plaatselijke heelmeeesters uit 's lands voorraad.*

Stbl. 1821, No. 20a.

Art. 12/14. Zij zullen zich op eigen kosten moeten voorzien van de noodige instrumenten, en geneesmiddelen voor partikuliere praktijk doch de geneesmiddelen benodigd voor eenig lands gesticht, gevangenen, behoeftigen of op last

van het gouvernement verpleegden worden kosteloos, op gemotiveerde aanvraag, uit 's Rijks magazijn van geneesmiddelen ontvangen.

Art. 16. Alle aanvragen van geneesmiddelen of instrumenten zenden aan den chef over den G. D. ter goedkeuring.

Art. 17/18. Van de kosteloos ontvangen geneesmiddelen verantwoording doen onder overlegging der gedane voorschriften.

§ 117. *Verstrekking van geneesmiddelen uit 's lands voorraad voor partikuliere praktijk door officieren van gezondheid.*

G. B. 2 Dec. 1828, No. 9. BB 868.

Is goedgevonden en verstaan. Met alteratie van het besluit van 13 Maart 1818, No. 3.

Te bepalen.

1o. dat in den vervolge de off. van gez. belast met den civiel geneeskundigen dienst zoowel op Java als op de buiten-etablissemmenten, ter plaatse alwaar geene civiele apotheken gevestigd zijn, de geneesmiddelen welke zij voor hunne partikuliere praktijk mogten noodig hebben, uit den voorraad der militaire apothek mogten nemen.

2o. Dat het kostende van de in voege voorschreven verstrekte medikamenten, berekend naar de jaarlijks te arrestéren prijskourant met 20 pCt. verhooging, door hen met het einde van ieder kwartaal in 's lands kas zal worden gestort onder overlegging van eene lijst der verbruikte geneesmiddelen, van welke lijst het duplikaat den chef over den G. D. zal moeten worden gezonden, ten einde te kunnen nagaan of dezelve behoorlijk verantwoord zijn.

3o. dat de officieren van gezondheid boven bedoeld almede zullen gehouden zijn om na ommekomst van elk trimester eene lijst op te maken en den chef over den G. D. in te zenden van de medikamenten door hen gebruikt ten behoeve van den civiel geneeskundigen dienst, welke lijst zal moeten dienen voor de gewone regularisatie.

§ 118. *Verstreking van geneesmiddelen, door officieren van gezondheid ten behoeve van op 's lands kosten verpleegd wordende civiele personen.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68, art. 55.

Geschiedt uit den militairen voorraad. Zij brengen die verstreking op hunne gewone verantwoording met bekendstelling van het geldswaardig bedrag.

§ 119. *Verstreking van medicijnkistjes aan gezagvoerende ambtenaren.*

G. B. 6 September 1865, No. 50. BB. 1695.

Bij alle controleurs en gezagvoerende ambtenaren op en buiten Java, op wier standplaats geen geneesheer, of dokter djawa aanwezig is, zal ten gebruike bij ziekten onder de ambtenaren of bevolking, beschikbaar worden gesteld een medicijnkistje, inhoudende eene voldoende hoeveelheid geneesmiddelen en verbandstukken, tot het verleen van eventueel benoedigde geneeskundige hulp en voorzien van de handleiding bedoeld bij besluit van 9 Januarij 1864, No. 3.

G. B. 23 April 1869, No. 28. BB. 2231.

Met wijziging in zoo verre van het besluit van 6 September 1865, No. 50, (BB. 1695), wordt bepaald:

1o dat de verstreking van geneesmiddelen van 's landswege aan autoriteiten op plaatsen waar geene geneeskundige hulp is, zich alleen tot die plaatsen uitstrekt, welker territoriale omstandigheden den toegang van deskundigen bemoeijelijken;

2o dat de voorraad der bij dat besluit bedoelde geneesmiddelen, bestaat uit:

Sulphas chinine	0,1	Ned.	p.
Wormpoeder	0,3	"	"
Castorolie	1,	"	"
Laudanum	0,05	"	"
Venkelolie	0,05	"	"
Loodazijn	0,1	"	"
Helschen steen	0,01	"	"

Grein gewigt een stel, mortier en stamper, en vergezeld van eene zeer beknopte handleiding omtrent het gebruik;

3o dat de aanvragen, tot aanvulling van den voorraad behooren te geschieden in het begin van de maanden Januarij en Julij van elk jaar, onder overlegging van een staat (model B), zooals bedoeld in BB. 1935. (Zie verantwoording der aan de inlandsche vroedvrouwen en doktors djawa van 's landswege verstrekte geneesmiddelen en instrumenten), en zoo mogelijk van een beknopt berigt, voor welk doel de uitdeeling der verbruikte medicijnen heeft plaats gehad, terwijl in buitengewone gevallen die aanvragen, telkens wanneer noodig, worden gedaan onder naauwkenrige omschrijving der daartoe leidende oorzaken.

§ 120. *Aanvragen van geneesmiddelen, in triplo.*

Circ. D. O. E. N. aan H. G. B. op en buiten Java 5 Maart 1868, No. 1291. BB. No. 2114.

In het belang der administratie van 's rijks magazijn van geneesmiddelen, behooren de aanvragen van geneesmiddelen bedoeld bij Staatsblad 1866, No. 151, in *triplo* te worden ingediend.

§ 121. *Aanvragen van geneesmiddelen per telegraaf.*

Circ. D. O. E. N. aan H. G. B. op Java en Sumatra 22 April 1868, No. 2353. BB. 2126

Aanvragen van geneesmiddelen per telegraaf mogen slechts geschieden in de hoogste noodzakelijkheid zooals b.v. het plotseling uitbreken van epidemieën.

Het telegram moet gerigt zijn aan den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid, ten einde bij zijne direktie de aanvraag tot verstrekking te doen opmaken.

§ 122. *Aanbeveling om den kinaboom te verspreiden.*

Circ. D. B. B. aan H. G. B. op en buiten Java 12 Maart 1869, No. 1533. BB. 2228.

Kan de bevolking in hooger gelegen streken er toe gebragt

worden om de teelt van den kinaboom te beproeven en wordt zij aanvankelijk door de Europesche ambtenaren voorgelicht en geleid, dan zullen waarschijnlijk over eenige jaren kleine partijen kinabast op de bazars voorkomen, en zal men bij eventueele ziekteverschijnselen al dadelijk de middelen onder zijn bereik hebben, die epidemieën en treurige verliezen kunnen verhoeden.

Het is toch geenszins noodzakelijk, dat altijd chininezouten worden gebruikt om koortsen te genezen, enz.

Mogt men de toezending van kinaplantjes wenschen, dan zal daaraan worden voldaan, met bijvoeging eener aanwijzing, hoe die plantjes moeten behandeld worden.

§ 123. *Verstreking van geneesmiddelen in Epidemieën.*

G. B. 25 April 1860, No. 38. BB. 866.

Aangezien tot beginsel is aangenomen om in geval van epidemieën aan de behoeftige bevolking geneesmiddelen te doen verstrekken voor rekening van den lande, kan de verstreking daarvan geschieden overeenkomstig het bepaalde bij art. 55 van het R. C. G. D., Stbl. 1827, No. 68. (Zie § 118.)

§ 124. *Verstreking van geneesmiddelen aan gevangenen, gegijzelden, en bannelingen.*

Zie § 84 en § 89 en § 116.

§ 125. *Verstreking van medicijnkistjes aan Ds. djawa en vroedvrouwen.*

Zie § 59 en § 50.

§ 126. *Verstreking van medicijnkistjes aan de Gouvernements-Marine.*

G. B. 14 Januarij 1864, No. 11. BB. 1517.

Aan ieder der stoomschepen van de gouvernementsmarine,

zal door de zorg van den chef over den G. D. een medicijnkistje worden verstrekt, in verhouding tot de sterkte der bemanning, voorzien van de meest noodige geneesmiddelen en utensilien met bijbehorende aanwijzing tot gebruik.

De kistjes worden bij den inventaris van het vaartuig opgenomen.

De aanvulling der verbruikte utensilien en geneesmiddelen geschiedt uit 's lands voorraad op door den chef der gouvernementsmarine geviseerde en door den chef over den G. D. gefiatteerde aanvragen, zonder dat gespecificeerde opgaven van de verbruikte geneesmiddelen, bij wijze van verantwoording, van de gezaghebbers verlangd worden.

§ 127. *Verstrekking van geneesmiddelen aan de brigades der militaire verkenningen.*

Circulaire Chef G. D. aan Dir. Off. v. Gez op Java 9 Februarij 1869, No. 284.

Civiele geneesheeren, woonachtig in de nabijheid der standplaatsen van brigades der militaire verkenningen, zullen aan die brigades gratis geneesmiddelen verstrekken (uit 's lands voorraad). Behalve speciale geneesmiddelen, welke in bijzondere gevallen mogten noodig zijn en waarvan de verstrekking aan het oordeel van die geneesheeren wordt overgelaten, komt het doelmatig voor, die brigades te voorzien van cholera essence, koortspillen, laxeerpillen en calmerende pillen.

Al deze geneesmiddelen behooren in goed sluitende stopfleschjes te worden afgeleverd, met bijvoeging eener duidelijke gebruiksaanwijzing.

§ 128. *Verstrekkings van geneesmiddelen uit den voorraad van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, aan andere departementen.*

Verstrekkings van geneesmiddelen aan andere departementen, zooals bedoeld is bij Staatsblad No. 151 van het jaar 1866, worden volgenderwijze gesplitst, als ten laste van:

a. *Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid*; die voor de inlandsche bevolking, behoeftigen, armengestichten, enz.

b. *Departement van Binnenlandsch bestuur*; die voor pradjoerits, djaïjang-secars, ieder afzonderlijk.

c. *Departement van Burgerlijke Openbare Werken*; die ten behoeve der diensttakken, daartoe behoorende.

d. *Departement van Justitie*, die voor civiele gevangenen, bannelingen en justitie-bedienden, en voor krankzinnigen, die bij vonnis onder behandeling verwezen en in de ziekingestichten opgenomen worden.

Verstrekkings voor politiedienaren te *Benkoelen* en *Ommelanden*, *Lampongsche distrikten*, *Palembang*, *Soeka Radja*, (*Banjoewangie*), *Maros*, *Parang Loë* en *Takalar* (*Celebes*), worden gebragt ten laste van b.

De verstrekkingen voor politiedienaren mogen niet gecumuleerd met die voor gevangenen en bannelingen, maar moeten afzonderlijk behandeld worden.

Die voor bannelingen en kettinggangers te *Koetei* komen ten laste van de steenkolenmijn aldaar.

e. *Departement van Marine*; die aan schepen of derzelver bemanning van Zr. Ms. en de gouvernementsmarine. Voor de schepen, welke ten laste komen van het budget in Nederland afzonderlijk te behandelen.

f. *Departement van Oorlog*; die voor het personeel der militaire verkenningen en verdere takken van dienst tot dit departement behoorende.

De aanvragen tot verstrekking, aan elk der hiervoren genoemde departementen, moeten afzonderlijk worden opgemaakt, en geschieden bij staat A, behoorende bij Staatsblad No. 151 van het jaar 1866. (Zie § 120 en 121).

De verstrekking wordt maandelijks geregulariseerd, bij staat B van hetzelfde Staatsblad, waarbij staat A als bewijs wordt overgelegd.

§ 129. *Afkeuring van geneesmiddelen, chirurgische instrumenten, enz.*

Circ. Chef G. D. 22 September 1866, No. 1502, aan de civiele geneesheeren op Java.

Aangezien bij het opmaken van processen-verbaal van afkeuringen van onbruikbaar opgegeven geneesmiddelen en utensilien geen vast model is aangenomen en het gemis daarvan nu en dan aanleiding geeft tot onnaauwkeurigheden en bemoeijelijking der administratie, zoo worden civiele geneesheeren uitgenoodigd voortaan bij het opmaken van dergelijke processen-verbaal het hierbij gevoegd model op te volgen.

CIVIEL GENEESKUNDIGE DIENST

te

Proces-Verbaal van keuring van onbruikbaar opgegeven geneesmiddelen, utensilien, enz.

Op heden den hebben wij ondergeteekenden ingevolge last van den ons in kommissie gesteld, ten einde ten overstaan van den civielen geneesheer op te nemen en te examineren den staat van onbruikbaarheid van de na te melden geneesmiddelen en utensilien, in verantwoording zich bevindende en als zoodanig opgegeven door dien geneesheer, in de apotheek van opgemelde plaats, en aldaar gekomen zijnde, zijn ons dezelve vertoond geworden in den navolgenden staat:

Gewigt in N. p. Getallen in :		Benaming der Artikelen.	Bevonden toestand.	Omschrij- ving der re- denen van de onbruikbaar- heid.	Advies der Commissie.	Dispositie van den chef over den geneeskundi- gen dienst.
Cijfers.	Letters.					

UTENSILIEN.

(Chirurgische instrumenten, veldtoestellen.)

Getallen in:		Benaming der Artikelen.	Bevonden toestand.	Omschrij- ving der re- denen van de onbruikbaar- heid.	Advies der Commissie.	Dispositie van den chef over den geneeskundi- gen dienst.
Cijfers.	Letters.					

En hebben wij hiervan opgemaakt dit proces-verbaal in twee
gelijkluidende expeditien om te dienen daar waar zulks behoort.

Ten overstaan van mij: Te . . . op dag en datum
De civiel geneesheer voornoemd, als voren omschreven.

De kommissie,

Gezien :

De Resident

(of *Assistent-Resident*).

XVII

BERIGTEN, RAPPORTEN, VERSLAGEN. — GENEESKUNDIGE CERTIFIKATEN.

§ 130. *Berigten en aantekeningen.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68.

Art. 19. Alle personen tot de geneeskundige praktijk toelating verkregen hebbende, zijn gehouden:

1o ten allen tijde aan den chef over den geneeskundigen dienst zoodanige berigten te geven, als hij van hen, aangaande de door hen behandelde ziekten en al wat verder tot hunne kunstoefening betrekkelijk is, zal verlangen;

2o geregelde aantekening te houden over al hunne zieken, genezenen en overledenen, en den aard der ziekte;

3o Bij het ontstaan van besmettelijke ziekten, daarvan kennis te geven.

§ 131. *Brievenboek en agenda. Ziekenregister.*

Circ. chef G. D. aan de met den civil geneeskundigen dienst belaste geneesheeren 13 November 1861, No. 1345. BB. 1169.

De met den civil geneeskundigen dienst belaste geneesheeren behooren aan te houden:

1o Een brievenboek met doorlopend nummer, ieder jaar te beginnen met No. 1;

2o Een agenda met doorlopend nummer van ondervolgend model;

4o Een ziekenregister volgens bijgaand model.

[illegible]

UITGAANDE STUKKEN.			<i>Aanmerkingen</i>
Aan welke autoriteit of persoon.	Datum der stukken.	Korte Inhoud.	

11

§ 132. *Korrespondentie.*

a. Geschiedt in den regel op $\frac{3}{4}$ vel, op goed papier, met zwarten inkt, en duidelijk leesbaar schrift en naamteekening.

Miss. Gouv. Sek. 27 Junij 1862, No. 1566.

b. Bij verwijzing naar bepalingen of beschikkingen of vorige korrespondentiën, moet steeds nummer en dagteekening van deze bescheiden vermeld worden.

Miss. Alg. Sek. 29 Jan. 1849, No. 322. BB. 154.

c. De bladzijden van alle geschriften uit meer dan één vel bestaande moeten van volgnummers voorzien zijn.

Op den kant der bladzijden moet elke overgelegde bijlage met een nummer of letter aangeduid worden.

Op elke bijlage moeten dag en nummer of letter van het geschrift, waarbij die bijlage is overgelegd, aangeduid worden.

d. In een en dezelfde missive wordt slechts één onderwerp behandeld.

Miss. fung. alg. sek. 14 Maart 1853, No. 671. BB. 894a en miss. 1ste gouv. sek. 20 Maart 1857, No. 702. BB. 126.

e. De brieven moeten gedateerd zijn op den dag der verzending.

Miss. Alg. Sek. 11 Feb. 1853, No. 402.

Periodieken worden zonder geleide missive ingediend.

Cirk. Gouv. Sek. 3 April 1871, no. 560.

Bij de cirkulaire van den Alg. Sek. van den 29sten Januarij 1849 No. 322 (bijblad No. 154 — Zie boven) werd, onder mededeeling der daartoe geleid hebbende redenen, verzocht:

de bladzijden van alle geschriften, uit meer dan één vel bestaande, van volgnummers te voorzien;

op den kant dier bladzijden met een nummer of eene letter aan te duiden elke overgelegde bijlage; en

op elke bijlage aan te teekenen den dag en het nummer of de letter van het geschrift, bij hetwelk die bijlage is overgelegd.

Het heeft de aandacht van den Gouverneur-Generaal getrokken, dat deze voorschriften door enkele autoriteiten niet behoorlijk worden nageleefd en daardoor veel ongerief in de dienst wordt veroorzaakt.

Mij is daarom opgedragen te verzoeken, gelijk ik de eer heb bij deze te doen, om voortaan voor de stipte opvolging dier voorschriften te willen doen zorg dragen.

§ 133. *Opmaken en indienen van ziekenrapporten.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68, Art. 48, en 50. — Circ. Chef G. D. aan de met den civiel geneesk. dienst belaste geneesheeren 13 Nov. 1861, No. 1345. BB. 1169.

De partikuliere geneesheeren en officieren van gezondheid belast met den civiel geneeskundigen dienst, evenzoo de civiele geneeskundige ambtenaren te Batavia, Samarang en Soerabaija zijn gehouden tot de (jaarlijksche) indiening van een summier ziekenrapport (welks model onder de jaarlijksche gedrukten verstrekt wordt.)

De indiening aan den chef geschiedt door tusschenkomst van den dirigerend (of gewestelijk eerstaanwezend) officier van gezondheid.

Cirk. chef G. D. 30 April 1857, No. 428.

In het algemeen overzicht van het jaarlijksch ziekenrapport behooren de behandelde gevangenen gespecificeerd te worden:

- a. gedetineerden (tot onderzoek).
- b. gevangenen (tot gevangenis veroordeelden).
- c. dwangarbeiders.

en wijders sub I der te beantwoorden vragen, (op dat rapport voorkomende) het gemiddeld getal der van deze cathedorie, in de, onder het opzicht der rapporteurs, staande gevangnissen, — gedurende het jaar waarover het rapport loopt — aanwezige personen met opgave der plaats waar zich de gevangenis bevindt.

Miss. 1 Gouv. Sek. 23 Okt. 1865, No. 2095. BB. 1727.

Evenals bepaald is dat de inspekteur der hospitalen zijne rapporten indiene door tusschenkomst der hoofden van gewestelijk bestuur, over wier gebied de rapporten handelen, behooren de dirigerende officieren van gezondheid ter Sumatra's Westkust en de Moluksche eilanden de rapporten (en verslagen) van den civiel geneeskundigen dienst, in die gouvernementen, in te dienen door tusschenkomst van de betrokken gouverneurs.

§ 134. *Opmaken en indienen van ziekteverslagen.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68. art. 51. — Circ. Chef G. D. aan den

met den civiel geneeskundigen dienst belaste geneesheeren 13 November 1861, No. 1861, No. 1345. BB. 1169. — Stbl. 1859: No. 73.

De partikuliere geneesheeren en de officieren van gezondheid belast met den civiel geneeskundigen dienst, evenzoo de stads-geneesheeren te Batavia, Samarang en Soerabaija, zullen bij de ziekenrapporten in de vorige § genoemd, ziektebeschrijvingen voegen, van alle belangrijke door hen behandelde zieken, benevens opgave van al wat hun gedurende dat tijdvak merkwaardig is voorgekomen.

§ 135. *Leiddraad voor het opmaken van het jaarlijksch ziekteverslag.*

Circ. Chef G. D. 19 Augustus 1865, No. 1234. — R. C. G. D. art. 52.

Het lezen der jaarlijksche verslagen van de geneeskundige dienst in Nederlandsch Indie, heeft op mij een pijnlijken indruk achtergelaten. Ik ben daarbij tot de overtuiging gekomen, dat de stellers dezer wetenschappelijke stukken grootendeels den ouden sleur volgende, met het uitbrengen dezer verslagen meer de vervulling van een lastigen op hen rustenden pligt hebben op het oog gehad, dan dat zij daarbij doordrongen waren van het denkbeeld, om met een naauwgezet geweten bij te dragen tot het tot stand brengen van een nuttig werk voor de menschheid, waaruit met ter tijd de gegevens zullen moeten voortvloeijen, ter erlanging eener verbetering van den algemeenen gezondheidstoestand in deze gewesten.

In dezen geest vat ik het zamenstellen van jaarlijksche verslagen op, en het is om het hooge belang der zaak, dat ik mij gedrongen gevoel, in korte trekken den weg aan te wijzen langs welken men dit doel op de meest eenvoudige en gemakkelijke wijze zal kunnen bereiken.

De welbegrepen taak van een geneeskundig ambtenaar bestaat niet zoo zeer in het bestrijden, als wel in het voorkomen van ziekten. Deze stelling voldoet zoo zeer aan de praktische rigting van dezen tijd en is zoo zeer in overeenstemming met het tegenwoordig standpunt der geneeskundige wetenschappen, dat elk nader betoog als overbodig kan beschouwd worden.

De gezondheidsleer moet daarom door hem hooger geplaatst worden dan de eigenlijke geneeskunde en het moet zijn voortdurend streven zijn, om de lessen der eerste zoodanig toe te passen, dat het genezen van ziekten voor hem bijzaak worde, in vergelijking tot zijn streven om de ziekten te voorkomen.

Van dit beginsel uitgaande zal de geneesheer inzonderheid dienen te letten op alles, wat de gezondheid behouden of ziekten voortbrengen kan.

In dezen geest moeten ook de verslaggevers de berigten hunner werkzaamheden en bemoeijingen inkleeden en bij gevolg daarbij inzonderheid hunne aandacht vestigen op:

1o De algemeene topographische en geologische gesteldheid der plaats, waar zij zich bevinden.

2o De meteorologische verschijnselen met betrekking tot den vasten of meer voorbijgaanden invloed, dien zij op den mensch uitoefenen.

3o De sterkte der bevolking vooral in betrekking tot de verschillende rassen, die daartoe behooren.

4o De meerdere of mindere welvaart der bevolking, de woningen der ingezetenen, vooral ten opzichte van ventilatie, licht, zindelijkheid, omgeving, afwatering, enz.

5o De voeding, vooral in betrekking tot de hoeveelheid dierlijk voedsel, welke de inboorling tot zich neemt.

6o De hoedanigheid van het water, waarbij het scheikundig onderzoek, zoo doenlijk, niet verzuimd mag worden, en der overige dranken, welke gebruikt worden.

7o De kleeding, vooral in betrekking tot heerschende weergesteldheid, jaargetijde en ligging der plaatsen.

8o Godsdienst, wetten, instellingen, zeden, gewoonten, dagelijksche bezigheden, middelen van bestaan, standpunt van landbouw, nijverheid en koophandel, gemakkelijkheden, enz.

9o Numerieke opgaven van waargenomen ziektegevallen met statistische beschouwingen over de menigvuldigheid van voorkomen in betrekking tot de sterkte der bevolking, de sterfteverhouding in het algemeen, en die van eenige ziekten in het bijzonder.

10o Eene beschrijving der bestaande ziekengestichten met

opgave van hunne gebreken en voorstellen tot verbetering.

110 Eindelijk wetenschappelijke bemoeijingen en mutaties onder het geneeskundig, zoowel Europeesch als Inlandsch, personeel.

Bij het behandelen dezer verschillende onderwerpen, die het eigenlijke administratief verslag dienen uit te maken, zal men zich hoofdzakelijk bepalen tot de mededeeling van feiten, terwijl in het wetenschappelijk verslag al die punten meer breedvoerig moeten behandeld worden, in verband met de hygiene en aetiologie. Dit zij genoeg om het aanhalen van voorbeelden overbodig te maken en om te bepalen, welke uitgestrektheid aan ieder der genoemde onderwerpen in dat gedeelte van het verslag moet worden ingeruimd.

De geheele ziektekunde staat met de behandeling der genoemde punten in een naauw verband, en het is voldoende ze aan een denkend geneesheer te noemen, om zijne aandacht op alles te vestigen, wat voor den gezondheidstoestand der ingezetenen van het hoogste gewigt is.

Na dit deel zijner taak te hebben afgewerkt kan de verslaggever eerst overgaan, tot eene beschouwing over de afzonderlijk voorgekomene ziektegevallen.

Bij de behandeling dezer gevallen moeten hem echter alweder hoofdzakelijk de bovengenoemde invloeden voor den geest staan en behoort hij zich tot taak te stellen het verband aan te toonen, dat er tusschen de voorgekomen ziekten en de algemeene en plaatselijke nosologische oorzaken noodzakelijk bestaan heeft. Eene naauwkeurige beschrijving van den stationairen en intercurrerenden genius epidemicus zal bij eene zoodanige behandeling eene hoofdrol moeten spelen. Verder vindt aldaar hare plaats eene beschrijving van endemische epidemische, intercurrerende en sporadische ziektegevallen. Bij eene zoodanige beschrijving dient echter alles onvermeld gelaten te worden, wat van algemeene bekendheid, in alle handboeken over pathologie te vinden is. Het causale verband tusschen ziekteoorzaak en ziektebeeld, de voornaamste ziekteverschijnselen, de met de meest gunstige uitkomsten ingestelde geneeswijze, dienen bij eene zoodanige beschrijving op den voorgrond te treden.

Bijzondere ziektegevallen zullen gevoegelijk het laatst vermeld en zoo noodig afzonderlijk beschreven worden.

Bij de beschrijving van endemische en epidemische ziekten, zullen zoo mogelijk ter sprake dienen gebragt te worden de, omtrent zoodanige aangelegenheden, onder het volk verspreide denkbeelden en c. q. de behandeling.

Evenzeer is het van het hoogste gewigt, de door de inlandsche doekons gevolgde behandelingswijze van verschillende ziekten en gebreken aan den toets van een onbevangen onderzoek te onderwerpen en daaruit, zoo mogelijk, eenige meer bepaalde gegevens af te leiden, omtrent het nog steeds betwist nut voor de praktijk der zoogenaamde inlandsche medicijnen.

Na mijne denkbeelden te hebben uiteengezet omtrent de wijze van bewerking der wetenschappelijke verslagen, neem ik tevens deze gelegenheid te baat de geneeskundigen in Nederlandsch Indie in het algemeen, de meest mogelijke zorg en naauwkeurigheid aan te bevelen, vooral waar het geldt *statistiek*, bij het opmaken van alle in te zenden periodieke stukken.

De verregaande onnaauwkeurigheid van sommige geneeskundigen bij de bewerking hunner dienststukken, vooral fouten in de numerieke opgaven, veroorzaken de grootste moeilijkheden bij het bewerken der door mij aan de Regering in te zenden verslagen.

Ten slotte voel ik mij gedrongen met klem aan te dringen op den behoorlijken tijd van indiening dier verslagen, die voor het administratief verslag uiterlijk op den 15den Januarij en voor het wetenschappelijke uiterlijk op den 15 Februarij blijft vastgesteld. Door eene te late inzending toch dier stukken wordt aan de dirigerende officieren van gezondheid en aan mij de gelegenheid benomen, behoorlijk aan onze verplichtingen, met betrekking tot eene tijdige aanbieding aan de Regering, te voldoen.

Het is mijn ernstige wensch, dat de civiele geneesheeren zich de, in het bovenstaande vervatte, wenken ten nutte maken, bij het uitbrengen hunner verslagen, opdat al dadelijk de eerste steen gelegd worde van het gebouw, dat men in de toekomst hoopt te zullen zien verrijzen.

§ 136. *Verslag van den chef over den G. D.*

R. C. G. D. Stbl. 1827, No. 68, art. 8/12.

Uit de bovengenoemde rapporten en verslagen maakt de chef over den G. D. een algemeen jaarlijksch verslag voor de Regering op.

§ 137. *Geneeskundige certifikaten.*

a. AFGIFTE ONDER EEDE.

Stbl. 1833, No. 23

Alle geneeskundige certifikaten, ten behoeve van personen in dienst van den lande, moeten worden afgegeven onder presentatie van eede.

b. BIJ VERLOF NAAR NEDERLAND.

Stbl. 1866, No. 92.

Moet bovendien de dringende noodzakelijkheid geconstateerd worden.

Miss. 1 Gouv. Sek. 2 Sept. 1863, No. 1967. BB. 1461.

Ambtenaren die zich overgeven aan misbruik van sterken drank mogen in geen geval tot verkrijging van een buitenlandsch verlof worden voorgedragen.

c. BINNENLANDSCH VERLOF.

Miss. 1 Gouv. Sek. 20 Sept. 1866, No. 1939.

In het algemeen behoort aan ambtenaren *Binnenlandsch* verlof te worden verleend, als verwacht kan worden dat zekere tijd met verlof door te brengen, den ambtenaar in de gelegenheid zal stellen, zijne werkzaamheden weder op te vatten.

Cirk. 1ste Gouv. Sek. 20 April 1861, No. 1013½. BB. 1016.

Binnenlandsch verlof wegens ziekte wordt niet verleend dan op een geneeskundig certificaat.

d. HERSTELLINGSOORD.

Cirk. 1ste Gouv. Sek. 20 April 1861, No. 1013½. BB. 1016.

Op het certificaat moet bekend gesteld worden naar welke plaats de lijder zich zal begeven.

Miss. 1ste Gouv. Sek. 16 Sept. 1863, No. 2077. BB. 1465.

Echter wenscht de regering wel mede te werken om den zieken ambtenaar het genot zijner gezondheid, door het verleen van een binnenlandsch verlof te doen terug krijgen, doch aan den anderen kant geen binnenlandsch verlof te verleen naar plaatsen, die verder van de standplaats van den zieken gelegen is dan tot herstel van zijne gezondheid noodig is, met uitdrukkelijken last hieraan indachtig te zijn.

Mogten zich gevallen voordoen, dat *met reden* aan de geloofwaardigheid van eenig geneeskundig certificaat kan worden getwijfeld — wanneer b.v. voor ambtenaren, in koele of warme streken geplaatst, een gelijk of bijna gelijk klimaat elders wordt aangewezen, zonder dat dáár bijzondere hulpmiddelen tot herstel aanwezig zijn: of wel wanneer de *omstandigheden* waarin eenig ambtenaar zich bevindt, aanleiding geven te veronderstellen, dat niet juist de aangewezen herstellingsplaats, bij uitsluiting boven anderen verkieslijk is, dan verlangt de regering dat daarop hare aandacht gevestigd worde, zullende in zoodanige gevallen, van de betrokken geneesheeren, van harentwege, de aangeboden eed kunnen worden gevorderd.

e. VERLENGING VAN VERLOF.

Cirk. Algemeene Sek. 9 Feb. 1866, No. 1113/187. BB. 1790.

De noodzakelijkheid van verlenging van verlof moet gekonstateerd zijn door een geneeskundig certificaat: o.a. aanduidende den tijd van verlenging.

f. ONTSLAG WEGENS ZIEKTE AAN KLERKEN ENZ.

Stbl. 1863, No. 1863, No. 132. — G. B. 8 Jan. 1865 No. 6. BB. 1710.

De bevoegdheid van hoofden van algemeen en gewestelijk bestuur en van de verschillende kollegiën en autoriteiten, om klerken en andere ondergeschikte Europeesche en inlandsche ambtenaren uit hunne betrekking te ontslaan, strekt zich niet uit tot het verleen van zoodanig ontslag op eigen verzoek, anders dan wegens ziekte, die door een geneeskundig certificaat moet gekonstateerd zijn.

g. VOOR OFFICIEREN.

A. O. 1869, No. 14 II.

Geneeskundige certifikaten door partikuliere geneesheeren afgegeven ten behoeve van officieren, militaire ambtenaren enz. moeten door de gewestelijke geneeskundige autoriteit gevisceerd worden.

§ 138. *Aangifte van sterfgevallen en opgenomen lijken in een ziekgesticht.*

G. B. 24 Feb. 1864, No. 22.

Wanneer een sterfgeval heeft plaats gehad in een burgerlijk gasthuis, dan wel een lijk in zulk een gesticht ter begraving is opgenomen, is het hoofd of de bestuurder, benevens een der dienst doende geneesheeren verplicht daarvan binnen 24 uren eene schriftelijke aangifte, ingerigt naar het vastgesteld formulier, aan den ambtenaar van den burgerlijken stand te doen.

In zoodanig geval is geen verlof tot begraving of eene daartoe strekkende verklaring noodig.

§ 139. *Indiening van bescheiden, betrekking hebbende op den civiel geneeskundigen dienst, door hoofden van gewestelijk bestuur.*

Cirk. D. O. E. N. aan H. G. B. op Java en Madura en de buitenbezittingen, 5 Feb. 1867, No. 354. BB. 1947.

Herhaaldelijk worden bij D. O. E. N. stukken ontvangen, die weder aan den chef over den geneeskundigen dienst moeten worden gezonden, hetzij om berigt, konsideratiën en advies, hetzij om gevisceerd te worden.

Ten einde noodeloos geschrijf te vermijden, worden de hoofden van gewestelijk bestuur op Java Madura en de buitenbezittingen verzocht, alle deklaratiën, staten en voorstellen, betrekking hebbende op den civiel geneeskundigen dienst, en

bestemd voor de regering of voor D. O. E. N., in te dienen door tusschenkomst van den chef voornoemd.

§ 140. *Bevolkingsstaten.*

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. op Java 17 April 1849 No. 221.

Ten einde te kunnen voldoen aan het verlangen der regering, uitgedrukt in den kabinetsbrief 9 April 1849, No. 92, zijn de hoofden van gewestelijk bestuur op Java verzocht, in het eerste kwartaal, van ieder jaar, omtrent het afgelopen jaar eene bevolkings staat in te dienen volgens bijgaand model.

Eene naauwkeurige specificatie der verschillende natien wordt zeer gewenscht.

STAAT van de bevolking in de Residentie

on

over den Geneeskundigen Dienst van den 17 Ap

Afdeelingen.	Landaard.	Sterkte der bevolking op 1 Jan. 18			Aantal geborenen.		Aantal overledenen.		
		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen beneden de 12 jaren.	Jongens.	Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen beneden de 12 jaren.
In de geheele Residentie.	Europeanen . .								
	Chinezen . . .								
	Arabieren en Mooren . .								
	Inlanders . . .								
	Te zamen . .								
	Europeanen . .								
	Chinezen . . .								
	Arabieren en Mooren . .								
	Inlanders . . .								
	Te zamen . .								

De Resident,

XVIII

E P I D E M I E Ë N.

§ 141. *Kennisgave van het uitbreken van epidemieën, en indiening van epidemie-rapporten, door met den civiel geneeskundigen dienst belaste geneesheeren.*

Cirk. chef G. D. 22 Aug. 1853, No. 745. BB. 1228.

Bij het uitbreken van epidemieën geeft de met den civiel geneeskundigen dienst belasten geneesheer daarvan onmiddellijk berigt aan den chef over den G. D. (en aan het hoofd van gewestelijk bestuur) met vermelding van haren aard en vorm, hare uitbreiding en de bekende of vermoedelijke oorzaken.

Tevens zendt hij aan den Dir. off. gez. een ziekenrapport van het gebruikelijk model, onverschillig van welken aard de epidemie zij, doch onder dien verstande, dat geen cholera, en pok- en koortslijders enz. te zamen op één rapport worden gebracht doch van ieder dezer ziekten *afzonderlijke* rapporten worden opgemaakt.

Die rapporten worden opgemaakt en ingezonden tiendaags, van 1t/m 10, van 11t/m 20, van 21t/m den laatsten der maand; onverschillig op welke dagteekening de ziekte een aanvang neemt moet de slot dagteekening steeds zijn de 10de, 20ste of laatste dag der maand.

Bij de inzending zijn geleide brieven onnoodig: algemeene bemerkingen omtrent den aard of stand der ziekte, de geneeswijze en vermoedelijke oorzaken, kunnen in de kolom aanmerkingen en bij gebrek aan plaats op de keerzijde van het rapport vermeld worden, of in een verslag als dit noodig wordt geacht.

De dirigerende (of gewestelijk eerstaanwezende) off. van gez. zenden die rapporten aan den chef, in originali of in afschrift zonder geleide missive, tenzij bijzondere beschouwingen zulks noodig maken.

Cirk. chef G. D. 30 Junij 1870, No. 1161.

Onder herinnering aan het in hoofde dezer § voorgeschrevene, worden de geneesheeren met den civiel geneeskundigen dienst belast, uitgenoodigd daaraan stipt te voldoen, daar gebleken is dat meermalen berigten omtrent uitgebroken epidemieën van de regering ontvangen worden, terwijl de geneesheeren ingebreke bleven deswegens te rapporteren.

§ 142. *Indiening van epidemie rapporten door hoofden van gewestelijk bestuur.*

Cirk. chef G. D. aan H. G. B. 1 Nov. 1854, No. 1075. BB, 1229.

Aan den chef over den G. D. de zamenstelling opgedragen zijnde der courant artikelen betreffende volksziekten, worden de rapporten en brieven daarover, welke de hoofden van gewestelijk bestuur aan de regering rigten, in zijne handen gesteld.

Mitsdien worden die hoofden van gewestelijk bestuur, overeenkomstig art. 9 R. C. G. D. (Stbl. 1827, No. 68), verzocht de berigten over volksziekten in denzelfden vorm in te rigten en daarvoor hetzelfde model rapport te bezigen, met in acht-neming van hetgeen hiervoren gezegd is over het afzonderlijk opmaken voor verschillende ziekten alsmede den tijd waarover die rapporten moeten loopen. (Het model epidemie-rapport wordt onder de gedrukten verstrekt).

§ 143. *Berigt omtrent het uitbreken van epidemische of besmettelijke ziekten, door de residenten, aan den chef over den G. D.*

R. C. G. D, Stbl. 1827, No. 68, art. 11.

Indien op eene plaats eene algemeene of aanstekende ziekte mogt ontstaan, zal de resident verplicht zijn zulks dadelijk ter kennis te brengen van den chef over den geneeskundigen dienst, die zich naar eene zoodanige plaats zal begeven, omtrent den aard der ziekte behoorlijk onderzoek doen, met den resident de voorloopige middelen tot wering eener verdere verspreiding der ziekte beramen en dezelve vervolgens met een verslag aangaande de ziekte aan den Gouverneur-Generaal voorstellen. (Zie § 145.)

§ 144. *Overleg van hoofden van gewestelijk bestuur met den chef over den G. D. bij pokkenepidemien.*

Circ. D. O. E. N. aan de Residenten op Java en Madura 7 Januarij 1868, No. 94. BB. 2098.

Bij het uitbreken van *pokkenepidemien* en het nemen van maatregelen daartegen, behooren de residenten op Java en Madura, in overleg te treden met den chef over den geneeskundigen dienst, zoo noodig per telegraaf.

§ 145. *Berigt van hoofden van gewestelijk bestuur aan de Regering, omtrent epidemieën, en den gezondheidstoestand der bevolking in het algemeen.*

G. B. 16 April 1869, No. 27. BB. 2230.

De hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madura geven bij het uitbreken van epidemieën in hun gewest onverwijld daarvan berigt aan de Regering.

En afgescheiden hiervan, na ommekomst van elke maand, berigt omtrent den gezondheidstoestand der bevolking in hunne residentien.

G. B. 17 November 1869, No. 33. BB. 2346.

Ook behooren zij van het uitbreken van gevaarlijke of epidemische ziekten onder de bevolking, onverwijld mededeeling te doen aan het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, onder bekendstelling van hetgeen ter zake is verrigt, en nader behoort gedaan te worden. (Zie § 143.)

§ 146. *Cholera-berigten en rapporten.*

G. B. 21 Julij 1869, No. 5. BB. 2250.

De rapporten bedoeld bij § 145, alsmede die bedoeld bij Stbl. 1853, No. 55, door de hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madura en door die op de buitenbezittingen aan de regering in te dienen zullen, nadat daarvan ter algemeene secretarie het noodig gebruik zal zijn gemaakt, onverwijld aan het departement van onderwijs, eeredienst en nijverheid worden gezonden, om te worden gesteld in handen van den chef over den geneeskundigen dienst, die daaruit zamenstellen en aan het departement van onderwijs, eeredienst en nijverheid indienen zal, maandelijksche verslagen, bevattende zoodanige berigten omtrent de cholera in N. I. als in aanmerking kunnen komen ter inlichting van den gezondheidsraad te Konstantinopel.

De directeur van het D. O. E. N. zendt die verslagen aan de Regering.

Ten overvloede wordt den hoofden van gewestelijk bestuur buiten Java en Madura aanbevolen om bij het verschijnen en heerschen der cholera in hunne gewesten daarvan steeds naauwkeurig te berigten, in de maandverslagen bedoeld bij Stbl. 1853, No. 55.

Circ. D. O. E. N. 4 Maart 1870, No. 2047. BB. 2354.

Het meerendeel der rapporten door de hoofden van gewestelijk bestuur, tot dusverre ingezonden naar aanleiding van het (hier boven genoemd) G. B. 21 Julij 1869, No. 5, is zeer oppervlakkig en onvolledig en voldoet niet aan de bestemming.

Deze rapporten moeten van maand tot maand loopen, en

vergezeld gaan van statistieke opgaven van de aangetaste personen en van de overledenen, herstelden en onder behandeling gebleven lijders, terwijl daaraan moeten worden toegevoegd alle zoodanige inlichtingen als noodig zijn om de eerste ontwikkeling en verdere verspreiding der ziekte te doen uitkomen, welke inlichtingen niet kunnen worden gegeven door de plaatselijke civiele geneesheeren of door de eerstaanwezend officieren van gezondheid.

§ 147. *Leiddraad om bij het ontstaan en de verspreiding van cholera zooveel mogelijk, tot eene juiste kennis daarvan te geraken.*

Circ. Chef G. D. 3 Oktober 1866, No. 1564.

Sedert de jongste verschijning der cholera in Egypte en Europa heeft het geloof aan de niet besmettelijkheid dier ziekte een gevoeligen schok ondergaan.

In het onlangs te Konstantinopel gehouden internationaal congres is de besmettelijkheid der cholera met algemeene stemmen aangenomen.

Zooals bekend is, wordt de cholera niet door contact van den eenen op den anderen persoon overgedragen. Wel wordt echter aangenomen, dat een individu uit eene door cholera besmette streek naar eene andere plaats reizende, en aan cholera-diarrhoea lijdende, in staat is om in die plaats eene epidemie te weeg te brengen.

De theorie van PETTENKOFER, dat de sedes van aan cholera lijdende zieken, in contact komende met in ontbinding verkeerende animale stoffen eene scheikundige omzetting zouden ondergaan, waarvan het choleragift het produkt zoude zijn, vindt vele voorstanders. Zelfs wordt door sommigen aangenomen, dat ook versche dejecties van cholera-lijders besmetting kunnen veroorzaken.

Intusschen bevinden zich hier te lande meerdere wetenschappelijke geneesheeren, die de besmettelijkheid der ziekte blijven ontkennen en daarvoor rationele gronden aanhalen, welke mijns inziens groote waarde hebben. Ook de theorie

van PETTENKOFER, die moeilijk door goed geconstateerde feiten kan gestaafd worden, wordt door hen ontkend.

Bij dat verschil van gevoelen is het de plicht van iederen geneesheer om onbevooroordeeld het zijne te trachten bij te dragen, ten einde de vraag omtrent de al of niet besmettelijkheid op te lossen,

Het is niet zeer moeilijk om na te gaan op welke wijze en langs welke wegen een cholera-epidemie zich in een landstreek of plaats ontwikkelt. Men behoeft daarvoor slechts naauwkeurig na te vorschen, wie het eerst aangetaste individu was, en van daaruit zijne nasporingen te beginnen. Met zorg behoort daarbij onderzocht te worden, of kortelings geleden een of meer personen uit eene besmette landstreek aangekomen waren, of die personen tijdens hunne aankomst aan diarrhoea leden, of zij in contact zijn gekomen met het eerst aangetaste individu, of zij wellicht van hetzelfde privaat gebruik hebben gemaakt, enz.

Thans, nu de cholera op meerdere plaatsen heerscht, is dit onderzoek niet wel mogelijk. Het is intusschen eene bekende zaak, dat eene cholera-epidemie op Java in den Westmoesson pleegt te verdwijnen om veelal weder op nieuw, na het intreden van den droogen moesson, te voorschijn te komen.

Dit tijdstip komt mij voor het best gekozen te zijn, tot het doen van de boven opgegeven onderzoekingen.

Ik heb mitsdien de eer, om die geneesheeren, die in de gelegenheid mogten zijn om eene cholera-epidemie van den aanvang af gade te slaan, dringend aan te bevelen met de meeste zorg alle die nasporingen te doen, die strekken kunnen om meer licht over deze aangelegenheid te verspreiden, en houd mij aanbevolen te goedertijd de vruchten hunner onderzoekingen te mogen vernemen.

Circ. D. O. E. N. 15 Oktober 1870, No. 9050.

De tot heden van de hoofden van gewestelijk bestuur ontvangen cholera-rapporten, bedoeld bij G. B. 16 April 1869, No. 27 BB. 2230 — Zie § 145, en Stbl. 1853, No. 55, hebben geene wetenschappelijke waarde, omdat daarin niet die bijzonderheden worden vermeld, die noodzakelijk worden geacht om tot eene betere kennis van die ziekte te geraken.

Uit dien hoofde is door den chef over den geneeskundigen dienst eene instructie vervaardigd, welke bij de opmaking dier rapporten voortaan als leiddraad zal behooren te worden gevolgd en waarbij voorts is aangegeven wat verrigt moet worden, om bij het ontstaan en de verspreiding der ziekte tot eene juiste kennis daarvan te geraken.

De instructie is bestemd voor hen, die belast zijn met het opmaken dier rapporten en wordt dringend de medewerking van de hoofden van gewestelijk bestuur ingeroepen om van hunnen kant voor de volledigheid dezer rapporten zooveel mogelijk zorg te willen dragen.

INSTRUCTIE

VOOR HET

OPMAKEN DER CHOLERA-RAPPORTEN.

Onder de vele en verschillende epidemieën, die nu en dan op een of meer gedeelten van den aardbol optreden, staat die der Aziatische cholera boven aan: eensdeels door hare bijna algemeene verspreiding, anderdeels door hare ontzettende verwoestingen.

De wetenschap, toegerust met eene rijke ervaring en veelzijdige hulpmiddelen, heeft niets onbeproefd gelaten om tot eenige meer juiste en *zekere* kennis te geraken van deze ziekte, maar ondanks de onvermoeide nasporingen der meest kundige geneesheeren van vroegeren en lateren tijd, ligt over cholera nog altijd een waas van onbekendheid ten opzigte van haar ontstaan, verspreiding, besmettelijkheid, enz.

Het mag dus als een edel doelwit beschouwd worden tot eenige nadere kennis dezer ziekte mede te werken, naar beste vermogen en in zooverre de hulpmiddelen en omstandigheden in deze gewesten zulks veroorlooven.

Moeten wij in verband hiermede nasporingen in streng wetenschappelijken zin beschouwen als tot de pia vota te behooren, — wij kunnen daarin te eer berusten wijl de wetenschap elders in die rigting alles doet, wat in haar vermogen is.

Echter kunnen wij het onze bijdragen tot dit doel door partij te trekken van wat praktische ervaring ons leert of kan leeren.

Zuivere, onvervalschte op onloochenbare daadzaken gegrondveste waarneming kan de strenge studien der wetenschap op waardige wijze ter hulpe komen en ter zijde staan.

Die waarneming strekt zich uit, tot:

1ste HET ONTSTAAN.

Bij aldien zich een geval van cholera voordoet, is het van wezenlijk belang daaraan de meeste opmerkzaamheid te schenken.

Tot heden is zulks in verre het geval niet. Een enkel geval van cholera is naar veler meening van ondergeschikte beteekenis, omdat zoo dikwijls sporadische gevallen zich voordoen zonder dat meerdere personen worden aangetast.

Men vergeet daarbij echter dat het negatieve dikwijls evenveel nut heeft als het positieve voor de wetenschap.

Heerscht cholera epidemisch, dan trekken die enkele gevallen, op nieuw besmette plaatsen, wel de aandacht: ook zonder epidemieën moet dit het geval zijn, omdat iedere epidemie met een eerste geval begint en moet beginnen.

Gevolgelijk acht ik het goed en naauwkeurig waarnemen juist van een eerste geval, op zich zelf staand of niet, van hoog gewigt, en die waarneming is des te gemakkelijker wijl op deugdelijke gronden moet worden aangenomen, dat de ontwikkeling (de uitbarsting) van cholera snel na de besmetting plaats heeft, van het denkbeeld uitgaande dat cholera, zoo niet altijd, toch in sommige omstandigheden, besmettelijk moet worden geacht; zoowel uit een staathuishoudkundig oogpunt als in het belang van mogelijk noodige en nuttige voorzorgsmaatregelen, is het van het grootste belang uittemaken of cholera altijd, somtijds of nooit besmettelijk is.

Ten einde daaromtrent tot eene beslissing te geraken, is het noodig van ieder cholera-geval nota te nemen en te berigten, en moet daarbij worden nagespoord:

- a. Wanneer en waar de lijder ziek geworden is;
- b. Of zich aldaar en te dier tijde andere gevallen van

cholera hebben voorgedaan, en in het affirmatief geval, waar en wanneer zij zijn ontstaan.

c. Nader onderzoek verdienen leeftijd, geslacht, levenswijze en levensomstandigheden, woning, voeding en drinkwater.

Hoe verhiel zich de nieuw aangetaste tot den lijder, door wien hij ziek werd?

Is hij met hem in onmiddellijke aanraking geweest of niet: of slechts in zijn huis of kamer?

2de VERSPREIDING DER CHOLERA.

Doen zich op eenmaal meerdere gevallen van cholera voor en heeft men ten dezen hetzelfde betracht, als sub I is aangeetekend; dan is wenschelijk zoo naauwkeurig mogelijk na te gaan:

a. De aard en gesteldheid van den bodem;

b. De onderlinge verhouding en ligging der woningen, vooral in verband tot de meerdere of mindere opeenhooping.

c. Het onderling verkeer der aangetaste personen: b. v. met zeevarende of andere, die welligt van een plaats komen, waar cholera heerschte;

d. De rigting der heerschende winden en stroomende rivieren, in verband tot de verspreiding;

e. Hoedanig gehandeld is met het uitbraaksel en de stoelontlastingen der cholera-lijders en met de door deze uitwerpselen verontreinigde kleeding;

f. Welke voedingsmiddelen worden gebruikt, en waar die zijn aangeschaft, b. v. het gebruik van sommige vischsoorten, garnalen, oesters of andere schelpdieren, onrijpe vruchten, enz.; welk drinkwater wordt gebezigd, en van waar dit verkregen is, en of dit gezuiverd of ongezuiverd wordt genomen.

g. Hoeveel tijd er is verlopen sedert de nieuw aangetaste zich bij een, door cholera aangetasten of wel van eene besmette plaats aangekomen, persoon heeft bevonden of zich met dezen in aanraking bevond;

h. Als meerdere personen in ééne woning worden aangetast, hoe verhiel zich ten opzichte van het gemeenschappelijk gebruik van slaappleatsen en latrine's;

- i. Hoe verhouden zich geslacht, leeftijd en armoede tegenover verspreiding der ziekte;
- j. Wijken klimaat, heerschende winden, droogte of regen af van wat men ten dezen regel kan noemen;
- k. Welk is het heerschend jaargetijde;
- l. Heerschen er te gelijktijd epizoötiën (veeziekten) en van welken aard.

Wanneer deze punten met zorg en naauwkeurigheid worden nagespoord, zal het voorgestelde doel op eene voor onze hulpmiddelen voldoende wijze worden bereikt.

Dat plotselinge sterfgevallen zoowel tijdens het heerschen van cholera-épidemieën als ook zonder dat, onder de rubriek dier ziekte worden gerangschikt, zonder daarmede in eenig opzigt in verband te staan, is een algemeen bekende daadzaak.

Het wordt daarom niet overbodig geacht hier in herinnering te brengen de hoofdverschijnselen der cholera, waardoor zelfs leeken in staat zullen zijn met vrij groote zekerheid, die ziekte te erkennen.

Men lette daarbij op de volgende verschijnselen: na eenige voorboden, als; een gevoel van onwel zijn, misselijkheid, braking, buikrommeling, diarrhoea, enz., of wel plotseling, worden de lijders aangetast door een aanval van cholera, waarvan de voornaamste verschijnselen bestaan in braking, rommeling en krampen in de buik, gevolgd door zeer menigvuldige en kopieuse stoel-ontlastingen van op rijstwater gelijkende stoffen, hevige dorst, bleek ingevallen gelaat, eigenaardige zwakke holle stem, koude tong, koude uitademing, zeer verminderde of geheel gestoorde urine-lozing, koude, vaak met profuus zweet bedekte huid, die er gerimpeld uitziet en waarvan een gevormde plooi zeer langzaam verdwijnt, hevige krampen in buik en vooral kuit, groote rusteloosheid, blaauwachtige kleur van het ligchaam, snelle uitputting en in vele gevallen spoedige dood.

Het wordt overbodig geacht in nadere omschrijving te treden; voor den wetenschappelijk gevormden geneesheer is zulks onnoodig, voor den leek het bovenstaande voldoende, om bij het voorhanden zijn van alle of vele der bovenstaande ver-

schijnselen tot de konklusie te komen, dat men met cholera te doen heeft.

Hoe wenschelijk het ook wordt geacht, om op alle boven aangehaalde punten zijne bijzondere aandacht te vestigen, verlieze men niet uit het oog, dat het naauwkeurig waarnemen van enkele punten zijn nut heeft.

Wenschelijk is het, dat geneesheeren hunne waarnemingen met eigen opmerkingen verrijken, en al dat geene bekend stellen, wat ter zake van belang wordt geacht.

BIJVOEGSEL EN VERBETERINGEN.

- § 1. In deze § is de *Veeartsenijdienst* genoemd, als tot den Civiel Geneeskundigen Dienst te behooren. Dit is echter slechts in zooverre het geval, dat civiele veeartsen gehouden en aangeschreven zijn om, indien door den chef over den Geneeskundigen Dienst of de Dirigerende Officiëren van Gezondheid inlichtingen gevraagd worden, het wetenschappelijk gedeelte van den veeartsenijdienst betreffende, de veeartsen verplicht zijn daaraan onmiddellijk gevolg te geven. (*Miss. D. O. E. N. aan den Chef over den G. D. dd. 24 Maart 1871, No. 2342.*)
- § 20. Staatsblad 1821, No. 21a, moet zijn 20a.
- § 40. Bij Staatsblad No. 28 van 1871 is nader bepaald, dat de voorzieningen, voorgeschreven bij ordonnantie van 27 December 1869 (Staatsblad 122), zoolang daaromtrent geene nadere bepalingen zijn afgekondigd, alleen van toepassing zijn op *Veetyphus*.
- § 50. G. B. 15 Nov. 1863. No. 1498, moet zijn: G. B. 15 Nov. 1863, No. 10. BB. 1498.
- § 66. Het regt op de verhooging, bedoeld bij Stbl. 1865, No. 74,) gaat in van het tijdstip dat het traktement van f 30's maands wordt toegelegd, dan wel zoo dit reeds genoten wordt, van het tijdstip dat de belanghebbenden, in het genot van dat traktement bevestigd worden.

Pag. 68. Art. 7. Stbl. 1831, No. 48*c*, moet zijn. 48*a*.

" 9. , " " 58*d*, " " 48*d*.

Pag. 69. 6de *b* bij te voegen: G. B. 24 Februarij 1852, No. 23.

§ 80. Bij G. B. 4 April 1871, No. 68, is als vervolg op G. B. 15 September 1870, No. 59 (bladz. 97) bepaald, dat het voor de verpleging van lepralijders bescheiden personeel, bij de daartoe bestaande inrigtingen in de residentien *Menado*, *Palembang*, *Riouw*, en de assistent-residentie *Benkoelen*, ook gedurende het jaar 1871 op den bestaanden voet zal worden in dienst gehouden.

§ 107. Art. 42, moet zijn: 24.

Omtrent het opmaken van de *verantwoording van geneesmiddelen*, en het *overnemen* en *overgeven van diensten* zijn voorstellen in behandeling.

BLADWIJZER VAN IN DIT WERK BEHAN- DELDE BEPALINGEN.

A.

Staatsblad voor Nederlandsch Indie.

Jaar	Nummer.	§	Blad.
1820	16	27	33
"	17	62-67	62-64
"	39	3	2
1821	20 α	20-27-116	23-32-148
"	23	68	67
1825	9	21-23-45	24-27-47
1827	68	Hierachter gespecificeerd opgenomen.	
"	110	61	60
1829	51	18	20
1831	48	62	61
"	" <i>a-b</i>	68	67
"	" <i>a-c-d</i>	68	68
"	" <i>e-f</i>	68	69
"	" <i>e-g</i>	67	64
"	56	Algemeen Regl. van Adminis- tratie der Landmagt	103-104
1832	9	19	21
1833	23	137	168
"	72	78	93
1838	22	105	135
"	" Bijlage.	106	136
1847	53	84	100

Jaar.	Nummer.	§	Bladz.
1850	12	26	32
1851	27	99	126
1852	58	13	16
1853	68	14	17
"	99	14	17
1854	10	76	91
"	48	36	38
1856	7	47	48
"	70	55-57	56
1857	7	15	18
"	83	39	40
1859	73	134	164
1862	58	110	145
"	67	13	17
1863	53	111	146
"	132	137	169
1864	24 ¹	6	13
"	96	111	146
"	184	59-66	57-63
1865	74	66	63
"	107	18	20
"	133	66	64
1866	51	84	101
"	92	137	168
"	127	1	1
1867	4	54-57-65	55-56-63
"	87	65	63
"	123	66	64
"	125	66	63
"	172	21-110	25-145
1869	122	40	40
"	123	41	43
1870	104	21	24
1871	9	33	37
"	28	Bijv.	185

Nederlandsch Staatsblad.

1865	59	3-4	2
------	----	-----	---

INDISCH STAATSBLAD 1827, No. 68.

(Reglement op den Civiel Geneeskundigen Dienst.)

Art.	§	Bladz.	Art.	§	Bladz.
1	17	18	29	107	143
2	17	19	30	107	143
3	17	19	31	107	142
4	3	2	32	109	144
5	17	19	33	109	144
6	17	19	34	110	145
7	17	19	35	110	145
8	136	168	36	110	145
9	17	19	37	110	145
10	17-109	19-144	38	107	143
11	143	176	39	108	143
12	136	168	40	108	143
13	18	20	41	108	143
14	19	21	42	28	34
15	—	—	43	28	34
16	19	21	44	28	34
17	2	1	45	28	34
18	3	2	46	28	35
19	130	158	47	28	35
20	vervallen Zie § 115	148	48	133	163
21	114	147	49	63	62
22	113	147	50	133	163
23	110	144	51	134	163
24	107	142	52	28-135	35-164
25	107	142	53	28	35
26	vervallen Zie § 110	145	54	28	35
27	107	142	55	118	150
28	107	143	56	—	—

B.

BIJBLAD OP HET STAATSBLAD VAN NEDER- LANDSCH INDIE.

Nummer	§	Bladz.	Nummer	§	Bladz.
11	85	101	1080	20	23
24	99	127	1105	114	147
43	48	48	1141	62	62
107	35	38	1146	25	31
126	132	162	1148	78	94
139	83	99	1164	61-62	61-62
154	132	162	1169	131-133-134	158-163-164
238	53	55	1185	85	101
241	77	92	1209	49	49
278	25	31	1228	141	174
315	12	16	1229	142	175
387	85	101	1230	61-70	62-75
433	25	30	1249	10	15
440	87	102	1255	90	105
455	86	102	1308	83	100
529	62	62	1327	62	61
684	94	118	1356	100	130
749	8	14	1364	78	95
751	58-66	57-64	1434	22	27
775	78	94	1441	39	40
789	56	56	1461	137	168
809	14	17	1465	137	169
866	123	152	1498	50	49
868	117	149	1517	126	152
894a	132	162	1562	73	88
971	79	95	1584	76	90
1016	137	168	1620	7	13
1072	78	94	1630	78	95

Nummer	§	Bladz.	Nummer	§	Bladz.
1695	119	150	2098	144	176
1710	137	169	2114	120	151
1715	80	96	2126	121	151
1727	133	163	2194	80	20
1740	38	39	2228	122	151
1779	62	62	2250	146	177
1790	137	169	2253	72-75	86-89
1796	76	90	2276	61-62-75	61-62-89
1862	62	62	2330	42-145	45-176
1935	50-59	50-57	2231	119	150
1939	137	168	2334	69-75-85	69-89-102
1947	139	170	2346	42-145	45-177
1964	37-42	39-45	2348	75	88
1991	81	98	2349	42	45
2081	76	91	2354	146	177

C.

GOUVERNEMENT'S BESLUITEN.

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Pag.
1823	3 September	9	20	23
1828	12 Maart	17 art. 53	21	26
"	2 December	9	117	149
1836	13 Julij	1	85	101
"	26 November	12	62	61
1847	2 September	2	14	17
1848	18 Februarij	6	77	92
"	30 Julij	29	62	61
1849	2 Januarij	22	53	55
1850	22 "	8	94	118
1851	11 Maart	15	85	101
1852	24 Februarij	23	60-72-Bijv.	60-86-185
"	9 April	15	25	31
"	16 "	3	17	19
"	15 Julij	1	90-91	105-107-109-
"	25 November	1	25	31 [111
1853	3 Maart	1	76	90
"	20 September	7	25	30
1855	18 Januarij	4	35	38
"	2 Augustus	8	73	88
"	11 November	11	7	13
1856	1 Oktober	29	112	146
"	5 November	6	48	48
1857	24 Januarij	5	91	107-108-109-111- 112-113-114
"	22 Mei	4	91	113
"	16 Junij	32	91	108

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Pag.
1857	16 Junij	46	91	113
"	15 Julij	24	60	60
"	10 September	16	58	57
"	24 November	38	91	111
1858	20 April	17	91	108
"	7 Junij	1	24	28
"	30 Augustus	57	62	61
1859	2 Junij	29	91	109
"	5 Junij	5	8	14
"	26 September	22	91	110
"	11 Oktober	25	91	108
"	13 Oktober	45	56	56
1860	25 April	38	123	152
"	2 Mei	22	79	95
"	1 Augustus	1	38	39
"	1 Oktober	2	111	146
1861	27 Maart	60	91	109
"	6 Mei	17	91	112
"	21 Mei	9	91	108
"	24 Junij	37	91	114
"	27 Julij	30	78	94
"	28 Julij	32	91	109
"	30 Augustus	24	114	147
"	31 "	3	20	23
"	3 November	4	91	113
1862	12 Maart	40	25	31
"	26 Junij	18	49	49
"	7 Augustus	57	91	115
"	20 September	50	91	116
"	17 December	32	62	61
1863	24 Maart	3	91	110
"	13 Julij	15	112	146
"	24 "	13	22	27
"	4 Augustus	9	62	62
"	15 November	10	50-B.	49-185
1864	14 Januarij	11	12	152
"	9 Februarij	3	91	115
"	24 Februarij	22	138	170
"	11 Mei	19	91	115
"	28 "	17	91	108

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Pag.
1864	10 Julij	16	73	88
"	20 Julij	32	91	109
"	12 Oktober	59	91	115
1865	8 Januarij	6	137	169
"	18 Februarij	8	38	39
"	17 Maart	11	91	116
"	19 Julij	17	91	115
"	22 Augustus	58	62	62
"	6 September	50	119	150
"	29 "	11	80	96
"	15 November	32	38	39
1866	9 Februarij	10	76	90
"	14 "	3	91	111
"	18 Julij	19	91	113
1867	3 April	1	37-42	39-45
"	12 Mei	5	38	39
"	25 Julij	7	2-3-9	1-2-15
"	25 November	4	76	91
1868	13 Mei	24	19	21
1869	9 Maart	9	110	145
"	16 April	27	42-145	45-176
"	22 "	11	91	112
"	23 "	28	119	150
"	4 Julij	15	60	60
"	12 "	4	91	112
"	19 "	7	91	109
"	21 "	5	146	177
"	17 November	33	42-145	45-177
"	27 December	11	42	45
1870	4 Januarij	4	112	146
"	1 April	15	91	109
"	3 "	27	91	112
"	15 September	7	91	115
"	15 "	59	80	97
"	29 November	14	28	35
"	20 December	9	111	146
1871	19 Januarij	30/31	5	12
"	4 April	68	B.	186

D

DIVERSE BEPALINGEN.

a. *Resolutien.*

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Bladz.
1817	7 Maart		19-20	21-23
"	11 Julij		20-21-44-89	23-26-46-104
1820	11 April	10	27	33
1824	24 Februarij	20	77	91
"	16 November	12	23	27
1825	22 Februarij	5	21	24
1829	13 November	12	11	15
1830	18 Maart	19	22-67	27-67
1831	22 Augustus	45	69	69

b. *Besluit van Kommissarissen-Generaal.*

1828	12 Maart	17	67	66
	art. 44 en 45.			

c. *Apostillaire dispositie van den G. G. van N. I.*

1854	2 November	XXVII	62	62
------	------------	-------	----	----

d. *Missive's (en circulaires) van Gouvernements-Sekretarissen.*

1849	29 Januarij	322	132	162
1851	19 Augustus	2281	12	16

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Bladz.
1853	11 Februarij	402	132	162
"	14 Maart	671	132	162
1855	27 Junij	1075	87	102
1856	7 Julij	1269/1270	85	101
1857	20 Maart	702	132	162
1857	20 April	997	83	99
1859	21 Julij	1625	58	57
1861	20 April	10136	137	168
1862	20 Januarij	154	78	94
"	16 April	936	85	101
"	27 Junij	1566	132	162
"	15 September	2207	10	15
1863	7 Januarij	54c	78	95
"	2 September	1967	137	168
1865	23 Oktober	2095	133	163
1866	9 Februarij	1113/187	137	169
"	27 Mei	1095	90	107
"	20 September	1939	137	168
1868	11 December	2205	18	20
1871	3 April	560	132	162

e. Van het Departement van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid.

1867	5 Februarij	354	139	170
1868	7 Januarij	94	144	176
"	5 Maart	1291	120	151
"	22 April	2253	121	151
"	12 Oktober	6600	115	148
1869	22 Januarij	491	32	36
"	10 Maart	1970	71	86
"	29 April	3383	69	69
"	31 Julij	5919	72	86
"	13 November	9615	61	61
1870	4 Maart	2074	146	177
"	15 Oktober	9050	147	179
"	23 December	10966	64	63
1871	12 Januarij	290	82	99
"	24 Maart	2342	B.	185

f. Van den Procureur Generaal bij het Hoog-Geregtshof van Nederlandsch Indie.

1852	26 Februarij	620/638	78	94
------	--------------	---------	----	----

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Bladz.
1852	23 September	1897/2756	78	94
1863	27 Maart	509/1012	100	130
1866	26 Augustus	1335/3115	85	102
1867	13 Mei	968/1901	81	98

g. Van den Chef over den Geneeskundigen Dienst.

1849	17 April	221	140	171
1852	22 Januarij	55	86	102
1853	22 Augustus	745	141	174
1854	1 November	1075	142	175
1856	15 Mei	515	61-70-71	61-75 86
"	20 Augustus	813	71	84
"	1 December	1114	71	84
1857	30 April	428	133	163
1861	6 Februarij	147	61	61
"	27 Maart	316	71	84
"	13 November	1345	131-133-134	158-163-164
1865	19 Augustus	1234	135	164
1866	30 Januarij	167	46	48
"	7 Junij	891	52	54
"	7 "	892	62	62
"	28 Augustus	1385	51	52
"	22 September	1502	129	155
"	3 Oktober	1564	147	178
"	23 November	1861	50-59	50-57
1867	30 Januarij	223	26-62	32-62
"	27 Februarij	347	85	102
1868	20 Oktober	1855	115	148
1869	9 Februarij	284	127	153
"	23 December	2559	75	88
1870	16 Junij	1704	62	62
"	30 "	1161	141	175
1871	7 Januarij	47	63	63

h. Van het Departement van Binnenlandsch Bestuur.

1869	12 Maart	1533	122	151
------	----------	------	-----	-----

i. Van het Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

1857	24 April	769/953	83	100
------	----------	---------	----	-----

Jaar.	Dagteekening.	Nummer.	§	Bladz.
-------	---------------	---------	---	--------

j. Van het Departement van Finantien.

1862	6 Februarij	1241	25	31
------	-------------	------	----	----

k. Van de Algemeene Rekenkamer.

1864	15 Junij	4519/a	62	62
------	----------	--------	----	----

l. Regeringsalmanak.

1871	Pag. 307.		34	37
------	-----------	--	----	----

m. Reglement van strafvordering voor de raden van Justitie op Java en Madura.

Art.	35. 36 en 37	92	117
"	83	92	118
"	148	95	119

n. Reglement op de uitoefening der Politie, de burgerlijke regtspleging en de strafvordering onder Inlanders en daarmede gelijkgestelde personen op Java en Madura.

Art.	17, 19, 20 en 42	96	119-120
"	295 en 296	101	130-131

o. Reglement van Administratie voor de Landmagt in N. I. (Staatsblad 1831, No. 56).

Art.	493	103	132
"	494 en 495	104	134

p. Reglement op den dienst der Genie en Sappeurs.

Art.	149, 150, 151, 153, 155, 158, 159 en 160	88	103-104
------	---	----	---------

q. Reglement op den Civiel Geneeskundigen Dienst.

Zie Staatsblad 1827, No. 68, bladz. 189.

r. Reglement op de uitoefening der Koepokinenting.

Zie § 67, pag. 64.

s. Reglement tot wering der schadelijke gevolgen welke uit de prostitutie voortvloeijen.

Zie § 90, pag. 105.

t. Reglement van keuring voor den schutterlijken dienst.

Zie § 105 en 106, pag. 135 en 136.

u. Algemeene order voor het Leger.

1869, No. 14 II, § 137, pag. 170.

GEBEZIGDE VERKORTINGEN.

R. C. G. D.	Reglement op den Civiel Geneeskundigen Dienst.
G. B.	Gouvernements-besluit.
BB.	Bijblad op het Staatsblad van N. I.
H. G. B.	Hoofden van Gewestelijk Bestuur.
G. D.	Geneeskundige Dienst.
D. O. E. N.	Departement van Onderwijs Eeredienst en Nijverheid.
W. B.	Wetten en Besluiten.
	enz.

ALPHABETISCH REGISTER.

A.

§		Pag.
130	<i>Aanteekeningen</i> — betreffende den C. G. D. aan te houden door alle personen die tot de geneeskundige praktijk zijn toegelaten	158
131	<i>Agenda</i> — aanhouden van — en model	158
2	<i>Akte van toelating</i> — tot uitoefening van den civiel geneeskundigen dienst	2
3	" " " — wordt niet verleend dan na het visëren der getuigschriften door den chef G. D. of na afgelegd examen, volgens de Nederlandsche wet	2
3	" " " — zegel	2
6	" " " aan eervol ontslagen off. van gezondheid.	13
21	<i>Ambtenaren</i> — vrije geneeskundige behandeling van — te Batavia	24
23	" id. id. — id. buiten Batavia	27
22	" id. id. id. van — en geemploijeerden van het marine-etablisement te Soerabaija	27
103-104	" en geemploijeerden — opnemen ter verpleging in militaire zieken-gestichten	132-134
111	" kosteloze verstrekking van geneesmiddelen uit 's lands voorraad	146
110	" op recepten voor — hunne betrekking vermelden	145
103	" <i>inlandsche</i> — opnemen ter verpleging in militaire zieken-gestichten	133
107	<i>Apotheken</i> — inrigting	142
109	" — Inspektien over —	144

§		Pag.
113	<i>Apotheken</i> — deelgenootschap van genees- of verloskundi- gen in — verboden	147
7	<i>Apothekers</i> — toelating van	13
4	" examina van —	5
4-13	" eed — van	6-16
4	" hulp en leerlingen — examina van —	5
108	" " " aannemen van door apothekers .	143
112	" stads — rekeningen, verifikatie door de plaats. komm. van geneesk. ond. en toev. en den chef over den G. D.	146

B.

§		Pag.
25-84	<i>Bannelingen</i> — geneeskundige behandeling van — .	30-100
88	" — onder militair beheer —	103
103	" — opnemen en verpleging in militaire zieken-gestichten	132
101	<i>Beëediging</i> — van geregteijk geneeskundige verkla- ringen	130
21	<i>Behoeftigen</i> — wie als zoodanig moeten beschouwd worden —	25
103	" opnemen en verpleging in militaire zieken- gestichten	132
21-77	" id. id. in civiele zieken-gestichten	26-91
21-22	" geneeskundige behandeling van — door stadsgeneesheeren	25-27
25	" id. id. door partikuliere geneesheeren belast met den C. G. D.	30
110	" op recepten voor — het nummer van het certifikaat hunner behoefteigheid in te vullen .	145
100	<i>Beklaagden</i> — geneeskundig onderzoek van — op krank- zinnigheid	130
130	<i>Berigten</i> — betreffende den C. G. D. — in te dienen door alle personen, die tot de geneeskun- dige praktijk toegelaten zijn	158
139	<i>Bescheiden</i> bestreffende den C. G. D. — wijze van in- dienen door H. G. B.	170
130	<i>Besmettelijke ziekten</i> — uitbreken van — alle personen die tot de geneeskundige praktijk zijn toegela- ten behooren dadelijk berigt te geven van het .	158

§		Pag.
1	<i>Bestuur over den C. G. D.</i>	1
140	<i>Bevolkingsstaten</i> — indiening van door H. G. B. aan chef G. D.	171
140	" model	172
131	<i>Brievenboek</i> — aanhouden van —	158

C.

17	<i>Chef van den G. D.</i> — toezigt op de uitoefening van den C. G. D. en verdere pligten.	18
136	" " " " " jaarlijksch verslag van den	168
143-144	" " " " " overleg met H. G. B. bij epi- demieën	176
77	<i>Chineesch Hospitaal</i> te Batavia.	91
"	" " " " Samarang	92
129	<i>Chirurgische instrumenten</i> — afkeuring van (proces-ver- baal)	155
146	<i>Cholera</i> — berigten en rapporten over	177
147	" leiddraad om bij het ontstaan en de versprei- ding van — zooveel mogelijk tot eene juiste kennis daarvan te geraken	178
147	" rapporten — Instructie voor het opmaken van	180

D.

26	<i>Daggelden</i> — enz. voor in kommissie reizende civiele geneesheeren	32
"	" <i>deklarationen</i> van — voor reizen in het belang der zieke bevolking, afzonderlijk opmaken	32
62	" <i>deklarationen</i> van — moeten door den chef G. D. gevisceerd worden	62
62	" en transportmiddelen voor opzieners der vaccine	61
61-62	" <i>deklarationen</i> van — van opzieners der vaccine —	61-62
10	<i>Diploma</i> — wie dat uitreikt	15
8	" — van buitenlandsche akademieën	14
17	<i>Dirigerende off. van Gez.</i> — toezigt van — op de uit- oefening van den C. G. D.	19
18	" " " " presidéren de plaatselijke komm. van G. O. en T.	20
24	" " " " verhouding tegenover stadsge- neesheeren	28
103	<i>Djaijang-Secars</i> — opnemen ter verpleging van — in militaire ziekengestichten	133

		Pag.
53	<i>Doktors Djawa</i> — opleiding te Batavia	55
54	" aanstelling en plaatsing	55
55	" toezigt op —	56
56	" inkomen	56
57	" onderstand	56
58	" reiskosten	57
59	" verstrekking van een medicijnkist	57
—	" vaccineurs. (Zie <i>vaccinateurs</i>)	—
96	<i>Dorpshoofden</i> — plicht van — in geregtelijke geneeskundige gevallen	119
103	<i>Dragonders</i> (der lijfwachten) — opnemen ter verpleging in militaire ziekingestichten	133
21	<i>Drenkelingen</i> — te Batavia	26
22	" " Samarang	27
84	<i>Dwangarbeiders</i> — geneeskundige behandeling —	100
85	" " keuring	101
86	" " wekelijksche inspektie	102
87	" te Tjilatjap	102
88	" onder militair beheer	103
78	" krankzinnige — na herstel naar hunne strafplaats terug zenden	95
103	" opnemen ter verpleging in militaire ziekingestichten	133

E.

4-11	<i>Eed Geneeskundige.</i>	6-15
12	" " officieren van gezondheid vrijgesteld van den —	16
13	" " voor apothekers	16
4	" " " (hulp- en leerling —)	6
4	" " " vroedvrouwen	6
15	" " afleggen van — vóór het aanvaarden der betrekking	18
4	<i>Examina</i> — in genees-, heel- en artsennijmengkunde — volgens de Nederlandsche wet	2
5	" voor verloskundigen blijven op den ouden voet.	12
5	" waar zij worden afgenomen en zamenstelling der — kommissien	12
9	" afnemen van — aan vreemdelingen	15

§		Pag.
27	<i>Epidemieën</i> kennisgave van het uitbreken van — door plaatselijke heelmeeesters	33
28	" " " " " — " officieren van gezondheid	35
141	" " " " " — " geneesheeren met den civiel geneeskundigen dienst belast	174
143	" " " " " — " H. G. B. aan den Chef over den G. D.	176
145	" " " " " — " H. G. B. aan de Regering en D. O. E. N.	176
135	" — de denkbeelden daarover bij de bevolking nasporen, evenzeer als hare daarbij gebezigde geneesmiddelen en gevolgde geneesmethoden	167
141	" <i>rapporten</i> , indienen van —	174
142	" " " " — door H. G. B.	175
123	" wijze van verstrekking van geneesmiddelen aan de bevolking in —	152
121	" aanvraag van geneesmiddelen per telegraaf bij —	151
144	" van <i>pokken</i> — overleg van H. G. B. met den Chef over den G. D.	176
67	" van <i>pokken</i> — kennisgave door wijkmeesters	66-67
	<i>Epizootieën</i> Zie <i>Veeziekten</i> .	

F.

G.

76	<i>Gadok</i>	90
84	<i>Gecondemneerden</i> — geneeskundige behandeling van —	100
85	" " " keuring van —	101
133	" specificatie van — op de ziekenrapporten.	163
103	" opnemen ter verpleging in militaire zieken-gestichten	132
89	<i>Gegijzelden</i> geneeskundige behandeling van —	104
11	<i>Geheimhouding</i> — van geneeskundigen, in zaken hun vak betreffende	16
13	" van apothekers in id. id.	16
95	" bij geregtelijke zaken	119

§		Pag.
137	<i>Geneeskundige Certifikaten</i>	168
" a	" " afgifte onder eede	168
" b	" " voor verlof naar Nederland	168
" c	" " voor binnenlandsch verlof	168
" d	" " aan te wijzen herstellingsoord	168
" e	" " voor verlenging van verlof	169
" f	" " voor ontslag, wegens ziekte, aan klerken	169
" g	" " voor officieren van het het leger, te viseren door de gewestelijke geneeskundige autoriteit	170
"	<i>eed. Zie Eed.</i>	
50	<i>Geneesmiddelen</i> verstrekking aan, en verantwoording van — door geëxamineerde inlandsche vroedvrouwen	49
59	" id. id. Ds. Djawa	57
107	" voorraad en bewaring in de apotheken	142
110	" voorschrijven en afleveren —	144
111	" kosteloze verstrekking	146
114	" bereiden en leveren van — door genees-, heel- en verloskundigen	147
115	" verbod aan civiele geneesheeren en Ds. djawa — uit 's lands voorraad voor partikuliere praktijk te bezigen	148
116	" verstrekking uit 's lands voorraad, door plaatselijke heelmeeesters	148
117	" id. id., voor partikuliere praktijk, door officieren van gezondheid	149
118	" verstrekking van — uit den militairen voorraad aan op 's lands kosten verpleegd wordende personen, door officieren van gezondheid	150
119	" verstrekking aan gezagvoerende ambtenaren.	150
120	" aanvraag van — in triplo op te maken —	151
121	" " — per telegraaf	151
123	" wijze van verstrekking bij epidemieën	152
124	" voor gevangenen, gegijzelden en bannelingen	152
126	" verstrekking van — aan de gouvernementsmarine	152
127	" verstrekking van — aan de brigades der militaire verkenningen	153
128	" verstrekking van — uit den voorraad D. O. E. N. aan andere Departementen	153

§		Pag.
129	<i>Geneesmiddelen</i> afkeuring van — (model proces-verbaal) .	155
25	<i>Gepensioneerden</i> — officieren van het leger — vrije geneeskundige behandeling door, met den C. G. D. belaste partikuliere geneesheeren	31
25	„ <i>burgerlijke</i> — geen aanspraak op vrije geneeskundige behandeling	31
98	<i>Geregteijk scheikundige onderzoeken</i> leiddraad tot het opmaken van proces-verbaal bij —	124
99	„ „ „ <i>tarief</i> van deklarie- gelden	126
	„ <i>geneeskundige dienst</i>	117
101	„ „ <i>verklaringen</i> beëdiging van — .	130
97	„ „ <i>schouwing</i> — leiddraad tot het opmaken van visum repertum .	120
76	<i>Gestichten Gezondheids-</i>	90
„ a	„ „ Gadok	90
„ b	„ „ Sindanglaja	90
77	„ <i>Stedelijke</i> —	91
„ a	„ „ Chineesch hospitaal te Batavia .	91
„ b	„ „ „ „ Samarang .	92
79	„ gesticht te Petjarongan. Nadere regeling. .	95
80	„ <i>Lepra</i> —	96
B.	„ „ — nadere bepaling	185
20	<i>Gevangenen</i> geneeskundige behandeling door stadsgeneesheeren	24
84	„ „ „ door officieren van gezondheid en met den C. G. D. belaste andere geneesheeren	100
85	„ geneeskundige keuring van —	101
103	„ <i>Europeanen</i> — opnemen ter verpleging in een militair ziekesticht	133
81	<i>Gevangenen</i> — bevordering der hygiene in —	98
82	„ toepassing van het systeem MOULÉ	99
83	„ stroomend water in —	99
19	<i>Gezondheidsbrief</i>	22

H.

103	<i>Hoofden Inlandsche</i> opnemen ter verpleging in militaire ziekestichten.	133
-----	--	-----

I.

135	<i>Inlandsche geneesmiddelen en geneesmethoden</i> onderzoek naar —	167
25	" <i>rekruten</i> voor het leger, keuring van — door partikuliere geneesheeren belast met den C. G. D.	31
27	<i>Instructie</i> voor plaatselijke heelmeeesters	32
68	" " <i>inlandsche</i> hoofden en vaccinateurs	67
50	<i>Instrumenten</i> verstrekking aan inlandsche vroedvrouwen	49
59	" " " <i>Ds. Djawa</i>	57
129	" <i>afkeuring</i> van —	155

K.

122	<i>Kinaboom</i> — aanbeveling om den — te verspreiden	151
—	<i>Koepokinenting</i> — reglement op de — Zie <i>Vaccine</i>	—
18	<i>Kommissien</i> plaatselijke — van geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt	20
18	" <i>id. id.</i> — voorziening bij aftreding van den Dir. off. van Gezondheid	20
19	" <i>id. id.</i> — hare pligten en diensten	21
132	<i>Korrespondentie</i> — voorschrift in acht te nemen bij —	162
78	<i>Krankzinnigen</i> — bepalingen betreffende hunne opname en verpleging in ziekengestichten	93

L.

107	<i>Laboratorium scheikundig</i> — verpligting tot het aanhouden van — in burgerlijke apotheken	143
80	<i>Lepra-gestichten.</i>	96
B.	" " <i>nadere</i> bepaling	186
138	<i>Lijken</i> — aangifte van opgenomen — in ziekengestichten	170

M.

50	<i>Medicijn-kist</i> — verstrekking aan geëxamineerde inlandsche vroedvrouwen	49
59	" <i>id.</i> aan Ds, Djawa	57
119	" <i>id.</i> aan gezagvoerende ambtenaren	150
126	" <i>id.</i> aan de gouvernementsmarine	152

§		Pag.
94	<i>Militaire geneeskundigen</i> — in zaken van burgerlijke strafvordering	118
103-104	" <i>hospitalen</i> — opnemen ter verpleging, van burgerlijke zieken in —	132/134
91	" " id. id. van prostituë's	110-115 [116]
127	" <i>Verkenningen</i> — verstrekking van geneesmiddelen aan brigade's der — door civiele geneesheeren	153
82	MOULÉ — <i>Systeem van</i> — toepassing in gevangenissen .	99

N.

O.

28	<i>Officieren van Gezondheid</i> belast met den C. G. D. omschrijving hunner diensten	34
29	" " " hunne reizen zijn spoedreizen	35
117	" " " geneesmiddelen ten behoeve hunner partikuliere praktijk	149
84	" " " geneeskundige behandeling van gevangenen, bannelingen en veroordeelden	100
32	" " " mutatiestaat ,	36
118	" " " verstrekking van geneesmiddelen uit 's lands voorraad door — aan op 's lands kosten verpleegde personen	150
4	" " " verhouding tot de Nederlandsche Wet, regelende de bevoegdheid tot uitoefening der geneeskundige praktijk	10
20	" " " benoembaarheid tot stadsgeneesheer te Batavia	23
92	" " <i>Justitie</i> geregtelijke rekwisitie door den —	117
103-104	<i>Opvarenden</i> van Nederlandsche of vreemde partikuliere schepen — opnemen ter verpleging in militaire ziekestichten	132-134
103	<i>Oude mannenhuis te Samarang</i> personen uit — opnemen ter verpleging van — in militaire ziekestichten	133
14	<i>Overtredingen</i> , op het Reglement voor den C. G. D. moeten voor de respektieve raden van Justitie gebracht worden	17

§		Pag.
	P.	
103	<i>Pandelingen</i> — opnemen ter verpleging in militaire zieken- gestichten	132
25	<i>Partikuliere geneesheeren</i> belast met den C. G. D. Dienst- regeling. Belooning	30
26	" " daggelden en kosteloos gebruik van postpaarden voor in kommissie reizende —	32
84	" " belast met den C. G. D. behan- deling van gevangenen, bannelin- gen en veroordeelden	100
85	" " keuring van gecondemneerden en gevangenen	101
103-104	" <i>personen</i> opnemen ter verpleging in militaire ziekengestichten	132-134
79	<i>Petjarongan</i> — te Samarang. Nadere regeling	95
110	<i>Pharmacopoea Neerlandica</i> — invoering van de —	145
103	<i>Pradjoerits</i> — opnemen ter verpleging in de militaire zie- kengestichten	133
103	<i>Prostituëes</i> — id. id.	133
90	<i>Prostitutie</i> — reglement tot wering der schadelijke gevol- gen, welke uit de — voortvloeijen	105
90	" Toelichting betreffende de oprigting van gebou- wen voor de — , ,	107
91	" waar het reglement tot wering van de schadelijke gevolgen, welke uit de — voortvloeijen, van toepassing is verklaard, en nadere bepalingen daarmede in verband staande	107
"	Ambarawa	110
"	Amboina	116
"	Bagelen	113
"	Banda	116
"	Bandara	112
"	Bandjermasing	115
"	Bandoeng	108
"	Banjoemaas	113
"	Banjoewangie	113
"	Bantam	107
"	Batavia	107
"	Bekassie	107
"	Bezoekie	113

§		Pag.
91	Blitar	114
"	Borneo W. A.	115
"	Borneo Z. en O. A.	115
"	Buitenzorg	108
"	Celebes	116
"	Cheribon	109
"	Djoejokarta	113
"	Grisseeé	112
"	Grobogan	110
"	Japara	111
"	Kadoe	113
"	Kediri	114
"	Koedoes	111
"	Krawang	108
"	Madioen	114
"	Madura	112
"	Magellang	113
"	Magettan	114
"	Modjokerto	112
"	Ngawie	114
"	Oenarang	110
"	Padang	115
"	Palembang	115
"	Pamakassan	112
"	Pangkallang	112
"	Passaroeang	112
"	Pegirian	111
"	Pekalongan	109
"	Poeloe gadoeng	107
"	Poerwodadie	110
"	Poerworedjo	113
"	Ponorogo	114
"	Pontianak	115
"	Preanger Regentschappen	108
"	Probolingo	112
"	Salatiga	110
"	Samarang	109
"	Sawa	112
"	Singkawang	115
"	Soerabaija	111
"	Sumedang	108

§		Pag.
91	Sumanap	112
"	Sumatra's Westkust	115
"	Tagal	109
"	Tangerang	108
"	Tebing tinggi	115
"	Tjandjoer	108
"	Tjilatjap	113
"	Toeloeng agoeng	114

Q.

R.

Bw.	<i>Reglement</i> op den C. G. D.	189
96-101	" " de uitoefening der politie, de burgerlijke regts- pleging en de strafvordering onder Inlan- ders en daarmede gelijkgestelde personen op Java en Madura	119-130
92-93-95	" van strafvordering voor de raden van Justitie op Java en Madura	117-118-119
88	" op den dienst der genie en sappeurs	103
103-104	" van administratie voor de Landmagt in N. I.	132/134
105	" op de schutterijen	135
106	" van keuring voor den schutterlijken dienst	136
67	" op de uitoefening der koepokinenting	64
90-91	" tot wering der schadelijke gevolgen, welke uit de prostitutie voortvloeijen	105-107
93	<i>Regter-Kommissaris</i> — Geregtelijke rekwisitie door den —	118

S.

105	<i>Schutterijen</i> — reglement op de —	135
106	" " van keuring voor den dienst bij de —	136
176	<i>Schrijffloonen en schrijfbehoeften</i> — voor dir. off. van gez.	19
60	" " " voor den inspekteur der vaccine	60
76	<i>Sindanglaija</i> —	90
20	<i>Stadsgeneesheeren</i> — te Batavia.	23
21	" geneeskundige behandeling van ambte- naren te Batavia door de —	24

§		Pag.
21	<i>Stadsgen eesheeren</i> tarief van betaling —	26
22	" te Samarang en Soerabaija	27
23	" geneeskundige behandeling van burgerlijke ambtenaren, buiten Batavia	27
24	" nadere regeling der verhouding van — tegen over den chef G. D. en de dirigerende officieren van gezondheid	28
44-45	<i>Stadsvroedvrouw</i> — te Batavia — diensten en tarief	46-47
114	<i>Steden</i> — de beteekenis van het woord — toegelicht	147
138	<i>Sterfgevallen</i> — aangifte van — in zieken-gestichten	170
14	<i>Strafbepalingen</i> — op de uitoefening van eenigen tak der geneeskunde door onbevoegden	17
14	" zijn niet toepasselijk op Inlanders of daarmede gelijkgestelde personen en onder zekere omstandigheden ook niet op Europeanen	17
14	" bij overtredingen, van het reglement op den C. G. D. behooren aan de respectieve raden van justitie	17

T.

21	<i>Tarief van betaling</i> — voor stadsgeneesheeren te Batavia	26
23	" " " " geneeskundige behandeling buiten Batavia	27
36	" " " " burgerlijke veeartsen	38
45	" " " " de stadsvroedvrouw te Bat.	47
99	" " " " geregteijk scheikundige onderzoeken	126

U.

2	<i>Uitoefening</i> — van de geneeskunst enz. — bevoegdheid tot	1
4	id. id. volgens de Nederlandsche wet	9
2-3	" akte van toelating tot —	1-2
14	" der geneeskunst of een harer takken door onbevoegden	17
17	" toezigt op de — door den chef G. D.	18
17	" " " " — " dirig. off. van gez.	19
19	" " " " — " de plaatselijke kommissien van geneeskundig onderzoek en toezigt	21

V.

65	<i>Vaccinateurs</i> (Ds. Djawa)	63
66	" inkomen en reiskosten —	63-64
72	" <i>hulp</i> — niet aanstellen of in dienst houden, bij afwezigheid enz. van den vaccinateur	86
73	" inlandsche geestelijken als —	88
68	" instructie voor —	67
60	<i>Vaccine</i> — inspekteur der	60
67	" reglement op de uitoefening	64
68	" instructie voor inlandsche hoofden en vaccinateurs	67
69	" kort onderrigt —	69
70	" nadere regeling —	75
70	" Kampongstaat (model)	80
70	" Journaal voor vaccinateurs (model)	82
70	" Tourneerapport (model)	83
71	" Toelichting op het opmaken enz. der rapporten volgens de nadere regeling	84
61	" opzieners der — inspektiereizen	60
61-62	" " " deklaratie van daggelden —	61-62
63	" <i>rapporten</i> —	62
64	" " " van den inspekteur der vaccine	63
74	" <i>lancetten</i> — verstrekking van	88
75	" <i>voorschriften</i> — aanbeveling tot stipte opvolging	88
103	<i>Vagebonden</i> opnemen ter verpleging in militaire zieken-gestichten	132
33	<i>Veeartsen-burgerlijke</i> — opleiding van 's landswege en daaraan verbonden voorwaarden	37
34	" " formatie en standplaatsen	37
35	" " verpligting tot militaire diensten	38
36	" " tarief van betaling aan —	38
37	" " rekwisitie door H. G. B.	39
B	" " verhouding tot den chef G. D. en dir. off. van gezondheid	185
38	" <i>Inlandsche</i> opleiding te Soerabaija	39
39	" " (élève's) — reiskosten	40
40	<i>Veeziekten</i> — voorziening bij besmettelijke	40
B	" " " " is alleen van toepassing op <i>veetijphus</i>	185
41	" voorschriften betreffende het begraven en ver-	

§		Pag.
	branden van aan besmettelijke vee-ziekten gestorven, of wegens zoodanige ziekten afge- maakt vee	43
42	<i>Veeziekten</i> berigt aan de regering bij het uitbreken van — door H. G. B. In ieder geval van — de bevelen der regering vragen	45
42	" het rapport betreffende — in te dienen aan den directeur van binnenlandsch bestuur	45
—	<i>Veroordeelden. Zie gecondemneerden</i>	—
84	<i>Ververschingen</i> — verstrekking van — aan gevangenen, veroordeelden en bannelingen	100
136	<i>Verslag</i> — algemeen — jaarlijksch — van den chef G. D.	168
97	<i>Visum repertum</i> — Leidraad tot het opmaken van —	120
43	<i>Vroedvrouwen</i> — <i>Europeesche</i>	46
44	" stads — te Batavia	46
45	" " " — tarief	47
46	" <i>inlandsche</i> — opleiding te Batavia —	47
47	" " — toelating tot de praktijk	48
"	" toezigt	48
48	" " onderstand	48
49	" " verleen van gratis hulp aan be- hoefteige vrouwen uit de bevolking.	49
50	" " verstrekking van geneesmiddelen en instrumenten van 's landswege aan	49
51	" " rapport van hare verrigtingen	52
52	" " mutatie	54

W.

4	<i>Wet</i> — regelende de voorwaarden tot verkrijging der be- voegdheid van geneeskundige, apotheker, hulp- apotheker, leerling-apotheker en vroedvrouw.	2
4	" id. id. — overgangsbepalingen —	8
4	" " " slotbepalingen	11

X.

IJ

Z.

131	<i>Ziekenregister</i> — aanhouden van —	158
131	„ — model	161
133	<i>Ziekenrapporten</i> — opmaken en indienen van — . . .	163
134	<i>Ziekteverslagen</i> — opmaken en indienen van — . . .	163
135	„ — leiddraad voor het opmaken van — . . .	164

ERRATA.

Pag.	2.	G. B. 35 Julij.	<i>Lees:</i>	25 Julij.
"	14.	Medicinae — Doktores	"	Medicinae Doctores.
"	15.	Oordoeel	"	Oordeel.
"	16.	Lijdes	"	Lijders.
"	21.	Provisineel	"	Provisioneel.
"	41.	Des infectie	"	Desinfectie.
"	62.	§ 50	"	§ 51.
"	60.	Gouvernemenswege	"	Gouvernementswege.
"	62.	Apottillaire	"	Apostillaire.
"	"	Zie § 60	"	§ 61.
"	64.	Opziezer	"	Opziener.
"	66.	Onnaauwksurige	"	Onnaauwkeurige.
"	69.	Gevaccigeerd	"	Gevaccineerd.
"	90.	Verbintenis	"	Verbindtenis.
"	126.	Bedaling	"	Bepaling.
"	161.	Eede	"	Eene.
"	164.	13 Nov. 1861, No.		
		1861, No. 1345	"	13 Nov. 1861, No. 1345.
"	"	Geneeekundigen	"	Geneeskundigen.
"	169.	Stbl. 1863, No. 1863,		
		No. 132	"	Stbl. 1863, No. 132.

